

Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu

***Manažment a marketing trvalo udržateľného rozvoja
z pohľadu predprimárneho vzdelávania***

zborník z vedecko-odbornej konferencie

**Monika Miňová
ed.**

Prešov 2011

Editor: PaedDr. Monika Miňová, PhD.

Recenzenti: Prof. nadzw. Dr hab. Jolanta Karbowniczek
Doc. RNDr. Renáta Bernátová, PhD.
PhDr. Viera Hajdúková, PhD.

Za jazykovú a obsahovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

© Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta
Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu

ISBN 978-80-555-0468-1
EAN 9788055504681

OBSAH

Úvod 5

HLAVNÉ REFERÁTY

Príroda a dieťa predškolského veku
Renáta Bernátová 9

*Trvalo udržateľný rozvoj riadenia a riadenia výchovno-vzdelávacej
činnosti v materských školách*
Ilona Uváčková 22

Trvalo udržateľný rozvoj z pohľadu detí a učiteliek materských škôl
Monika Miňová 41

REFERÁTY

*Digitálne technológie a prírodovedné vzdelávanie detí
predškolského veku*
Renáta Bernátová 53

Živá a neživá príroda s využitím digitálnych technológií
Gabriela Strýčková 59

Vzdelávanie školského manažmentu v materskej škole
Gabriela Droppová 71

Trvalo udržateľný rozvoj a plánovanie v materskej škole
Silvia Mináriková 83

Používanie toxických látok v materských školách
Jarmila Sobotová 88

Zážitkové učenie detí predškolského veku v prírode
Petra Kaščáková – Monika Miňová 95

*Uplatňovanie projektovej metódy v procese edukácie dieťaťa
v materskej škole*
Anna Sokolová 108

*Využitie environmentálnej výchovy v socio-emocionalnej oblasti
prostredníctvom projektových metód*
Monika Miňová – Michaela Val'ková 115

Environmentálne aktivity pre deti na poznávanie lesného ekosystému
Želmíra Ružičková 130

Školský program Ekologická stopa Jana Šimonovičová	137
Realizácia medzinárodného programu Zelená škola v predprimárnom vzdelávaní Zuzana Gallayová	140
Veľké upratovanie Sylvia Luxová	149
Aktivity ZŠ s MŠ Drahovce v oblasti trvalo udržateľného rozvoja Ingrid Valovičová	160
Záver	168
Materské školy zapojené do projektu	169
Zoznam účastníkov konferencie	173
Fotodokumentácia	176

ÚVOD

Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu - OMEP, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove zorganizovali 13. – 14. 6. 2011 na Teplom Vrchu vedecko - odbornú konferenciu pod názvom **Manažment a marketing trvalo udržateľného rozvoja z pohľadu predprimárneho vzdelávania** pod záštitou Eugena Jurzycu ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Cieľom vedecko-odbornej konferencie bolo poukázať na problematiku trvalo udržateľného rozvoja a jeho miesto v predprimárnom vzdelávaní prostredníctvom aktivít a projektov so zapojením verejnosti.

Konferencie sa zúčastnili vzácni hostia, ktorí prítomných účastníkov vedecko – odborného podujatia pozdravili a predniesli slávnostné príhovory:

Renáta Bernátová – Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta,

Soňa Hanesová – Štátna školská inšpekcia,

Katarína Guziová – Štátny pedagogický ústav.

Po slávnostných príhovoroch s hlavnými referátmi vystúpili: doc. RNDr. Renáta Bernátová, PhD., PaedDr. Soňa Hanesová, PaedDr. Monika Miňová, PhD.

V popoludňajších hodinách prezentovalo 12 odborníkov, ktorých príspevky boli zamerané na prezentáciu poznatkov, názorov a zistení o problematike trvalo udržateľného rozvoja z rôznych oblastí predškolskej výchovy a edukácie. V nasledujúci deň konferencie sa uskutočnili prezentácie materských škôl zapojených do svetového projektu a prezentácie aktivít a projektov, ktoré sa realizujú v materských školách. Súčasťou sprievodných aktivít konferencie bola panelová prezentácia jednotlivých materských škôl zapojených do svetového projektu.

Monika Miňová

Hlavné referáty

PRÍRODA A DIEŤA PREDŠKOLSKÉHO VEKU

Renáta Bernátová

Abstrakt

V našom príspevku prezentujeme rôznorodú škálu konkrétnych prírodovedných aktivít, ktoré môžu prispieť k rozvíjaniu prírodovednej gramotnosti detí predškolského veku a formovať ich pozitívny vzťah k životnému prostrediu.

Kľúčové slová

Prírodovedné aktivity, materská škola, kútik prírody.

Úvod

Prírodovedné poznávanie, orientované na zoznamovanie sa dieťaťa so zákonitostami obklopujúcej prírodnej reality, s javmi a súvislosťami v nej existujúcimi, na uvedomovanie si jej významu a hodnoty, uspokojovanie (saturovanie) detského poznania, prežívania a konania, orientovaného na dosiahnutie kvalitatívnych zmien v chápaní zmyslu a významu environmentálnych postojov, na formovanie svetonázoru a nadobúdanie elementárnych poznatkov o Zemi a vesmíre, je platformou pre nadobúdanie prírodovednej gramotnosti detí v materskej škole. Prírodovedné vzdelávanie integrálne zahŕňa nielen oblasť súvisiacu s poznaním konkrétnych súčastí prírody a prírodných javov, ale je nosnou aj pre oblasť environmentálneho povedomia (Lopušná – Lipnická, In Metodika predprimárneho vzdelávania, s. 85, 2011).

V našom príspevku chceme poukázať na niektoré prírodovedné aktivity, ktoré je možné realizovať v bezprostrednom okolí materskej školy a v kútiku prírody, zriadenom v triede materskej školy.

1 Prírodovedné aktivity v okolí materskej školy

Pri prezentácii prírodovedných aktivít realizovateľných v bezprostrednom okolí materskej školy budeme vychádzať zo schémy, ktorú zobrazuje obr. 1. V schéme sú zobrazené prírodniny, ktoré rastú v okolí materskej školy – listnaté dreviny: breza previsnutá, jablň obyčajná, orech kráľovský, ruža šípová; ihličnaté dreviny – smrek obyčajný; byliny – púpava lekárska. V areáli školy je aj zeleninový záhon.

Obr. 1 Schéma zobrazujúca materskú školu a prírodniny v jej bezprostrednom okolí

1.1 Námety pre prírodovedné aktivity v okolí materskej školy:

- Pozorovanie a pomenovanie jednotlivých druhov drevín.
- Pozorovanie rozdielu medzi listnatým a ihličnatým stromom (smrek a breza), pozorovanie rozdielov medzi stromom a krom (breza a ruža), pozorovanie rozdielov medzi drevinou a bylinou (púpava – mäkká, dužinatá stonka, orech – tvrdá, drevnatá stonka – hmat).
- Pozorovanie základnej stavby stromu – koreň, kmeň (odtlačky kôry, letokruhy), koruna a jej jednotlivých častí - porovnanie jednoduchého listu (breza, jabloň) a zloženého listu (orech), pozorovanie ihlicovitého tvaru listu (smrek); stavba listu (listová čepeľ, listová stopka), pozorovanie žilnatiny listu, význam listov pre strom (strom listami dýcha, uvoľňuje pri fotosyntéze kyslík, vyparuje vodu), pozorovanie kvitnutia stromov, pozorovanie vývinu plodu, význam plodu (ochrana semena, výživa semena a napomáhanie rozširovania semien – krídla nažky brezy).
- Pozorovanie vývinu kvitnúcej byliny – púpavy lekárskej. Význam púpavy lekárskej v prírode a pre človeka – producent kyslíka, zdroj potravy pre včely, liečivá bylina.
- Fenologické pozorovanie ovocného stromu – jablone. Fenologické pozorovanie je zamerané na sledovanie zmien základných životných prejavov rastlín a živočíchov v závislosti od počasia v jednotlivých ročných obdobiach. Na fenologické pozorovanie sa hodia najmä rastliny

z hľadiska dostupnosti. Pozorovanie má významnú didaktickú hodnotu, lebo pestuje vnímavosť, pohotovosť, vytrvalosť, cieľavedomosť a obohacuje o nové vedomosti. Vhodné je napr. fenologické pozorovanie ovocných stromov, rast a kvitnutie jarých záhradných rastlín. Pozorovať možno vývin listov, púčikov, rast stoniek, kvitnutie, vývin plodov a opadávanie listov. Na fenologické pozorovanie živočíchov sú vhodné sťahovavé vtáky, napr. prílet lastovičiek, vyvádžanie mláďat, ich kŕmenie, odlet (Bernátová – Uhreková, 2008).

- Pestovateľské činnosti – siatie semien (mrkva, petržlen), pestovanie priesad a ich sadenie (rajčiak, paprika), okopávanie, plienenie buriny, polievanie, hnojenie ap.
- Starostlivosť o vtákov v zimnom období – príprava vtáčieho stromu (menšieho smreka) v období vianočných sviatkov.
- Pozorovanie stôp živočíchov a tvorba sadrových odliatkov stôp.

Metodický postup pri tvorbe odliatkov stôp živočíchov (Bernátová – Uhreková, 2008).

Biologický materiál: kolíčky z konárikov.

Pomôcky: štetec, prúžok papiera, kancelárske sponky, sadrová kaša.

Pracovný postup: vyhľadaná stopa živočicha v pôde sa očistí štetcom od pôdy, ihličia, listia a pod. Okolo stopy sa obkrúti prúžok papiera, konce sa poistia kancelárskou sponkou proti posunutiu. Prúžok je treba zasunúť trochu do pôdy, aby pevne držal a obloží sa kolíčkami z konárikov. Do takto pripravenej stopy sa naleje hustá sadrová kaša (pri príprave sa sadra pridáva do vody, sadrová kaša má mať hustotu jogurtu).

Navrch ešte do mokrej sadrovej kaše sa vloží štítok s údajmi – dátum, lokalita, názov živočicha alebo malý obrázok živočicha. Za 15 minút sadrová kaša stuhne, odliatok stopy vyrypne nožom a očistíme od hliny.

- Zber prírodnín pre tvorbu zbierok (Bernátová – Uhreková, 2008)

Metodický postup pre tvorbu zbierky suchých plodov

Biologický materiál: suché plody – plody brezy, ruže.

Pomôcky: niť, ihla, drôt, výkres.

Pracovný postup: nazbierané suché plody pripevňujeme prišíťím alebo drôťkom na výkres, drobné plody sa nalepia. Každú položku označíme druhovým menom rastliny. Plody musia byť umiestnené na výkrese v prirodzenej polohe, teda tak ako na rastline.

Metodický postup pre tvorbu zbierky semien

Biologický materiál: semená rôznych rastlín

Pomôcky: skúmavky, liekovky, pinzeta, korkové zátky, zápalkové škatuľky, mikroténové vrecká, kartón.

Pracovný postup: Nazbierané semená sa nechajú voľne vysušiť. Semená z dužinatých plodstiev (jahoda, ostružina) sa získajú tak, že sa na papieri

rozpučia a nechajú uschnúť; semená sa potom vyberú pinzetou, operú vo vode a usušia. Vysušené semená sa vložia do malých skúmaviek alebo liekoviek a uzavrujú zátkou. Ekonomicky výhodnejšie je semená uložiť do zápalkových škatuliek, ktoré sa upevnia na kartón, príp. do mikroténových vreciek. Semená môžeme umiestniť aj do plastových škatuliek s priehľadným vrchnákom.

Metodický námet pre zbierku šišíek a semien ihličnatých stromov

Biologický materiál: šišky a semená ihličnatých stromov - smreka.

Pomôcky: škatuľa, drôt, biela farba, pinzeta.

Pracovný postup: nazbierané šišky sa vložia do škatule, ktorá sa vopred natrie bielou farbou, aby prírodniny vynikli. Pripevnia sa drôtom o dno škatule. Šiška sa umiestni v takej polohe ako je približne na drevine – smreková šiška visí. Vedľa šišky môžeme nalepiť aj semeno, ktoré sa vyberie pinzetou, príp. urobíme schematicky náčrt ako šiška rastie na konári. Každú šišku označíme druhovým menom dreviny.

Metodický námet pre zbierku vetvičiek ihličnatých drevín

Biologický materiál: vetvičky ihličnatej dreviny - smreka.

Pomôcky: tenký štetec, bezfarebný lak na nechty, lak na vlasy.

Postup práce: ihlice borovice, jedle, borievky i tisú vydržia na vetvičkách pri opatrnej manipulácii aj niekoľko rokov. Ihlice smreku a smrekovca však rýchlo opadávajú. Preto miesto, kde prirastajú ihlice k vetvičke natrieme tenkým štetcom bezfarebným, rýchlo schnúcim lakom na nechty alebo celú vetvičku s ihlicami postriekame lakom na vlasy.

Metodický postup pre tvorbu zbierky púčikov listnatých drevín

Biologický materiál: konárik listnatých drevín s púčikmi (v čase vegetačného pokoja sa konárik s púčikmi odreže šikmo nožom - dĺžka cca 15 cm) - jablone. Konáriky nikdy nelámeme.

Pomôcky: výkres A4, niť, ihla.

Pracovný postup: konáriky sa prišijú na výkres niťou, nechajú sa sušiť pripevnené na výkrese, označia sa názvami drevín. Označené položky sa vložia do tvrdých dosiek. Aby sa šupinky púčikov nepoškodili, zafixujú sa lakom na vlasy.

Metodický postup pri tvorbe herbára listov listnatých drevín

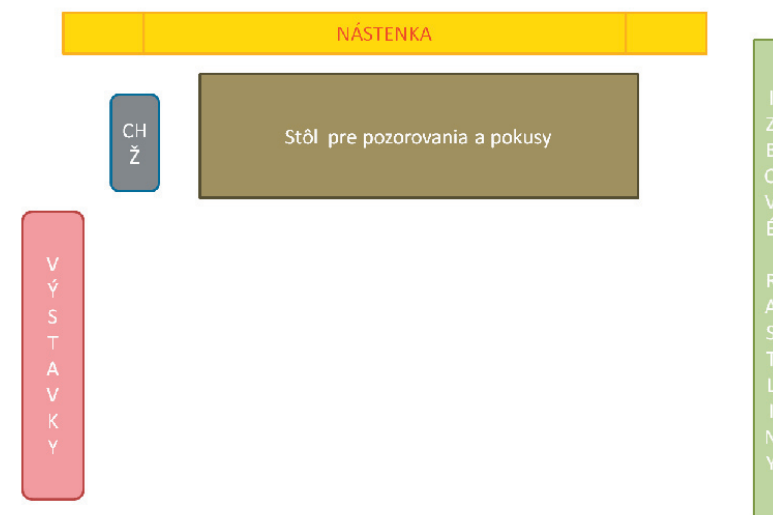
Biologický materiál: vylisované listy listnatých drevín – brezy, jablone, orecha, ruže.

Pomôcky: výkres A4, lepiaca páska, pinzeta.

Pracovný postup: vylisované listy sa prilepia na výkres. Môžu sa triediť podľa druhu drevín alebo podľa morfológických znakov (uvedených v kľúči na určovanie rastlín alebo v atlase rastlín). Každý list označíme druhovým názvom dreviny.

2 Prírodovedné aktivity v kútiku prírody

Kútik prírody je miesto zriadené najčastejšie v triede, v ktorom spolu s deťmi realizujeme prírodovedné pozorovania, prírodovedné pokusy, tematické výstavy, staráme sa o izbové rastliny a môžeme chovať niektoré živočíchy. Kútik tvorí stôl alebo niekoľko stolov, príp. parapet pod oknami špeciálne prieběžne vybudovaný na tento účel. Horná plocha stola sa chráni pred vlhkom a poškrabaním preglejkou, umakartom a pod. Na stôl sa postaví pokusné rastliny v kvetináčoch, debničkách a pod. Vivária sa umiestňujú pri zadnej stene miestnosti, kde sú chránené pred priamym slnečným žiarením. Na steny okolo kútika sa pripevnia panely z hobry, vlnenej lepenky, na ktoré sa montujú súbory obrázkov, konáriky s listami, kalendár prírody s fenologickými alebo písomnými záznamami a pod. Pre kútik prírody sú vhodné predovšetkým rastliny, ktoré vegetujú i v zime. Môžu sa s nimi robiť pokusy i v čase, keď je v prírode vegetačný pokoj. K takým rastlinám patrí napr.: *begónia kráľovská* (vhodná na rozmnožovanie listovými odrezkami), *koleus*, *fuchsia* a *pelargónia* (vhodné na rozmnožovanie stonkovými odrezkami) a iné. Nehodia sa rastliny bujného vzrastu, ktoré by zaberali miesto a svetlo, napr. *monstera*, *hrachor voňavý* a iné, alebo rastliny, ktorých žľaznaté trichómy zapríčiňujú alergie, príp. rastliny s ostňami, ktoré môžu spôsobiť zranenie (kaktusy) (Bernátová – Uhreková, 2008). Schematicky zobrazuje kútik prírody obr. 2.

Obr. 2 Schematické znázornenie kútika prírody v materskej škole

2.1 Pozorovania v kútiku prírody

Pozorovanie je metóda, pri ktorej deti samostatne alebo pod vedením učiteľky plánovitým vnímaním pozorujú prírodné javy, ale do ich priebehu nezasahujú. Pozorovanie rozvíja pozorovacie schopnosti a prebúda záujem detí o prírodovedné vedomosti, pri ňom sa zapájajú do činnosti rôzne zmysly (napr. sluch pri pozorovaní zvukových prejavov živočíchov, hmat pri zisťovaní povrchu prírodnín, čuch pri pozorovaní rastlín a pod.). Zapojenie viacerých zmyslových orgánov súčasne umožňuje vytváranie konkrétnych predstáv a tým trvalejšie a kvalitnejšie prírodovedné poznatky. Pri pozorovaní sa rozvíja aj motorika, napr. manipuláciou s lupou (Bernátová – Uhreková, 2008). V kútiku prírody najčastejšie pozorujeme klíčenie semien a rast bylín, napr. žeruchy, kukurice alebo hľuzy zemiaka. Suchý šúľok kukurice rozsekne nožom na polovicu a obidve polovice položíme sečnou stranou do Petriho misky s vodou. Najspodnejšie semená vyklíčia o pár dní až do výšky 10 cm. Postupne nahor budú klíčiť vyššie položené semená. Poznámka: Po čase treba zahŕňajúce listy postupne odstraňovať. Do misky treba stále dolievať vodu. Z klíčiacej kukurice môžeme mať radosť asi mesiac. Položíme podlhovastú hľuzu zemiaka na Petriho misku tak, aby mal stabilnú polohu. Vydlabeme do zemiaka veľkú dieru a nalejeme do nej vodu (dávame pozor, aby nevytiekla do misky, lebo zemiak by zahŕňoval). Otvor v zemiaku podľa potreby dopĺňame vodou. Misku so zemiakom položíme k oknu tak, aby naň dopadalo svetlo len z jednej strany. O krátky čas vyrastú z hľuzy koreňky a stonky, ktoré sa budú otáčať za svetlom. Každý týždeň zmeníme polohu zemiaka tak, aby stonky smerovali k neosvetlenej časti miestnosti. Stonky otáčaním získajú zaujímavý kučeravý vzhľad. Môžu dosiahnuť dĺžku až 40 cm s malými zelenými listami (Bernátová – Uhreková, 2008).

Pozorovanie pohybu dážďovky

Z chovného zariadenia sa 1 – 2 dážďovky preniesu pinzetou na sklenenú podložku (napr. Petriho misku). Predné články sa pri pohybe predlžujú, čím sa telo posúva dopredu. Potom sa stiahnu, postupne sa predlžujú články strednej časti tela a pohyb tela plynule postupuje po zadný koniec. Pohyb celého tela umožňuje striedavé sťahovanie a rozťahovanie pozdĺžnych a okružných svalov.

Pozorovanie štetín na tele dážďovky

Dážďovka sa preniesu pinzetou na suchý list papiera. Pri jej pohybe po papieri počuť šelestivý zvuk. Štetinky umožňujú dážďovke pohyb v pôde.

2.2 Pokusy v kútiku prírody

Pokus je cenná metóda prírodovedného skúmania. Na rozdiel od pozorovania pri pokuse sa zasahuje do deja, pričom sa aspoň jeden pokusný faktor umele riadi. Prispieva ku kvalitnejšiemu a trvalejšiemu osvojeniu vedomostí a zručností, rozvíja logické myslenie detí a vedie k praktickému využitiu získaných

vedomostí. Pokus v podmienkach materskej školy musí byť jednoduchý a realizovateľný s jednoduchými pomôckami, musí byť názorný, primeraný schopnostiam detí a bezpečný (Bernátová – Uhreková, 2008).

Názov pokusu: **Potrebuju semená rastlín pre klíčenie vzduch?**

Biologický materiál: Semená hrachu (fazule, šošovice).

Laboratórne pomôcky: Dve Petriho misky, filtračný papier.

Poznámka: Pokus prebieha pri izbovej teplote.

Pracovný postup: 1. Do prvej misky vložíme semená na navlhčený filtračný papier. 2. Druhú misku naplníme vodou a vložíme do vody semená. 3. V prvej miske pravidelne navlhčujeme filtračný papier, v druhej miske dopĺňame vodu. *Pozorovanie:* Semená v oboch miskách na druhý deň napučia. Po dvoch dňoch semená na vlhkom filtračnom papieri začnú klíčiť, semená pod vodou sa nemenia.

Záver: Bez prístupu vzduchu (kyslíka) semená neklíčia.

Obr. 3 Semená fazule po piatich dňoch (autorka fotografie Petra Pirošová)

Názov pokusu: **Potrebuju semená rastlín pre klíčenie vodu?**

Biologický materiál: Semená hrachu (fazule, šošovice), záhradná zemina.

Poznámka: Pokus prebieha pri izbovej teplote.

Laboratórne pomôcky: Tri širšie kadičky (misky), filtračný papier

Pracovný postup: 1. Prvú kadičku naplníme suchou záhradnou zeminou a

vložíme do nej semená hrachu. 2. Do druhej kadičky vložíme semená na dno. 3. Do tretej kadičky vložíme semená na vlhký filtračný papier. 4. Kadičky prikryjeme tak, aby bola možná výmena vzduchu.

Pozorovanie: Semená na vlhkom filtračnom papieri za jeden deň napučia a za dva dni naklíčia. V ďalších dvoch miskách sa nemenia.

Záver: Vyklíčia len tie semená, ktoré prijali vodu a napučali. Bez vody semená nenapučia a neklíčia.

Názov: **Akú funkciu má koreň rastliny?**

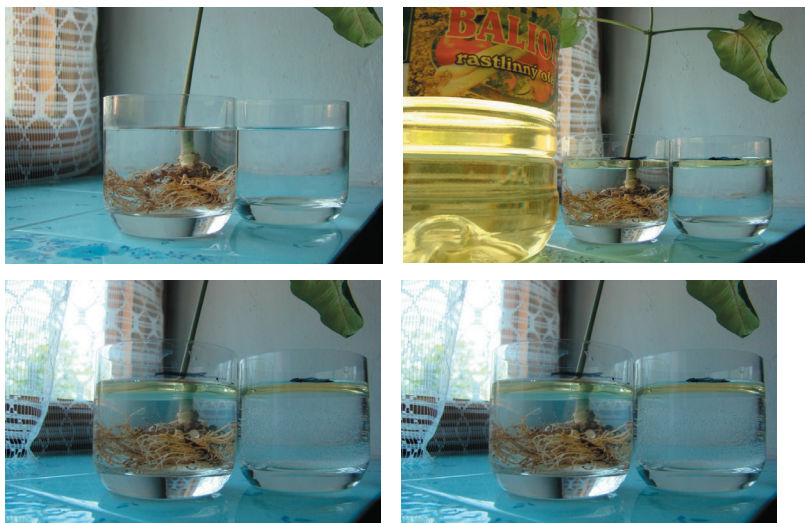
Biologický materiál: Semená hrachu (fazule, šošovice), záhradná zemina, olej.

Laboratórne pomôcky: Kvetináč, dve skúmavky (kadičky), fixka.

Pracovný postup: 1. Zasejeme semená hrachu alebo fazule do kvetináča a pravidelne ju polievame. 2. Keď mladá rastlina vyrastie, vyberieme ju opatrne z kvetináča tak, aby sa nepoškodil koreňový systém a korene umyjeme vodou. 3. Ponoríme rastlinu do skúmavky s vodou. 4. Druhú skúmavku naplníme vodou. Výška hladiny v oboch skúmavkách musí byť rovnaká. 5. Na hladinu obidvoch skúmaviek nalejeme olej, aby sme zabránili odparovaniu vody. Výšku vodnej hladiny v obidvoch skúmavkách označíme fixkou. V obidvoch skúmavkách kontrolujeme výšku vodnej hladiny.

Pozorovanie: V skúmavke s rastlinou, ktorá má korene, hladina vody klesá. V kontrolnej skúmavke sa výška vodnej hladiny nemení.

Záver: Rastliny prijímajú vodu koreňmi.

Obr. 4 Vizualizácia pokusu Akú funkciu má koreň rastliny? (autorka fotografií Júlia Bičejová)

Názov: **Akú funkciu má stonka rastliny?**

Biologický materiál: Biely karafiát (ružička), potravinárska farba (napr. modrá).

Laboratórne pomôcky: Sklenená nádoba (napr. od detskej výživy).

Pracovný postup: 1. Do sklenenej nádoby nalejeme vodu a pridáme potravinársku farbu.

2. Do sfarbenej vody vložíme stonku bieleho karafiátu (ružičku).

Pozorovanie: Po čase vidieť, že sa biele kvetné lístky sfarbia do červena.

Záver: Stonka rozvádza vodu z koreňa do nadzemných častí rastliny.

Poznámka: Pokus môžete urobiť aj s bohato olisteným konárikom listnatej dreviny. Po 60 minútach po jeho ponorení do zafarbenej vody urobte priečny a pozdĺžny rez konárika a pozorujte ako vysoko vystúpila zafarbená voda.

Obr. 5 Vizualizácia pokusu Akú funkciu má stonka rastliny? (autorka fotografie Daniela Kordiaková)

Názov: **Koľko vody potrebujú rastliny pre svoj rast?**

Biologický materiál: Semená fazule, záhradná zemina.

Laboratórne pomôcky: Štyri kvetináče, lopatka na sadenie.

Pracovný postup: Do štyroch kvetináčov zasejeme niekoľko semien fazule. Kvetináče postavíme na svetelné miesto. Prvý kvetináč nepolievame vodou, druhý malým množstvom vody, tretí polievame primeraným množstvom a posledný nadmerným množstvom vody.

Pozorovanie: Semená v kvetináči bez vody nevyklíčia. Málo zalievané semená vyklíčia a uschnú. Dostatočne polievaná rastlina vyrastie zdravá a veľká. Veľmi zalievaná rastlina zhnije.

Záver: Rastliny pre svoj rast potrebujú primerané množstvo vody.

Názov pokusu: **Potrebujú rastliny pre rast svetlo?**

Biologický materiál: Semená žeruchy.

Laboratórne pomôcky: Škatuľa s vrchnákom (napr. od topánok), plastová podložka, papierové obrúsky (alebo filtračný papier, vata), kartón.

Pracovný postup: Na dno škatule dáme plastovú podložku (zabráňime premočeniu dna) a na ňu vrstvu papierových obrúskov, ktoré pokropíme vodou. Škatuľu rozdelíme priečne kartónmi na 3 časti. Na jednej z kratších stien škatule

vystrihneme väčšie okienko a odstrihneme tretinu z vrchnáka škatule. Do každej časti škatule nasypeme semená žeruchy čo najrovnomernejšie vo všetkých troch častiach (priečinkoch) škatule. Priechinok s okienkom a stredný priečinok škatule prikryjeme vrchnákom. Škatuľu umiestnime tak, aby do okienka škatule prenikalo svetlo. Semená denne polievame. Asi po týždni odstránime vrchnák a porovnáme rastliny v rôznych priečinkoch škatule.

Pozorovanie: Rastliny v prvom priečinku, ku ktorým sa dostalo svetlo rastú normálne. Rastliny v druhom priečinku, ktoré boli prikryté vrchnákom začali rásť, ale sú slabé, svetlo- zelené a čoskoro zhynú. Rastliny v treťom priečinku rastú smerom k okienku, aby sa im dostalo čo najviac svetla.

Záver: Rastliny potrebujú na svoj rast svetlo (Bernátová – Uhreková, 2008).

2.3 Konzervovanie rastlín v piesku

Biologický materiál: rôzne druhy rastlín.

Pomôcky: zavárací pohár, plastelína, suchý, jemný piesok, štetec.

Pracovný postup: Do sklenenej nádoby (široký valec alebo vyšší 2 l zavárací pohár) sa vloží rastlina (napr. iskerník, nezábudka) a pripevnení plastelínou o dno. Rastlina sa veľmi opatrne zasype pieskom, aby sa zachoval jej tvar. Asi po 7 dňoch voda z rastliny vsiakne do piesku, vyparí sa a rastlina si zachová pôvodný tvar. Piesok sa opatrne odsaje a zvyšky piesku na listoch sa opatrne odstraňuje štetcom. Rastlina sa nechá v pôvodnej nádobe, na prednú časť sa prilepí etiketa s názvom. Tento spôsob konzervovania sa používa vtedy, keď chceme, aby rastlina slúžila ako model, podľa ktorého možno opisovať jednotlivé časti alebo ako dekoratívny prvok (Bernátová – Uhreková, 2008).

2.4 Konzervovanie rastlín a húb v konzervačných roztokoch

Biologický materiál: dužinaté plody, hľuzy, vetvičky ihličnanov, prípadne celé rastliny riasy, plodnice húb.

Pomôcky: konzervačný roztok – alkohol, sklenená nádoba, zátku.

Postup práce: Pre konzerváciu rastlín sa používa 70 % alkohol, rastlinné časti v ňom stmavnú, sčernejú, stvrdnú, ale zachovávajú si tvar. Konzervovaný objekt sa postupne vkladá do stúpajúcich koncentrácií alkoholu na niekoľko hodín (začína sa 20 % alkoholom a postupne sa zvyšuje koncentráciu alkoholu o 10 % až po 70 %-nú koncentráciu).

Objekty sa vkladajú do zaváracích pohárov, dobre sa uzavrujú viečkom, malé rastliny sa vkladajú do skúmaviek, ktoré sa zatvoria zátkou. Každý sa označí menovkou s druhovým menom rastliny, názvom konzervačného roztoku a dátumom, kedy bola rastlina do roztoku vložená. Kvapalinové preparáty zachovávajú veľkosť a tvar rastliny. Farba rastliny zväčša vybledne, príp. sa rastlina celá odfarbí, to však neznižuje didaktický význam rastlinných objektov v konzervačných roztokoch (Bernátová – Uhreková, 2008).

2.5 Drobný chov živočíchov v kútiku prírody

Krátkodobé chovy niektorých živočíchov majú slúžiť na bližšie poznávanie stavby tela, spôsobu života a životného prostredia. Po skončení pozorovaní je nevyhnuté chov zrušiť a pustiť živočíchov späť do prírody.

2.5.1 Chov slimákov

Na krátkodobý chov je vhodný *slimák záhradný*. Ako chovné zariadenie je vhodné staršie akvárium. Odporúčaná minimálna veľkosť je 40 × 30 × 25 cm. Dôležité je, aby sa vnútro dalo jednoducho čistiť (od slizu, výkalov). Chovné zariadenie je potrebné prikryť pletivom proti komárom, na ktoré sa položí kryt, napr. plexisklo, aby sa zabezpečila vysoká vzdušná vlhkosť (70 - 80%). Kryt treba dobre zaťažiť - slimáky majú silnú nohu, ktorou by mohli sklo nadvihnúť a dostať sa mimo terária. Dno terária sa vystelie do výšky 5 cm rašelinou alebo listím, vrstvou piesku a zeminy. Na dne sa môže vytvarovať do výšky 10-15 cm z pôdy mierne nerovný terén, do ktorého je vhodné umiestniť 1 – 2 menšie konáre, kúsky kôry alebo koreňov (na úkryt) a 2 – 3 väčšie ploché kamene (na ktoré sa môže podávať potrava). Na dno možno zasadiť 2 – 3 trsy púpavy lekárskej a tým vytvoriť „slimačie zátišie.“ Dekorácia bude slúžiť ako úkryt a čiastočne aj ako potrava. Ako jedince možno použiť na chov 2 - 3 slimáky, ktoré možno priniesť z vychádzky za vlhkého počasia, po daždi na okraji lesa, lúky, na ceste a pod. Slimáky sa najlepšie cítia pri teplote 25 – 30 °C, preto treba chovné zariadenie umiestniť na dostatočne teplom mieste. Aby sa dosiahla požadovaná vlhkosť prostredia, vnútro treba dva razy denne rosť. Počas sucha sa v prírode slimáky zatiahnu do ulity - zaviečkujú jej ústie tenkou blankou zo slizu a tak prečkajú nepriaznivé obdobie väčšinou bez problémov (v prírode prilepené na strome, stene, plote a pod. kým nezačne pršať). Táto schopnosť sa môže využiť v čase neprítomnosti chovateľa. Po návrate treba terárium zvlhčiť a slimáky dobre nakŕmiť. Základ jedálneho lístka tvoria takmer všetky druhy zeleniny a ovocia, huby, kúsky mäsa, na tvrdo uvarené vajcia, tvaroh a pod. – najradšej majú listy púpavy (spotrebujú listy zasadených púpav). Potravu je dobré nasekať alebo postrúhať. Vodu na pite nie je potrebné dávať do zvláštnej nádoby – slimáky pijú kvapky vyžrážanej vody zo stien terária, ale vedia ju „piť“ aj povrchom celého tela. Pre normálny vývin ulity, ktorá slimákom dorastá postupne po celý život, potrebujú neustály prísun vápnika. Dobrým zdrojom je napr. sépiová kosť, stará omietka, vajcové škrupiny, vápnikové tablety, krieda. Ak majú slimáky nedostatok vápnika, môže sa stať, že si začnú navzájom objedávať ulity. So slimákmi sa dajú robiť rôzne pokusy a pozorovania. Pri chove možno sledovať akej potrave dávajú prednosť, ako reagujú na suché prostredie (zaviečkujú sa). Vrcholom úspechu je, keď sa v chovnej nádobe objavia biele vajčička, ktorými sa slimáky rozmnožujú. Zaujímavé je pozorovať tvorbu slizu pri lezení po skle, od ktorého ho len ťažko odtrhneme. Jeho noha pracuje ako bežiaci pás. Ak sa slimák otočí a počká sa kým sa rozvinie, položte mu na

začiatok nohy zrnko piesku. Zrnko prebehne celou nohou a na konci spadne. Pri jedincoch nachytných skoro v jari možno pozorovať rozmnožovací proces a dvorenie. Po nejakom čase by sa mali objaviť guľaté biele vajíčka. Kladú ich do vlhkej pôdy a aj na iné miesta. Pri kladní vajíčok možno pozorovať ako slimák hľbi jamku pomocou svalnatej nohy, ktorá pracuje ako vrták. Ak sa objavia vajíčka, treba ich preložiť do inej nádoby (Bernátová – Uhereková, 2008).

2.5.2 Chov dážďoviek

Na chov môže slúžiť väčšia drevenú debnička alebo veľký hlinený kvetináč s otvorom pre odtok vody na spodnej strane. Použiť možno aj sklenené akvárium, ak sa zabezpečí dostatočná drenáž. Sklenené nádoby sú vhodné na sledovanie života dážďoviek - zarývanie do pôdy, pohyb v pôde na okraji sklenených stien, tvorbu chodbičiek, vťahovanie potravy do pôdy (napr. úlomky listov). To umožňuje poznávať ich význam pri prevzdušňovaní pôdy a tvorbe humusu. Dážďovky možno získať pri rýľovaní záhradnej pôdy alebo lúčnej pôdy. Na krátkodobý chov by sa mali vybrať dospelé jedince s dobre vyvinutým opaskom. Pôda, do ktorej sa nazbierané dážďovky vkladajú má byť vlhká a kyprá. V mokrej a ťažkej pôde majú obmedzený pohyb, nedostatok kyslíka a chov je problematický. Pôda musí obsahovať dostatok hnijúcich látok. Pôdy, ktoré obsahujú umelé hnojivá a iné chemikálie nie sú vhodné. Dobré skúsenosti sú so zeminou, z ktorej sa dážďovky vybrali. Pôda v nádobe má byť asi 5 - 8 cm od vrchu. Základná podmienka úspešného chovu je udržiavanie vlhkosti. Preto pôdu raz za čas treba mierne poliať (najlepšie dažďovou vodou). Chovné zariadenie treba prikryť dobre priliehajúcim vrchnákom s niekoľkými otvormi na prívod vzduchu. Umiestniť ho treba mimo dopadu slnka, pretože slnečné lúče by pôdu prehrievali a vysušovali. Ideálne je dať nádobu s chovom do tmavej, vlhkej pivnice. Ak vytvoríme pre dážďovky vhodné prostredie s dostatkom vzduchu, vlhky, potravy a tieňa, ale aj s dobrou kyprou pôdou bohatou na hnijúce látky, dážďovky sa rozmnožia. Dospelé jedince položíme na povrch pripravenej pôdy s tenkou vrstvičkou nahnitého listia. Listie bude slúžiť ako potrava, ktorú dážďovky postupne zaťahujú do pôdy. Ako potrava môžu slúžiť uvarené a postrúhané šupky z jablák, zemiakov a rôzne zvyšky ovocia a zeleniny. Ak potravu tvorí zelenina - je lepšie, ak je uvarená. Kýmna vrstva by nemala prekračovať vrstvu 1,5 cm. Pozor treba dávať na to, aby sa potravu, ktorá sa dáva zvyčajne raz za týždeň, sa zbytočne nepredávkovala, lebo pôda začne plesnivieť (Bernátová – Uhereková, 2008).

3 Záver

Naším príspevkom sme chceli poukázať na niektoré zaujímavé prírodovedné aktivity, ktoré môžeme realizovať s deťmi predškolského veku v okolí materskej školy a v kútiku prírody. Realizovaním týchto prírodovedných aktivít umožníme deťom predškolského veku získavať nové prírodovedné poznatky primerane ich veku a rozvíjať ich pozitívny vzťah k prírodnému prostrediu.

Literatúra

LOPUŠNÁ, A. – LIPNICKÁ, M. 2011. Rozvíjanie gramotnosti dieťaťa predškolského veku. In *Metodika predprimárneho vzdelávania*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011. ISBN 978-80-968777-3-7.
BERNÁTOVÁ, R. – UHEREKOVÁ, M. 2008. *Prírodovedná záujmová činnosť*. Prešov: Pedagogická fakulta PU v Prešove. 1. vydanie, 77 s., 2008. ISBN 978-80-8068-761-8.

Resumé

In our contribution we present a diverse range of specific science activities that can help develop natural science literacy of preschool children and shape their positive relationship with the environment.

Kontaktné údaje

Renáta Bernátová, doc., RNDr. PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15
080 01 Prešov
e-mail: renata.bernatova@pf.unipo.sk

TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ RIADENIA A RIADE- NIA VÝCHOVNO-VZDELÁVACEJ ČINNOSTI V MATER- SKÝCH ŠKOLÁCH

Ilona Uváčková

Abstrakt

Dôležitou činnosťou chodu spoločnosti vo výrobnéj i nevýrobnej sfére je riadenie, ktoré podporuje a umožňuje zúčastneným dosiahnuť spoločného cieľa. Umenie riadiť je závislé na odbornom ovládaní riadenia ako vedy o riadení¹. Predpokladom jeho účinného zvládania, vykonávania a využívania je tvorivé riadenie. V školstve znamená cieľavedomé plánovanie, organizovanie, operatívne riadenie a účinnú motiváciu zamestnancov. Štátna školská inšpekcia má zákonne² stanovenú nezávislosť svojej činnosti. Vlastnými inšpekčnými nástrojmi plní funkciu kontroly³ štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok v kontrolovaných subjektoch. Inšpekčné zistenia za jednotlivé školské roky pravidelne zverejňuje⁴.

Kľúčové slová

Dieťa, kompetencie, materská škola, pedagogické riadenie, Štátna školská inšpekcia, učiteľ, výchovno-vzdelávacia činnosť.

¹ Veda o manažmente je spoločenská veda, založená na vedeckom výskume riadenia, teda manažmentu, ktorá sa rozvinula z potreby skúmať prácu a zefektívňovať pracovné procesy až do súčasného stavu vedeckého výskumu a tvorby vedeckých teórií o organizácii práce a riadení organizácií.

Prvými autormi, zaoberajúcimi sa riadením ako vedou, boli F. W. Taylor, E. Mayo, P. F. Drucker, H. Fayol a M. P. Follettová. Potreba zaoberať sa pracovnými výkonmi a organizáciou práce ako vedou vychádzala z rozvoja priemyselnej revolúcie a z potreby zefektívňovať predovšetkým ľudskú a organizačnú prácu.

Vedecká disciplína riadenia sa úplne konštituovala v tridsiatich rokoch dvadsiateho storočia. Prvá vedecká konferencia o riadení sa konala v Prahe v roku 1922.

Manažment je:

- spoločenská veda a zaoberá sa správaním sa ľudí a ľudských inštitúcií,
- špecifickým a charakteristickým nástrojom každej organizácie,
- funkčný, ak zahŕňať celý proces a sústreďuje sa na výsledky a na výkonnosť v každom článku reťazca.

² zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

³ Súvisiace právne predpisy: zákon NR SR č. 10/1995 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov; zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov; zákon

„Umenie riadiť je konať niečo isto, rýchlo a pekne. Pri akejkoľvek činnosti je nevyhnutný užitočný cieľ, prostriedky, ktoré dávajú záruku, že činnosť nebude márna, istý spôsob používania prostriedkov, aby činnosť našla svoj cieľ.“

J. A. Komenský

Riadenie je možné vo všeobecnosti charakterizovať ako pôsobenie ľudí na zložité dynamické systémy⁵, s cieľom zabezpečiť ich optimálne fungovanie a vývoj (Obdržálek, 2002). Existujú rôzne teoretické názory na riadenie, napr.:

- riadenie ako účinné hľadanie a využívanie nadania iných, v úsilí realizovať úlohy danej inštitúcie,
- tvorivé⁶ riadenie vzhľadom na postavenie, podmienky, miesto a čas

č. 9/2009 Z. z. o sťažnostiach; vyhláška MŠ SR č. 137/2005 Z. z. o školskej inšpekcii; vyhláška MŠ SR č. 306/2008 Z. z. o materskej škole v znení vyhlášky MŠ SR č. 308/2009 Z. z.

⁴ Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v príslušnom školskom roku, Predškolská výchova a pod.

⁵ S ohľadom na povahu systémov, ktoré ľudia riadia, rozlišujú sa tri hlavné oblasti riadenia:

- **technické** riadenie – pôsobenie človeka na technicko-technologické systémy, vzťah „človek – stroj“ → ekonomické riadenie školy, vytváranie optimálneho pracovného prostredia v zmysle minimálnych technických požiadaviek pracoviska, zabezpečovanie materiálno-technického vybavenia, školský nábytok, stroje a technické zariadenia, didaktické prostriedky a starostlivosť o ne,
- **biologické** riadenie – pôsobenie človeka na biologické systémy, vzťah „človek – živý organizmus“ → vzťah k prostrediu, okoliu školy, vytváranie estetického, zdravého a kultúrneho prostredia pre deti a zamestnancov,
- **spoločenské** riadenie – pôsobenie ľudí na spoločenský systém, vzťah „človek – človek“ → ťažiskom riadiacej činnosti v škole je zabezpečovanie výchovy a vzdelávania detí a učiteľov.

⁶ Psychologické chápanie tvorivosti je relatívne. Umožňuje tvorivosťou a tvorivým procesom označiť aj to, čo niekto iný, kto má potrebné a vhodné poznatky, spôsobilosti, hodnoty, postoje a pozná metódu riešenia, už tvorivosťou a tvorivým procesom nebude. Výstupom je spôsob riešenia daného problému. Rozhodujúci prvkami tvorivosti, tvorivého procesu sú fantázia, intuícia a apercepcia.

Apercepcia je závislosť každého nového vnemu od predchádzajúcej životnej skúsenosti človeka a od jeho psychického stavu v momente vnímania. Ide o psychické procesy na vyššej úrovni ako pri percepcii. Je to proces, pri ktorom sa človek zmocňuje nielen zmyslovej podoby diela, ale preniká aj do jeho obsahu.

Prvky tvorivosti odborníci odlišujú od predpokladov tvorivosti – **originalita, flexibilita, erudícia, skúsenosť** a pod.

Predpoklady sú stálymi vlastnosťami a schopnosťami tvorivého subjektu, elementy tvorivosti sa vyskytujú iba vo chvíľach, ktoré psychológia tvorivosti označuje ako **inšpirácia**.

smerujúce k dosiahnutiu rôznych výsledkov a najmä pokroku v danej sfére (stupni) pôsobenia riadiaceho (v našom ponímaní vedúceho pedagogického zamestnanca a učiteľa materskej školy).

Riadiaca tvorivosť sa diferencovane (vzhľadom na stupeň riadenia) dotýka všetkých funkcií riadenia – od plánovania, motivácie, organizovania až po kontrolu a hodnotenie:

- podporovanie a využívanie tvorivosti,
- vlastné riadenie (samostatnosť, rozhodovanie s adekvátnou zodpovednosťou, vhodné stratégie podporujúce tvorivú a koncepcnú činnosť).

Podľa Zelinu, Zelinovej (1996) je možné chápať tvorivé riadenie školy ako predvídave, plánované, organizované a motivované (v našom ponímaní činností/aktivít a zamestnancov školy) vrátane kontroly⁷ a hodnotenia, ktoré smerujú k účinným výsledkom v rozvíjaní osobnosti žiakov (v našom ponímaní detí), učiteľov a školy.

Komplexné riadenie školy zahŕňa manažment:

- normatívny⁸ (hodnoty a normatívne ciele zabezpečujúce rozvoj školy) a strategický⁹ (dlhodobé ciele a úlohy školy),

Fichnová a Szobbiiová (2007) prezentujú zistenia o tvorivosti: „... tvorivosťou disponuje každý, rozdiely sú len v jej úrovni: niekto je tvorivý viac, iný menej. Miera tvorivosti nie je nemenná, tvorivosť je možné trénovať a rozvíjať cieľovými úlohami“.

⁷ Podľa Prúchu (2002) je kontrola a hodnotenia zamestnancov jedným z prostriedkov vedenia ľudí.

⁸ **Normatívny manažment:**

- **rozvoj školy** (štruktúry, programy): smerovanie, stratégia profilácie, východiská, projekty, rôzne zamerania, alternatívne/innovatívne postupy, experimenty, rozšírené vyučovanie, bilingválne školy a pod.
- **pedagogický rozvoj** (postupy v činnostiach): plánovanie, organizácia, zabezpečovanie plynulého chodu školy, modely tímovej práce, modely a štýly riadiacej práce, brainstorming a pod.
- **rozvoji riadenia** (kooperácia, kolaborácia, koordinácia, kompetencia): poradné orgány riaditeľa, delegovanie kompetencií, sebareflexia, autoregulácia a sebaorganizácia.

⁹ Strategický manažment: (z angl. strategic management) je umenie a veda, skladajúce sa z formulovania stratégie, jej implementácie a kontroly.

- *Stratégia ako plán* je cieľavedomé usmerňované konanie, je návodom na správanie sa v určitej situácii. Je navrhovaná vedome a na určitý účel.

Prístupy k strategickému manažmentu

Súčasnú situáciu v rozvoji teórie strategického riadenia charakterizuje už niekoľkoročný názorový súboj dvoch vyhranených škôl (I. Ansoff, H. Mintzberg). Ansoff dáva prednosť cieľovej orientácii a Mintzberg procesnej orientácii

- právny, ekonomický a operatívny¹⁰ (každodenná činnosť),
- personálno-výkonový¹¹ (pracovno-právne vzťahy, etický kódex),
- pedagogický – výchovno-vzdelávacie výsledky sú rozhodujúcim kritériom úspešnosti školy.

strategického rozvoja. Ak sa tieto dva zásadne odlišné názory usporiadajú do matice, vzniknú štyri prístupy k procesu strategického riadenia:

1. **Racionálne plánovanie** – je sústredený na navrhovanie a formulovanie dosiahnuteľných cieľov. Modely sú založené na iteratívnom rozvíjaní stratégie. Výber vhodnej stratégie sa uskutočňuje podľa hodnotenia príležitostí a hrozieb v externom okolí podniku a síl a slabostí v internom prostredí. Medzi najznámejších teoretikov patrí I. Ansoff (procesy strategickkej analýzy) a M. Porter (modely odvetvovej štruktúry a hodnotový reťazec).
2. **Plánovanie ako proces riadeného spoznávania** – pripúšťa, že je náročné alebo nemožné predvídať budúce externé a interné prostredie, pričom podniky v konkurenčnom prostredí sú vystavené časovému stresu a musia sa veľmi rýchlo orientovať (spoznávať). Skutočné spoznávanie sa deje v praxi, v prostredí reálnych problémov a reálnych osôb. Riadenie je založené na vnútornej motivácii a ochote k zmenám. Manažér s týmto štýlom nikdy nie je spokojný so súčasným stavom. Zástancami sú A. deGeuss, P. M. Senge, P. Schwartz a ďalší autori pochádzajúci zo školy „učiacej sa organizácie“.
3. **Logický inkrementalizmus** – ako myšlienkový smer dospieva k názoru, že plánovaná implementácia stratégie z bodu A do bodu Z je len ilúziou. Každý úspešný proces strategického rozvoja má prvky cieľovej i procesnej orientácie. Tento proces napreduje po etapách, pričom každá nasledujúca etapa sa buduje na predchádzajúcej a má svoju vlastnú vnútornú logiku. Za hlavného autora je považovaný J. B. Quinn. Procesy LI sa často objavujú v splynutiach a akvizíciách, keď mnohé problémy integrácie sa ukážu ako podstatné až po uzavretí transakcie. Realita sa skladá nielen z cieľov, ale aj ľudí. Pracovníci majú vlastné ciele a prežívajú vlastný proces spoznávania.
4. **Spontánna stratégia** – chýba dostatok cieľovej i procesnej orientácie. Podľa tohto prístupu nie je možné navrhnuť budúcu vyhladku a formulovať explicitné ciele v nepredvídateľnom okolí, naopak, je nutné reagovať pružným ad hoc dôvtipným spôsobom na nové, náhodne vznikajúce udalosti. Hlavný predstaviteľ tohto prístupu H. Mintzberg tvrdí, že významná časť strategického rozvoja podniku pozostáva z pružnej stratégie, ktorá sa spontánne vynára, objavuje. Podľa jeho názoru sú podniky prekvapované vývojovými trendmi, reagujú na ne neštruktúrovaným spôsobom a učia sa na svojich chybách.

¹⁰ **Operatívny manažment:** administrovanie, aktivity zabezpečujúce plynulosť vyučovania, aktivity mimo vyučovania, organizačné postupy chodu školy, uplatňovanie platných právnych predpisov, dokumentácia a vnútorné predpisy školy, projekty, materiálno-technické podmienky, personálne podmienky, zabezpečenie bezpečnosti a ochrany zdravia, plánovanie, prerozdelenie a využitie finančných prostriedkov a pod.

K optimalizácii riadenia školy prispieva spätná väzba:

- vnútorného systému kontroly a hodnotenia detí, žiakov a zamestnancov, previerok BOZP, finančnej kontroly, vnútorného auditu a pod.
- verejnej kontroly napr.: rada školy, rada rodičov, obec, samosprávny kraj, krajský školský úrad, Štátna školská inšpekcia

Obr. č. 1 – Logo Štátnej školskej inšpekcie Slovenskej republiky

Materské školy mali možnosť vzdelávať deti podľa **školského vzdelávacieho programu** od 01. 09. 2008. Zo sledovaných 229 materských škôl možnosť využilo 24, z toho 15 ho zverejnilo na verejne prístupnom mieste a priebežne školský vzdelávací program tvorilo 85 materských škôl. Pedagogickí zamestnanci pri jeho tvorbe využili motivujúce informácie autoriek štátneho vzdelávacieho programu¹². Problémy mali pri spracovaní učebných osnov a vlastných cieľov. Očakávala sa zmena pedagogického štýlu smerujúceho cielene k osobnostne orientovanej výchove a vzdelávaniu a k rozvíjaniu kľúčových kompetencií detí.

V súlade so školským¹³ zákonom učitelia materských škôl v školskom roku 2009/2010 vyučovali podľa školského vzdelávacieho programu, v ktorom mali zväčša stanovené vlastné ciele, ktoré zodpovedali reálnym podmienkam, však nie vždy korešpondovali s ich profiláciou. Pedagogickí zamestnanci v rozhovoroch poukázali na rezervy v procese tvorby i obsahu školského vzdelávacieho programu.

Školskí inšpektori Štátnej školskej inšpekcie v školskom roku 2009/2010 vykonali 230 komplexných inšpekcií v materských školách v Slovenskej

¹¹ **Výkonový manažment:** kategórie zamestnancov, výkon pracovných činností, profil riadiaceho a riadeného zamestnanca a pod.

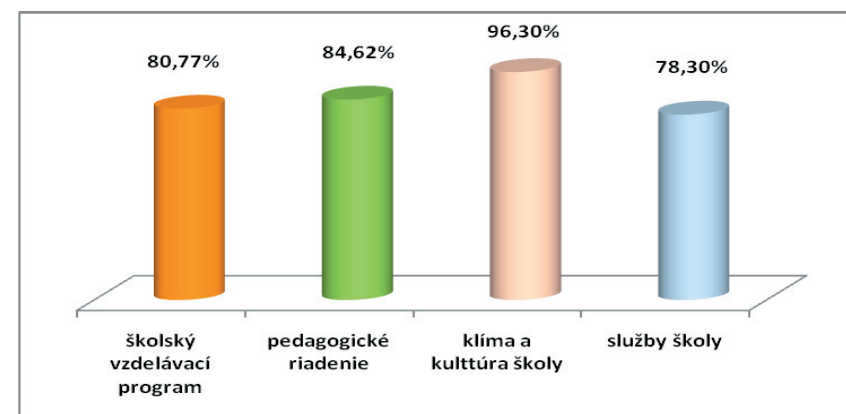
¹² Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie

¹³ zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

republike. V oblasti **riadenie** okrem už spomínaných školských vzdelávacích programov hodnotili stav a úroveň aj pedagogického riadenia vrátane vnútorného systému kontroly a hodnotenia, stav a úroveň klímy a kultúry, služieb materských škôl.

„Riadiť znamená predvídať, organizovať, prikazovať, koordinovať a kontrolovať.“

Henri Fayol

Graf č. 1 – Stav a úroveň riadenia materských škôl v školskom roku 2009/2010 v Slovenskej republike

Silné stránky školských vzdelávacích programov:

- väčšina materských škôl mala stanovené vlastné ciele, v súlade so štátnym vzdelávacím programom a školským zákonom,
- mnohé materské školy sa zameriavali a rozšírili obsah učebných osnov v oblasti environmentálnej, dopravnej výchovy, osobného a sociálneho rozvoja, ochrany zdravia, tvorivej dramatiky a predčitateľskej gramotnosti.

Slabé stránky školských vzdelávacích programov:

- nedodržanie rozsahu učebných osnov, najmä vzdelávacích štandardov,
- absencia názvu a charakteristiky obsahového celku, vzdelávacích oblastí, učebných zdrojov, stratégií výchovno-vzdelávacej činnosti, metód a prostriedkov hodnotenia dosiahnutia stanovených špecifických cieľov,
- nesúlad obsahu (štruktúry) so školským zákonom - chýbajúce niektoré časti,
- zväčša formálnosť obsahu jednotlivých častí.

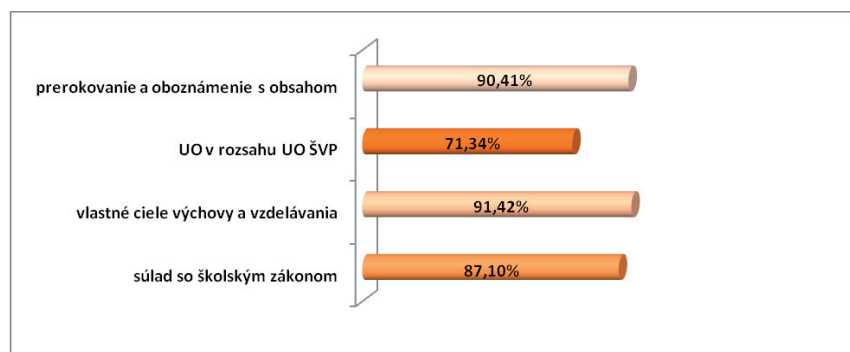
Príčiny slabých stránok školských vzdelávacích programov sú v neskúsenosti pedagogických zamestnancov:

- vytvoriť koncepčný dokument školy na viac ako dva roky,

- identifikovať východiskový stav a zámery smerujúce k zvýšeniu kvality výchovy a vzdelávania,
- analyzovať a identifikovať pozitíva a negatíva školy,
- určiť smerovanie/zameranie školy,
- slabá orientácia v právnych predpisoch a v odbornej literatúre.

Oblasť vyžadujúce si zlepšenie v školských vzdelávacích programoch:

- úroveň obsahu – pragmatická rovina informácií,
- rozsah učebných osnov (aj so zameraním na rozvíjanie komunikatívnych spôsobilostí detí v štátnom jazyku v školách s iným vyučovacím jazykom a v školách vzdelávajúcich deti z rómskych komunít),
- rozšírenie profilu absolventa o kompetencie z oblastí, ktorými škola rozšírila/doplnila obsah učebných osnov,
- úprava podmienok a uskutočňovania výchovy a vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov s využívaním servisu odborníkov.

Graf č. 2 – Stav a úroveň školských vzdelávacích programov materských škôl v školskom roku 2009/2010 v Slovenskej republike

Deklarované zámery v dokumentoch a vnútorné predpisy materských škôl boli prerokované v pedagogickej rade a v rade školy. Vnútorný systém kontroly a hodnotenia mali riaditelia zväčša prepracovaný, so stanovenými cieľmi a kritériami, ktoré nie vždy boli zrozumiteľné a kontinuálne prepojené aj so zameraním školy. Riadiaci zamestnanci podporovali odborný rast učiteľov aktivitami rôznych vzdelávacích inštitúcií.

Silné stránky pedagogického riadenia:

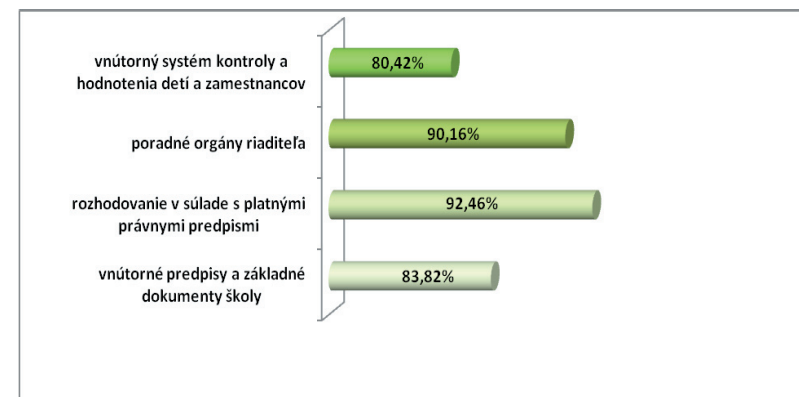
- rozhodovanie riaditeľov,
- zriadenie poradných orgánov a ich participovanie na tvorbe dokumentácie materských škôl, riešení odborných problémov.

Slabé stránky pedagogického riadenia:

- formálny výkon kontrolnej činnosti (nedôsledná analýza zistení, všeobecne formulované závery, v menšej miere uplatňovaná kontrola prijatých opatrení na odstránenie zistených nedostatkov a skvalitnenie výchovno-vzdelávacej činnosti),
- vedenie pedagogickej dokumentácie v štátnom jazyku a jazyku národnostnej menšiny v školách s vyučovacím jazykom maďarským,
- nevypracovaná dokumentácia (napr. plán práce školy, školský poriadok školy, denný poriadok, pracovný poriadok, rokový poriadok pedagogickej rady, plán činnosti metodického združenia, plán ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov, záznamy hodnotenia a osobné spisy detí, dokumentácia spojená s organizovaním výletov a exkurzií).

Zlepšenie si vyžaduje:

- orientácia pedagogických zamestnancov v právnych normách, základných pojmoch a odbornej terminológii,
- participovanie poradných orgánov riaditeľa na skvalitňovaní výchovno-vzdelávacej činnosti,
- pravidelnosť, dôslednosť a účinnosť vnútornej kontroly (využívanie rôznych hodnotiacich nástrojov umožňujúcich dosahovanie vytýčených cieľov aj v spolupráci s metodickým združením, adresnosť kontrolných zistení a účinnosť pedagogickej diagnostiky z hľadiska pravidelného monitorovania úrovne rozvíjaných kompetencií detí),
- rešpektovanie pedagogicko-organizačných pokynov,
- vedenie pedagogickej dokumentácie v štátnom jazyku a jazyku národnostnej menšiny v školách s vyučovacím jazykom maďarským,
- rozpracovanie preventívno-výchovných programov v dokumentácii školy.

Graf č. 3 – Stav a úroveň pedagogického riadenia materských škôl v školskom roku 2009/2010 v Slovenskej republike

Zistenia školských inšpektorov z pozorovaní, rozhovorov a z dotazníkov zadávaných učiteľom poukázali na priaznivú, otvorenú klímu¹⁴ materských škôl, angažovanosť a na vzájomnú kooperáciu všetkých zúčastnených v procese výchovy a vzdelávania. Materské školy spolupracovali s rôznymi inštitúciami, prezentovali kreativitu a nadanie detí prostredníctvom médií, súťaží, výstav, vlastných webových sídiel a školských časopisov.

Spoluprácu s centrami poradenstva a prevencie poskytovala a zabezpečovala prevažná väčšina materských škôl. Pozitívom bol funkčný interný systém pedagogického a zdravotného poradenstva. Záujmových činností zväčša napomáhajúcich rozvoju perceptuálno-motorickej oblasti sa zúčastňovali deti podľa voľby a s informovaným súhlasom zákonných zástupcov.

Graf č. 3 – Stav a úroveň klímy a kultúry materských škôl

Graf č. 3 – Stav a úroveň služieb materských škôl

„Všetko, čo potrebujem naozaj vedieť, som sa naučil v materskej škole“.

Robert Fulghum

¹⁴ O tom, aká je sociálna klíma ktoréhokoľvek ľudského spoločenstva ľudí, rozhoduje kvalita medziľudských vzťahov. Sociálna klíma má vplyv na pohodu a na zdravie všetkých zúčastnených osôb i sociálnych skupín spoločenstva. V materskej škole sa sociálna klíma vytvára vzájomnou dôverou, úctou, empatiou, solidaritou a spoluprácou všetkých zamestnancov, detí a zákonných zástupcov detí. (Havlinová a kol., 1995)

Ilustračné foto č. 1

Autori globálnej¹⁵ výchovy¹⁶, ktorej úlohou je tvorivé a pozitívne riešenie problémov, kladú dôraz na osobnú skúsenosť každého človeka, v našom ponímaní dieťaťa materskej školy. Všeobecným cieľom globálnej výchovy je pripraviť jedinca na život v 21. storočí a to:

- podporovaním rozvoja jeho globálnej (celej) osobnosti z aspektu intelektuálneho, motivačného, citového, vôľového i telesného,
- pochopením globálnej povahy sveta a úlohy jedinca v ňom.

Učiteľia materskej školy by mali poznať a vedieť, ktorému dieťaťu čo vyhovuje, kedy je spokojné a čo konkrétne, individuálne v procese výchovy a vzdelávania potrebuje.

¹⁵ Globalizácia je určitý proces nárastu svetového prepojenia vo všetkých oblastiach, ako napr. ekonomika, kultúra, životné prostredie atď. Na jednej strane ide o výskyt noviniek v rôznych sférach života a uľahčenie práce človeku, no na druhej strane sú to problémy, ktorým musí človek čeliť.

¹⁶ Globálna výchova je pedagogickým projektom, ktorý usiluje o prispôbenie cieľov a metód vzdelávania potrebám súčasného a budúceho sveta. G. Pike, D. Selby sú autormi koncepcie globálnej výchovy. Zamerali sa na poznávanie kľúčových faktorov moderného sveta a na získanie schopností potrebných pre riešenie situácií, ktoré prináša globalizácia, stretávanie sa rôznych etník a kultúr, ohrozenie životného prostredia, technológie a atď.

Tabuľka č. 1 – Štvorec potrieb autorov globálnej výchovy

Láska patríť niekomu	Sloboda mať možnosť voľby
Význam byť dôležitý	Zábava prežiť radosť

Organizácia výučby v materskej škole kladie dôraz na kompetencie učiteľa viesť proces výchovy a vzdelávania ako vzájomnú interakciu medzi jednotlivými účastníkmi. Predpokladom je regulovanie času a formy diferenciacie časových sekvencií, smerujúcich k zvyšovaniu produktivity dieťaťa. Vyžaduje rozličné formy organizovania a využívania motivačného a stimulačného času na kreatívne a komunikatívne dimenzie dieťaťa i učiteľa (Kostrub, 2003). Oblasť detskej (edukačnej) skúsenosti (somaticko – motorická, umelecko – expresívna, jazyková, sociomorálna a emocionálna, logicko – matematická, prírodovedná) vníma D. Kostrub (2003) ako okruhy aktívneho konania a pôsobenia dieťaťa, v ktorých sa konkretizuje jeho skúsenosť a rozvíjajú kompetencie v rozličných oblastiach učenia.

Materská škola podporuje osobnostný rozvoj detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti, utvára predpoklady na ďalšie vzdelávanie. Pripravuje na život v spoločnosti v súlade s individuálnymi a vekovými osobitosťami (školský zákon, 2008). Hlavným cieľom v Štátnom vzdelávacom programe, ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie¹⁷ (2009) je dosiahnuť optimálnu emocionálnu,

¹⁷ Hlavnou myšlienkou programu s názvom Dieťa a svet je podporovať celostný osobnostný rozvoj dieťaťa; aktivizovať a motivovať rozvoj psychomotoriky, poznania, emocionality a sociability; rozvíjať tvorivosť a predstavy v každodenných aktivitách; pomôcť dieťaťu formovať vlastnú jedinečnosť. Obsahovými a vzdelávacími štandardmi troch oblastí rozvoja osobnosti dieťaťa je integrovaný do štyroch tematických okruhov: Ja som, Ľudia, Príroda a Kultúra. Obsahové štandardy sú prostriedkom vzdelávania detí a výkonové sú cieľovými požiadavkami predškolského obdobia potrebné na získanie predprimárneho vzdelania. Organizačné formy denného poriadku sú z hľadiska pedagogicko-psychologického rovnocenné: hry a hrové činnosti,

sociálnu a kognitívnu úroveň ako základ pripravenosti na školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Východiskom je jedinečnosť dieťaťa, jeho aktívne učenie sa a začleňovanie sa do skupiny a kolektívu. Predpokladom **riadenia procesu výchovy a vzdelávania** je, že učiteľ materskej školy facilituje, situačne sa rozhoduje a riadi činnosti so spoluúčasťou detí, využíva pozorovanie, ako metódu pedagogického diagnostikovania. To znamená, že učiteľ vyučuje, čiže vychováva a vzdeláva deti materskej školy v súlade so školským zákonom, štátnym vzdelávacím programom, zameraním a taxonómiou vzdelávacích cieľov školského vzdelávacieho programu. Očakáva sa, že:

- plánovaním¹⁸ operacionalizuje špecifické ciele (výkonové štandardy) učebných osnov školského vzdelávacieho programu vzhľadom na rozvojové možnosti a potenciál detí, ich dosiahnutú úroveň v aktivite,
- obozretne napomáha rozvoju dieťaťa v oblasti perceptuálno-motorickej, kognitívnej a sociálno-emocionálnej,
- rôznorodými inovatívnymi metódami, prístupmi, formami, stratégiami a prostriedkami uvážlivo podporuje rozvoj kľúčových kompetencií detí, ktoré sa vzájomne prelínajú.

Ilustračné foto č. 2

pohybové a relaxačné cvičenia, pobyt vonku, odpočinok a s pevne stanoveným časom činnosti zabezpečujúce životosprávu (osobná hygiena, stravovanie, stolovanie). Organizačnou formou predprimárneho vzdelávania a súčasťou denného poriadku je edukačná aktivita navodená učiteľom. Je to cieľavedomá, systematická, zmysluplná, konkrétna výchovno-vzdelávacia činnosť. Realizuje sa v priebehu hier a hrových činností, ako samostatná organizačná forma, aj v rámci pobytu vonku. Uskutočňuje sa v skupine, frontálne a individuálne.

¹⁸ podľa § 11 ods. v) školského zákona je pedagogickou dokumentáciou plán výchovno-vzdelávacej činnosti

„Pri deťoch človek potrebuje pohár plný múdrosti, súdok obozretnosti
a more trpezlivosti.“

František Saleský

Štátna školská inšpekcia vo všetkých kontrolovaných materských školách v školských rokoch 2008/2009 a 2009/2010 zisťovala hospitačnou činnosťou v dopoludňajších organizačných formách denného poriadku stav a úroveň rozvíjania psychomotorických, kognitívnych a učebných, komunikatívnych, informačných, osobnostných a sociálnych kompetencií detí. Ich stav a úroveň posudzovala na základe vypracovaných kritérií hodnotenia:

90 % – 100 % veľmi dobrá úroveň¹⁹

76 % – 89 % dobrá úroveň²⁰

45 % – 75 % priemerná úroveň²¹

30 % – 44 % málo vyhovujúca úroveň²²

0 % – 29 % nevyhovujúca úroveň²³

Učitelia materských škôl v školskom roku 2009/2010 najkomplexnejšie podporovali rozvoj psychomotorických kompetencií rôznorodými činnosťami, pohybovými a relaxačnými cvičeniami v rôznych obmenách viackrát denne a pobytmi vonku. V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom vo väčšej miere rozvíjali kognitívne a učebné, komunikatívne, osobnostné a sociálne kompetencie. Pokles úrovne je možné konštatovať pri rozvíjaní praktických návykov a zručností. Porovnateľné bolo rozvíjanie hodnotenia a sebahodnotenia detí. Rozvíjanie informačných kompetencií detí bolo slabou stránkou vyučovania učiteľov napriek vybaveniu²⁴ materských škôl digitálnymi technológiami a nárastu aktivít zameraných na získavanie informácií z rôznych zdrojov.

V praktických činnostiach deti nadobúdali poznatky, riešili rôzne učebné problémy, dodržiavali vhodné postupy, diskutovali a uplatňovali vlastné záujmy, predstavy a tvorivosť prostriedkami umenia a pohybu. V porovnaní s predchádzajúcim školským rokom boli deti aktívnejšie v komunikácii, pokles nastal v navrhovaní postupov a riešení učebných problémov. Dokázali

¹⁹ výrazná prevaha pozitív, drobné formálne nedostatky, mimoriadna úroveň

²⁰ prevaha pozitív, formálne, menej významné vecné nedostatky, nadpriemerná úroveň

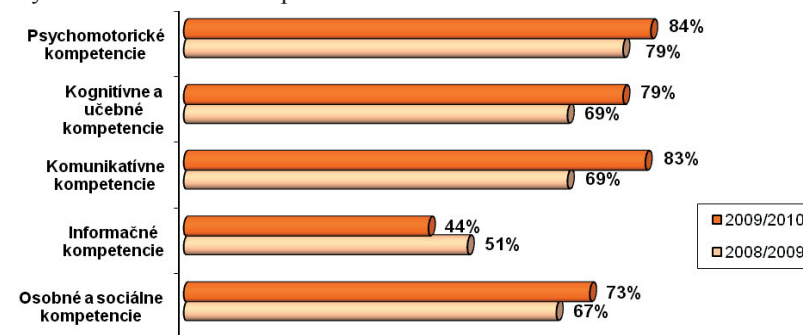
²¹ vyrovnanosť pozitív a negatív, priemerná úroveň

²² prevaha negatív, výrazné nedostatky, citeľne slabé miesta, podpriemerná úroveň

²³ výrazná prevaha negatív, zásadné nedostatky ohrozujúce priebeh výchovy a vzdelávania

²⁴ Národný projekt Vzdelávanie pedagogických zamestnancov materských škôl ako súčasť reformy vzdelávania

sa vzájomne akceptovať, dohodnúť a spolupracovali s deťmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Graf č. 4 - Porovnanie úrovne rozvíjaných kľúčových kompetencií detí v školskom roku 2009/2010 a 2008/2009

Silné stránky v rozvíjaní sledovaných kľúčových kompetencií:

- rozvíjanie celostnej koordinácie pohybovej schémy (aparátu) tela vrátane prekonávania prekážok,
- podporovanie pohotovej reakcie detí na vizuálne, sluchové i verbálne pokyny vrátane telovýchovnej terminológie a názvoslovie,
- bezproblémová orientácia detí v rôznorodých priestoroch a prostrediach,
- dodržiavanie pravidiel cestnej premávky aj používaním reflexných bezpečnostných a ochranných prvkov,
- rozvíjanie špecifických pohybových spôsobilostí detí sezónnymi pohybovými aktivitami vzhľadom na reálne podmienky a možnosti materských škôl,
- podporovanie rozvíjania grafomotorických schopností ako prípravy na elementárne písanie a čítanie,
- podporovanie praktických činností umožňujúcich nadobúdanie a uplatňovanie poznatkov, spôsobilostí, hodnôt a postojov,
- objasňovanie a podporovanie sebaobslužných činností napomáhajúcich sebaúcte a sebadôvere detí vo vlastné schopnosti,
- podporovanie sústredenosti, vytrvalosti detí pri spracovávaní a zodpovednosti za dokončenie úloh,
- podporovanie logického myslenia zadávaním úloh zameraných na vyhľadávanie, porovnávanie, kombinovanie a triedenie,
- uplatňovanie analyticko-syntetických hier so slovami,
- podporovanie vysvetľovania vlastnými slovami významu spoločne prijatých pravidiel, symbolov, znakov a obsažného reprodukovania počutého,
- podporovanie uvažovania nahlas, zdôvodňovania, vytvárania príbehov a dokončenia rozprávania,

- zvyšovanie miery vzájomného akceptovania sa, počúvania sa, kooperácie, kolaborácie, dodržiavania vzájomne dohodnutých pravidiel a rešpektovania sociálnych, kultúrnych i zdravotných osobitostí spoluhráčov,
- napomáhanie deťom uvedomovať si dôsledky vlastného správania sa a konania,
- podporovanie diskusií, vzájomných dohôd, hlasovaní, neverbálneho vyjadrenia emócií, súhlasu, pochvaly detí.

Slabé stránky v rozvíjaní sledovaných kľúčových kompetencií:

- menšia miera oboznamovania detí so spoločnými, individuálnymi cieľmi výchovno-vzdelávacej činnosti a charakterizovania očakávaných výsledkov,
- pokles úrovne diferencovania činností a učebných problémov a z nich vyplývajúce úlohy s ohľadom na rozdielne výchovno-vzdelávacie potreby, dosiahnutú úroveň a rozvojový potenciál detí,
- absencia spätnej väzby, formálnosť overovania výsledkov činností detí a nesúlad zistení so stanovenými cieľmi výchovno-vzdelávacej činnosti,
- nedôsledné a často nesystematické stratégie a postupy výchovno-vzdelávacej činnosti,
- obmedzovanie hrových potrieb, situačného rozhodovania a sebahodnotenia neuváženým skracovaním hier, pobytu vonku a rôznorodých aktivít,
- neskúsenosť učiteľov operacionalizovať ciele výchovno-vzdelávacej činnosti a rešpektovať aj momentálne osobné dispozície detí,
- obmedzenie rozvoja kritického a tvorivého myslenia detí pretrvávajúcou dominanciou frontálnych foriem výučby s aplikovaním prevažne reprodukčných metód zameraných na rozvoj nižších psychických procesov a nedostatočný priestor na samostatné získavanie skúsenosti,
- slabé zadávanie úloh na získavanie a konfrontovanie informácií z rozličných zdrojov, príkladov z virtuálneho a reálneho prostredia,
- nevytvorenie dostatočného priestoru deťom na reflektovanie, porovnávanie vlastných činností a výkonov, na vyjadrovanie hodnotiacich záverov.

Oblasti vyžadujúce si zlepšenie v rozvíjaní sledovaných kľúčových kompetencií:

- zreteľné formulovanie cieľov výchovno-vzdelávacej činnosti a očakávaných výkonov detí,
- diferencovanie činnosti s ohľadom na rozdielne výchovno-vzdelávacie potreby, dosiahnutú úroveň a rozvojový potenciál detí,
- voľba a aplikovanie vhodných stratégií výchovno-vzdelávacej činnosti a hodnotiacich nástrojov učiteľmi,
- podporovanie zmyslového vnímania, tvorivej produkcie, divergentných riešení detí a žiakov
- rozvíjanie informačnej, digitálnej, predčitateľskej a čitateľskej gramotnosti,

- podporovanie hodnotiacich a sebahodnotiacich spôsobilostí detí.

Odporúčania k rozvíjaniu kľúčových kompetencií detí v materských školách:

Realizovať pre učiteľov vzdelávacie semináre, tréningy týkajúce sa:

- využívania inovatívnych stratégií výchovno-vzdelávacej činnosti, ktorými budú komplexne napomáhať rozvíjaniu kľúčových kompetencií detí,
- získavania skúseností a schopností vhodne uplatňovať hodnotiace metódy a postupy s dôrazom na sebareflexiu detí,
- podporovania informačnej a digitálnej spôsobilosti.

Manažovanie kvality²⁵ (vzhľadom na tému príspevku – riadenie školy a riadenie výchovy a vzdelávania) vytvára predpoklady trvalého zlepšovania procesov v škole. Súhlasíme s A. Albertom (2002) v tom, že dôležité je to, čím konkrétne, akým podielom prispela škola a jej učitelia k podpore a obozretnému rozvoju osobnosti dieťaťa.

Je možné skonštatovať, že trvalo udržateľný rozvoj²⁶ v oblasti riadenia²⁷ a riadenia výchovno-vzdelávacej činnosti v materských školách je z pohľadu Štátnej školskej inšpekcie dlhodobo na dobrej úrovni.

²⁵ Označenie, pojem kvality sa vzťahuje na konkrétnu školu.

²⁶ Trvalo udržateľným rozvojom sa rozumie cielený, dlhodobý (priebežný), komplexný a synergický proces, ovplyvňujúci podmienky a všetky aspekty života (kultúrne, sociálne, ekonomické, environmentálne a inštitucionálne), na všetkých úrovniach (lokálnej, regionálnej, globálnej) a smerujúci k takému funkčnému modelu určitého spoločenstva (miestnej a regionálnej komunity, krajiny, medzinárodného spoločenstva), ktorý kvalitne uspokojuje biologické, materiálne, duchovné a sociálne potreby a záujmy ľudí, pričom eliminuje alebo výrazne obmedzuje zásahy ohrozujúce, poškodzujúce alebo ničiacie podmienky a formy života, nezaťažuje krajinu nad únosnú mieru, rozumne využíva jej zdroje a chráni kultúrne a prírodné dedičstvo. Podľa prieskumu verejnej mienky Eurobarometer je pre 88 % Európanov zdravé životné prostredie rovnako dôležité ako výkonná ekonomika alebo sociálne istoty a vzdelanie.

²⁷ Obdržáek, Z. –Horváthová, K a kol.:

a) súhrnné pomenovanie pre riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu prostredníctvom:

- ☐ platných právnych predpisov,
- ☐ pedagogicko-organizačného riadenia,
- ☐ metodického riadenia,
- ☐ ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov.

b) štruktúra pedagogického riadenia:

- ☐ makroriadenie (vonkajšie) – centrálna a regionálna,
- ☐ mikroriadenie (vnútorné) samotnej školy.

Ilustračné foto č. 3

„Nie je dôležité, aby si bol lepší ako iní, ale dôležité je byť lepší, ako si bol včera“.
A. Albert, 2002

Literatúra

- ALBERT, A. (ed.). 2002. *Rozvoj kvality v škole*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2002. ISBN 80-8052-166-2.
- CRAINER, S. (ed.). 1998. *Kompendium managementu*. Praha: Computer Press, 1998. ISBN 80-7226-109-6.
- DRUCKER, P.F. (ed.). 2000. *Výzvy managementu pro 21.století*. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-021-X.
- FICHNOVÁ, K. – SZOBIOVÁ, E. (eds.). 2007. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-323-9.
- GIBSON, R. (ed.). 1998. *Nový obraz budoucnosti*. Praha: Management Press, 1998. ISBN 80-85943-80-8.
- HAGEROVÁ, Z. 2011. Didaktické možnosti rozvíjania osobnosti dieťaťa v materskej škole. In *Zborník príspevkov z celoslovenskej konferencie s medzinárodnou účasťou v Martine. Riadenie materských škôl z pohľadu Štátnej školskej inšpekcie*. Martin: Spoločnosť pre predškolskú výchovu, 2011. ISBN 978-80-969298-7-0.
- HAJDÚKOVÁ, V. (ed.). 2011. Čo nám ukázal a čo ukáže čas. In *Príspevok z odbornej konferencie v Martine Didaktické možnosti rozvíjania osobnosti dieťaťa v materskej škole*. Dostupné na: <http://www.spv-zv.sk/aktivitivyvzdelavacie.html>
- HAVLÍNOVÁ, M. a kol. (eds.). 1995. *Zdravá mateřská škola*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-178-048-0.

- KOMENSKÝ, J. A. (ed.). 1991. *Veľká didaktika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991. ISBN 80-08-01-022-3.
- KOSTRUB, D. (ed.). 2003. *Od pedagogiky k didaktike materskej školy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2003. ISBN 80-8052-171-9.
- Metodika predprimárneho vzdelávania* (eds.). 2011. Štátny pedagogický ústav v Bratislave. Partizánske: EXPRESPRINT s. r. o., 2011. ISBN 978-80-968777-3-7. 352 s. Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/sk/Aktuality/Metodika-predprimarneho-vzdelavania.alej>
- OBDRŽÁLEK, Z. (ed.). 2002. *Škola a jej manažment*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2002. ISBN 80-223-1690-3.
- OBDRŽÁLEK, Z. – HORVÁTHOVÁ, K. a kol. (eds.). 2004. *Organizácia a manažment školstva*. Terminologický a výkladový slovník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-10-00022-1.
- PETRÁŠOVÁ, M. (ed.). 2003. *Právne vedomie riadiaceho zamestnanca v rezorte školstva*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2003. ISBN 80-8052-179-4.
- Projekt Milénium - Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike*. 2002. Bratislava: Ministerstvo školstva a vedy Slovenskej republiky, 2002.
- PRŮCHA, J. (ed.). 2002. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 807-367-047-X.
- PUGH, D. S. – HICKSON, D. J. (eds.). 1992. *Napísali o organizáciách. Čítanka kurzového materiálu Efektívny manažér*. Bratislava: Nadácia City University v Bratislave, 1992. ISBN 80-89045-35-9.
- SKALKOVÁ, J. (ed.). 2010. *Obečná didaktika*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
- Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2008/2009*. 2009. Bratislava: Štátna školská inšpekcia, 2009. ISBN 978-80-970347-6-4.
- Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2009/2010*. 2010. Bratislava: Štátna školská inšpekcia, 2010. ISBN 978-80-970609-1-6.
- Štátny vzdelávací program, ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie*. 2009. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, 2009. ISBN 978-80-969407-5-2.
- TUREK, I. (ed.). 1998. *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Bratislava: Edukácia, 1998. ISBN 80-88796
- UVAČKOVÁ, I. 2011. *Metamorfózy základného pedagogického dokumentu pre materské školy*. Príspevkov z vedecko-odbornej konferencie OMEP s medzinárodnou účasťou v Nových Zámkoch. (v čase konania konferencie – Teplý Vrch zborník z konferencie v Nových Zámkoch bol v tlači)

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
ZELINA, M. – ZELINOVÁ, M. (eds.). 1996. *Modely riadenia školy*. Metodická príručka. Banská Bystrica: Metodické centrum v Banskej Bystrici, 1996. ISBN 80-8041-301-0.

Ilustračná fotodokumentácia použitá s informovaným súhlasom zákonných zástupcov detí MŠ Bradáčova 4, Bratislava

Resumé

School management in pre-school facilities (kindergartens – early education schools) is based on legal concepts and acts respecting the legal rights of a child in education. The long-term strategies of open access to education, support of children with SEN (special educational needs) are applied in kindergartens along with active pre-school literacy and digital skills development.

Kontaktné údaje

Ilona Uváčková, PaedDr.
Štátna školská inšpekcia
Staré grunty 52
841 44 Bratislava 4
e-mail: uvackova@ssiba.sk

TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ Z POHĽADU DETÍ A UČITELIEK MATERSKÝCH ŠKÔL

Monika Miňová

Abstrakt

Autorka príspevku analyzuje výsledky svetového projektu, ktorý sa realizoval v podmienkach materských škôl v Slovenskej republike. Svetový projekt bol zameraný na trvalo udržateľný rozvoj a jeho aplikáciu v predprimárnej edukácii.

Kľúčové slová

Trvalo udržateľný rozvoj, predprimárne vzdelávanie, manažment a marketing.

*„Deťom sa musí povedať a ukázať, že môžu
vykonať nádherné veci pre Zem. Je potrebné dať
im vedomie, že môžu zmeniť a zachrániť svet.“
J. Javna*

Trvalo udržateľným rozvojom sa rozumie cielený, dlhodobý (pribežný), komplexný a synergický proces, ovplyvňujúci podmienky a všetky aspekty života (kultúrne, sociálne, ekonomické, environmentálne a inštitucionálne), na všetkých úrovniach (lokálnej, regionálnej, globálnej) a zameriavajúci sa na taký funkčný model určitého spoločenstva (miestnej a regionálnej komunity, krajiny, medzinárodného spoločenstva), ktorý kvalitne uspokojuje biologické, materiálne, duchovné a sociálne potreby a záujmy ľudí, pričom eliminuje alebo výrazne obmedzuje zásahy ohrozujúce, poškodzujúce alebo ničiacie podmienky a formy života, nezaťažuje krajinu nad únosnú mieru, rozumne využíva jej zdroje a chráni kultúrne a prírodné dedičstvo (Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR schválená uznesením vlády SR č. 978/2001).

Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovanie potreby súčasných generácií bez ohrozenia možností budúcich generácií zabezpečiť ich vlastné potreby. Je to proces, v ktorom využívanie zdrojov, smerovanie investícií, orientácia technologického rozvoja a inštitucionálne zmeny sú všetky vo vzájomnom súlade a potrebujú tak pre súčasný ako aj pre budúci potenciál napĺňať ľudské potreby a nároky. Medzinárodné inštitúcie a konferencie musia stimulovať štáty zlepšiť ich environmentálne správanie, a to podporovaním spolupráce a zvyšovaním kvality i kvantity poznania o problémoch a možnostiach ich riešenia.

Materské školy, ktoré pracujú podľa vlastných Školských vzdelávacích programov, realizujú rôzne aktivity a projekty s rôznorodým zameraním. To sa

adekvátne odráža v zameraní školy a jej profilácii. Preto je v súčasnej dobe veľmi dôležitý manažment a marketing materských škôl, aby sa dokázali presadiť na trhu, ktorý v našom ponímaní predstavujú materské školy a ich zákazníci, t.j. rodičia a deti.

Podľa Obrdžalka – Horvátovej (2004) manažment sa najčastejšie chápe ako systém princípov, metód, techník a postupov používaných v riadení inštitúcií a ako výsledok spojenia vedy a umenia riadiť. *V širšom poňatí* filozofia riadenia (manažmentu), ktorá je založená na identifikácii potrieb zákazníkov – partnerov školy. *V užšom poňatí* činnosť školy, ktorou pri rešpektovaní a napĺňaní potrieb odberateľov – služieb uskutočňuje prieskum trhu, na základe ktorého vytvára zodpovedajúcu ponuku vzdelávacích služieb a aktivít.

Základným heslom profesionálneho marketingu je orientácia na zákazníka a uspokojovanie jeho potrieb. V prípade materských škôl ide o orientáciu na dieťa a rodiča. Do akej miery sa materskej škole podarí upokojiť potreby detí a ich rodičov, určí jej postavenie na trhu materských škôl a jej budúci vzostup či pád.

Materské školy pri koncipovaní svojho školského vzdelávacieho programu vychádzali z analýzy potrieb svojich zákazníkov (rodičov a detí), ktoré následne zakomponovali do vlastnej ponuky materskej školy. Preto každá materská škola si vytvorila vlastnú ponuku, ktorá robí materskú školu atraktívnou, zaujímavou a výnimočnou v porovnaní s inými materskými školami, ktoré sa nachádzajú v jej blízkom okolí. Svetový projekt, do ktorého sa materské školy mohli zapojiť, využili predovšetkým práve tie materské školy, ktoré vo svojom profile uvádzajú a ponúkajú zameranie na environmentálnu výchovu.

Mali by sme si uvedomiť, že environmentálna výchova a vzdelávanie sa stávajú významnými prvkami v stratégii starostlivosti o životné prostredie. Ich cieľom je osvojenie si ucelených poznatkov a vedomostí z oblasti životného prostredia, pričom vychádzajú zo základných znalostí a vedomostí o životnom prostredí. Ďalšou ich úlohou je smerovanie k harmónii cítenia, myslenia a zodpovedného správania sa ľudí k vonkajšiemu prostrediu, živým organizmom, ostatným ľuďom a voči sebe, k vytváraniu vlastného spôsobu života a životného štýlu. Environmentálnu výchovu možno definovať ako výchovu jedinca, ktorého hodnotový systém mu umožní múdro a citlivo konať v prospech ochrany a zachovania biodiverzity života vo všetkých jeho formách, ktorý bude schopný súcitu s prírodou a inými živými tvormi, a ktorý bude ochotný preberať zodpovednosť za svoje konanie a prijímať dobrovoľnú skromnosť ako spôsob života únosne zaťažujúce životné prostredie (Ružička, 2004).

Retrospektívne, keď sa vrátíme do školského roka 2009 – 2010, SV OMEP zapojil Slovenskú republiku do svetového projektu zameraného na trvalo udržateľný rozvoj, ktorý sa mal realizovať v materských školách. Do svetového projektu sa zapojilo 7 regionálnych sekcií SV OMEP z 10, ktoré pôsobia

v Slovenskej republike:

- Bratislava – MŠ Bancíkovej 2 elokované pracovisko Exnárová a MŠ Šťastná
- Banská Bystrica a Brezno - MŠ Magurská
- Hlohovec – MŠ Drahovce
- Košice – MŠ B. Němcovej, Kalinovská, Obrancov mieru 16 a 20
- Nitra – MŠ Čajkovského Nitra, MŠ Ivanka pri Nitre
- Prešov – MŠ Bratislavská, Čergovská a Sabinovská
- Rimavská Sobota – MŠ Hatvaniho Rimavská Sobota, MŠ Nábřežie Rimavy Hnúšťa, MŠ Tisovec, MŠ Klokočova

16 materských škôl bolo mestských a 1 vidiecka materská škola. Rozhovor s deťmi viedlo 17 učiteliek materských škôl z toho 10 vysokoškolsky vzdelaných. Rozhovorov o logu svetového kongresu sa zúčastnilo 246 detí.

Tabuľka 1 Vzorka detí zapojených do svetového projektu v šk. roku 2009/2010

Vek detí	Dievčatá	Chlapci	Spolu
Do 3 rokov	1	3	4
3-4 ročné	11	23	34
4-5 ročné	67	66	133
6 ročné	42	33	75
Spolu	121	125	246

Rozhovor pozostával zo 6 otázok

1. Čo sa deje na obrázku?
2. Čo deti vidia na obrázku?
3. Čo deti na obrázku robia?
4. Prečo to robia?
5. Čo ešte deti ďalej povedali?

Šiesta otázka bola zameraná na zistenie názoru a poznatkov detí predškolského veku na problematiku trvalo udržateľného rozvoja. Uvediem individuálne odpovede 12 detí.

D 1: odpoveď: neviem

D 2: odpoveď: tajomstvá

D 3: odpoveď: silno držať

D 4: odpoveď: niečo stále udržiavať

D 5: odpoveď: to si nepamätám

D 6: odpoveď: Aby sme mali čistú zemeguľu, nevyhadzovali odpadky von oknom, triedili sme odpadky. Ľudia sú nevychovaní a deti musia čistiť za nimi odpadky. Ak zem nebude čistá, aj my budeme chorý.

D 7: odpoveď: Aby nebola špinavá a dobre sa nám dýchalo. Aby sme mohli chodiť na vychádzky s maminou a ocinom a pani učiteľkou.

- D 8: odpoveď: Ja si myslím, že to je chrániť našu Zem.
D 9: odpoveď: Aby sme neznečisťovali našu Zem.
D 10: odpoveď: Asi že aby sa chránila príroda.
D 11: odpoveď: Aby sa nám tu dobre žilo na tej zemeguli.
D 12: odpoveď: Aby sme mali asi aj čistý vzduch.

Deťom a učiteľkám sa tento projekt páčil a priniesol inšpirujúci pohľad do ich aktivít v materskej škole. Myslím si, že sa učiteľky spolu s deťmi budú cieľavedomejšie zamýšľať nad podstatou a filozofiou tak náročného pojmu, ale aj obsahu ako je trvalo udržateľný rozvoj už aj z optiky a vnímania detí materských škôl. Na Slovensku sa v materských školách intenzívne venujeme problematike ekologickej a environmentálnej výchovy v mestách aj na vidieku. Akýkoľvek zaujímavý podnet, ako bol tento v podobe zapojenia sa do svetového projektu, môže obohatiť, skvalitniť a rozšíriť obzor poznania pani učiteľkám a im zvereným deťom.

Vo Švédsku – Göteborgu v dňoch 11.-13. 8. 2010 sa uskutočnil svetový kongres, ktorý mal za cieľ vyhodnotiť svetový projekt, do ktorého boli zapojené jednotlivé štáty sveta. Na kongrese odznelo 350 príspevkov a 185 sa týkalo trvalo udržateľného rozvoja. Všetci prítomní odsúhlasili, že svetový projekt bude pokračovať druhou – praktickou časťou.

SV OMEP sa rozhodol, že v pokračujúcom projekte bude participovať. Oslovila som materské školy, ktoré boli zapojené do 1. časti svetového projektu a ponúkli sme zapojenie do projektu aj ostatným materským školám. Koordinátorky z jednotlivých materských škôl prejavili záujem pokračovať v 2. časti projektu, ktorá bola prakticky zameraná. Do projektu boli zapojené a hodnotiacu správu odovzdali tieto materské školy:

- Bratislava – MŠ Bancíkovej 2
- Banská Bystrica a Brezno - MŠ Magurská, MŠ Cesta k nemocnici
- Hlohovec – MŠ Drahovce
- Košice – MŠ B. Němcovej, Obrancov mieru 16 a Obrancov mieru 20
- Nitra – MŠ Čajkovského Nitra, MŠ Ivanka pri Nitre
- Prešov – MŠ Bernolákova, Bratislavská, Budovateľská, Čergovská, Sabinovská a Važecká
- Rimavská Sobota – MŠ Hatvaniho Rimavská Sobota, MŠ Nábřežie Rimavy Hnúšťa, MŠ Tisovec, MŠ Klokočova Hnúšťa

V tabuľke 2 uvádzame počet materských škôl, detí, učiteľiek, projektov a aktivít, ktoré sa realizovali v pokračovaní svetového projektu v školskom roku 2010/2011.

Tabuľka 2 Prehľad o počte prihlásených a zapojených do svetového projektu v šk. roku 2010/2011

Kategórie	Prihlásené	Odovzdané
Dievčatá do 3 rokov	7	20
3 – 5 ročné	177	181
6 ročné	113	164
Spolu	294	365
Chlapci do 3 rokov	9	0
3 – 5 roční	240	229
6 roční	115	216
Spolu	364	445
Počet MŠ	21	19
Počet učiteľov a rodičov	34	46/326
Počet projektov	42	82
Počet aktivít	106	184

V tabuľke 2 je viditeľný rozdiel medzi prihlásenými a tými, ktorí odovzdali záverečnú správu z realizácie svetového projektu. Z 21 prihlásených materských škôl záverečnú správu odovzdalo len 19 materských škôl. Táto skutočnosť sa odrazila, ako je vidieť, aj v ostaných položkách. Projektu sa zúčastnilo 365 dievčat a 445 chlapcov. Z materských škôl bolo zapojených 46 učiteľov a 326 rodičov. 82 projektov a 184 jednorazových aktivít nasvedčuje, že materské školy zapojené do svetového projektu, veľmi aktívne a zodpovedne pristúpili k riešeniu daného projektu. Myslím si, že materské školy počas školského roka realizujú oveľa viac aktivít a projektov na danú problematiku, ale do projektu prihlásili len tie ciele a plánované. V rôznych edukačných situáciách, ktoré vzniknú počas pobytu detí v materskej škole, musia pani učiteľky situačne veľakrát zakomponovať do výchovno – vzdelávacieho procesu množstvo hier, aktivít, ktoré sú s problematikou environmentálnej výchovy.

Tabuľka 3 Prehľad aktivít a projektov podľa dominantnej dimenzie

Dominantná dimenzia ESD	Socio – kultúrna	Environmentálna	Ekonomická	Spolu
Projekty	32	33	17	82
Aktivity	56	90	38	184
Spolu	88	123	55	266

V tabuľke 3 uvádzame prehľad projektov a aktivít, ktoré sledovali určité dimenzie riešenia. Ekonomická dimenzia bola najmenej zastúpená v projektoch ale aj v jednorázových aktivitách. Z určitého logického hľadiska prevládala environmentálna dimenzia, ktorá má konkrétnejšie zastúpenie v podmienkach materských škôl ako tie ostatné.

Tabuľka 4 Prehľad názvov projektov a aktivít v realizácii svetového projektu

Názvy projektov	Názvy aktivít
- Používanie toxických látok v MŠ - Tvorivé dielne – jesenné, jaré - Zber papiera - Mami, oci, separujte s nami - Zber gaštanov - Zber plastových vrchnákov - Zber fóliových viečok od jogurtov - Zber škatúl od mlieka - Súťaž s naturáčíkom - Ako zimujú zvieratká - Podme pozorovať prebúdžanie prírody - Môj priateľ strom - Pohybom k zdraviu - Malé svište - Nezábudka - Škola podporujúca zdravie - Wilage projekt - Bezpečná komunita - Farebný svet - Pomôž svojej škole - Vyčistíme si svet - Zdravý úsmev - Peace of the World - Peace at home - Zelená škola - Vitamínko a Vitalka - Hliníkový Skarabeus - Naturáčíkove dobrodružstvá - Adamko hravo-zdravo - Schauma deťom - Žabky BUPI - Planéta Zem - Tajomstvá lesa - Načo nám je kyslík? - Prší, prší, len sa leje - Príbehy o vode - Chráňme si planétu Zem - Veci okolo nás - Úsmev ako dar - Fúka, fúka severák - Naša planéta – Zem - Lukino – chrobáček Roháček - Roháček cvičí a rastie	- Som súčasťou prírody - Vidím, cítim a počujem Evička nám ochorela - Lúbim a chránim svoje mesto - Chcem byť zdravý a vitálny - Ako sa staráme – vodné korytnačky a pakobylky - Eudia známi a neznámi - Nebezpečné materiály, separácia - Hladné zvieratká - Zachráň svoj strom - Naturáček - Bio – bylinky - Sabináček - Uzimené vtáčky - Kvet triedy - Minierbárik - Starostlivosť o vtáčikov v zime - Kalendár počasia - Naša príroda - Deň jablčka - Tekvicové strašidlá - Snehuliacky deň - Pálenie Moreny - Deň zeme - Míľa pre mamu - Deň stromu - Deň bez áut - Separujeme odpad /2krát ročne/ - Putovanie vodných kvapiek - Máme radi svoju Zem - Stretnutie s lesnými pedagógmi - Budovanie EKO plôch na školskom dvore - Potulky prírodou – jeseň, zima, jar, leto - Herbár jesenných listov - Zelenina z plastov - Vtáčie búdky - Snehová krajina - Potravinová pyramída - Zázračné semenka - Exkurzia do hvezdárne - Zachráň svoju planétu - Čo do prírody nepatrí ? - Zvieratká a Roháček čistia prírodu - Prechádzka jesenným lesom

Tabuľka 4 prezentuje názvy projektov a aktivít, ktoré uvádzali riešitelia svetového projektu za jednotlivé materské školy. Veľa z nich sú pedagogickej verejnosti známe, ale niektoré z nich sú originálne a ponúkajú čitateľovi aspoň takýmto spôsobom nazrieť do materských škôl a možnosť nechať sa inšpirovať. Aktivity a projekty, ktoré realizovali materské školy, boli veľmi nápadité, tvorivé a originálne. Projekty a aktivity boli orientované na podporovanie kritického myslenia detí k zisteným faktom, na skvalitňovanie detského poznania ponúkaním rôznorodých zmysluplných podnetov stimulujúcich prežívanie, konanie a postoje detí orientované na dosiahnutie kvalitatívnych zmien v chápaní a ponímaní významu ochrany prírody a vodných zdrojov. Realizáciou projektov deti získali nové poznatky a skúsenosti o prírode a o jej nevyhnutnosti pre život na Zemi. Nadobudli nové postoje k ochrane a šetreniu prírody pred znečisťovaním. Vyjadrovali svoje hodnotiace stanoviská k znečisteniu prírody na Zemi a o dôležitosti racionálneho využívania prírody. Pre dieťa je najlepším prostriedkom na získavanie poznatkov a skúseností priama skúsenosť, kontakt a manipulácia s predmetmi. K takýmto činnostiam patria aj experimenty, ktoré môžu deti realizovať samostatne, samostatne môžu získavať nové poznatky a objavovať nové súvislosti a zákonitosti prírody, pochopiť niektoré fyzikálne javy. Experimenty môžu pomôcť deťom nájsť odpovede na ich zvedavé otázky, rozvíjať manipulačné spôsobilosti a tvorivé myslenie.

Na základe vyhodnotenia 18 správ podaných koordinátorkami z materských škôl, došli sme k nasledovným odporúčaniam, ktoré boli prezentované v hodnotiacej správe pre svetovú koordinátorku.

Odporúčania v sociálno-kultúrnom rozmere

- Účelne využívať čas strávený s deťmi z pohľadu učiteľov a aj rodičov
- Využitie rôznych materiálov s použitím rôznych techník
- Tešiť sa zo spoločných výtvorov
- Správne stolovať
- Pestovať kladný vzťah k prírode

Odporúčania v environmentálnom rozmere

- Šetrenie prírodného prostredia využívaním odpadového materiálu
- Príprava zdravých jedál z prírodných surovín
- Starostlivosť o prírodu, ochrana a aktívna starostlivosť o živočíchy
- Vypestovať ochranný vzťah k prostrediu

Odporúčania v ekonomickom rozmere

- Vážiť si hodnotu vlastnej práce a práce ostatných
- Uvedomiť si, že pre skrášlenie svojho okolia nemusia byť vynaložené veľké finančné prostriedky. Rovnako to platí aj o racionálnej výžive
- Chrániť biodiverzitu

Výsledky, ktoré sme dosiahli realizáciou svetového projektu so zameraním na Trvalo udržateľný rozvoj, som spracovala do záverečnej správy, ktorú som

poslala svetovej koordinátorky v stanovenom čase. Výsledky tohto projektu budú prezentované na svetovom kongrese 8.-9. 7. 2011 v Hong Kongu.

Dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja predpokladá a vyžaduje si zmenu správania, postojov, hodnotových orientácií, spôsobov riešenia problémov a dosahovania stanovených cieľov tak, aby sa dosiahla čo najvyššia kvalita života jedinca, celej spoločnosti ale aj života na planéte Zem všeobecne.

Literatúra

- JAVNA, J. 1991. *50 nápadů pro děti k záchraně Země*. Praha: Český svaz ochránců přírody, 1991.
- MIŇOVÁ, M. 2010. Trvalo udržateľný rozvoj očami našich detí. In *Zborník z vedecko – odbornej konferencie pod názvom: Trvalo udržateľný rozvoj očami detí predškolského veku*. Prešov: PU v Prešove, Pedagogická fakulta, SV OMEP. 2010. ISBN 978-80-555-0209-0.
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR schválená uznesením vlády SR č. 978/2001.*
- OBDRŽÁLEK, Z. – HORVÁTHOVÁ, K. a kol. 2004. *Organizácia a manažment školstva*. Bratislava: SPN, 2004. ISBN 80-10-00022-1.
- RUŽIČKA, M. 2004. *Environmentálna výchova a vzdelávanie na školách v SR-4.národná konferencia*. [online]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2004. Dostupné na: www.infovek.sk/predmety/enviro/dokumenty/4_narodna_konferencia_zavery.pdf

Resumé

The author analyzes the results of the World project, implemented in terms of kindergarten in the Slovak Republic. World project focused on sustainable development and its application in the education of pre-primary.

Kontaktné údaje

Monika Miňová, PaedDr., PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. Novembra 15
080 01 Prešov
e – mail: monika.minova@pf.unipo.sk

Referáty

DIGITÁLNE TECHNOLOGIE A PRÍRODOVEDNÉ VZDELÁVANIE DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU

Renáta Bernátová

Abstrakt

V príspevku prezentujeme niektoré možnosti aplikácie digitálnych technológií v predprimárnom vzdelávaní detí s akcentom na prírodovedné vzdelávanie v materských školách.

Kľúčové slová

Digitálne technológie, materská škola, prírodovedné vzdelávanie.

Úvod

Absolvent predprimárneho vzdelávania má poznatky a schopnosti, ktoré majú význam vo vzťahu k propedeutike (základom) kultúrnej, čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti (ISCED 0). Profil absolventa je koncipovaný prostredníctvom kompetencií (spôsobilostí) dieťaťa. V materskej škole sa rozvíjajú tieto kompetencie (spôsobilosti) - psychomotorické kompetencie, osobnostné (intrapersonálne) kompetencie, sociálne (interpersonálne) kompetencie, komunikatívne kompetencie, kognitívne kompetencie, učebné kompetencie a informačné kompetencie (ISCED 0).

V príspevku sa venujeme práve informačným kompetenciám. Podľa ISCED 0 dieťa na konci predprimárneho vzdelávania prejavuje radosť zo samostatne získaných informácií, využíva rôzne zdroje získavania a zhromažďovania informácií aj mimo materskú školu (od osôb v okolí prostredí, z detských kníh, časopisov a encyklopédií, **prostredníctvom informačno-komunikačných technológií**, z rôznych médií).

1 Digitálne technológie

Podľa Kalaša (2010) pod digitálnymi technológiami (v kontexte vzdelávania) rozumieme široký súbor prostriedkov, nástrojov, prostredí a postupov (prichádzajúcich z oblasti počítačov), ktoré využívame na podporu učenia a učenia sa, komunikácie a kolaborácie, vyjadrovania sa, tvorby a pod., teda na komplexnú podporu všetkých rozvojových domén detí, žiakov a učiacich sa každého veku. Je to synonymum pre informačné a komunikačné technológie (IKT), v ostatných desiatich rokoch však postupne nahrádza označenie IKT v pedagogických a vládnych dokumentoch mnohých štátov a zoskupení vrátane EK (Kalaš, 2010).

Podľa Kalaša (2010) k najpoužívanejším digitálnym technológiám používaným v materských školách patrí počítač a edukačne programy, často sprostredkované

cez interaktívnu tabuľu. Známe je, že vhodne navrhnuté aplikácie tohto typu prispievajú k rozvoju tvorivosti tým, že podporujú širokú škálu rôznych vstupov a rôznych reakcií detí.

1.1 Prezentačný program Microsoft PowerPoint

„Prezentačným programom rozumieme špecializovanú počítačovú aplikáciu, ktorá umožňuje vytvárať alebo predvádzať elektronické prezentácie“ (Dostál, 2007). Jedným z prezentačných programov je aj program Microsoft PowerPoint. Produkt, multifunkčný prezentačný program, Microsoft PowerPoint je súčasťou programového balíka Microsoft Office. Služi k vytváraniu elektronických prezentácií, ich upravovaniu a predvádzaniu. Ide o najrozšírenejší kombinovaný prezentačný program, ktorý predstavuje modernú formu oboznámenia auditória s prácou autora. Umožňuje jednoducho a rýchlo zostaviť prehľadnú a zaujímavú audiovizuálnu prezentáciu, ktorá zvyšuje zrozumiteľnosť prednášanej problematiky. Funguje a používa sa pod operačným systémom Windows (Dostál, 2007).

Vytvoriť dobrú prezentáciu neznamená nazhromaždiť čo najviac informácií, obrázkov, videosekvencií doplnených o efekty a zvukový komentár, ale všetko zostaviť do čo najzrozumiteľnejších a najjasnejších štruktúr (Černochová – Komrská - Novak, 1998).

Prezentácie využiteľné v materskej škole by nemali byť vytvárané pre také prírodovedné učivo, ktoré je možné sprostredkovať deťom priamo v prírode ako napr. poznávanie jarých druhov bylín, poznávanie ihličnatých a listnatých stromov. Vytvorené prezentácie by mali pomáhať deťom pochopiť vzájomné vzťahy, súvislosti v prírodnom prostredí, ktoré im nemôžeme ukázať bezprostredne v prírode.

O problematike vizualizácie systému logickej štruktúry učiva, ktorá napomáha deťom pochopiť vzájomné vzťahy a súvislosti v prírodovednom učive, pojednáva nasledujúca podkapitola.

1.2 Počítačová vizualizácia systému logickej štruktúry učiva

Pod vizualizáciou systému logickej štruktúry učiva rozumieme grafické znázornenie (vizuálnu prezentáciu) množiny logických kľúčových bodov v učive a logických väzieb medzi nimi (Bernátová, 2001). Systém logickej štruktúry učiva môže byť vizualizovaný v dvoch formách:

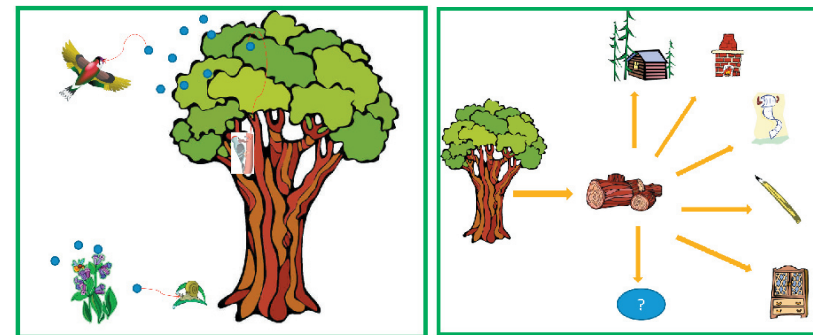
- tradičná grafická podoba, napr. náčrt na tabuli, nástenný obraz, jednoduchá alebo zostavná priesvitka, aplikácia na magnetickú tabuľu, diapozitív a pod.;
- počítačová podoba na báze prezentačných programov typu PowerPoint, Flash a ďalších (Bernátová, 2002).

Počítačová podoba vizualizácie systému logickej štruktúry učiva umožňuje

na rozdiel od tradičnej grafickej vizualizácie:

- vizualizovať aj logické väzby medzi jednotlivými prvkami učiva na rôznych stránkach;
- doplniť vizualizovaný systém logickej štruktúry učiva o zvukový komentár alebo aj videosekvenciu;
- sprístupniť virtuálne vizualizovaný systém logickej štruktúry učiva pomocou internetovej počítačovej siete aj ďalším kolegom;
- premietať systém logickej štruktúry učiva realizovaný na báze prezentačných programov typu PowerPoint na klasické premietacie plátno (príp. cez interaktívnu tabuľu), dobre viditeľné pre deti celej triedy;
- zdynamizovať prezentáciu (pohyb, efekty a i.) jednotlivých snímkov (stránok), ako aj jednotlivých objektov spomenutého systému logickej štruktúry učiva;
- ľahkú reprodukciu, resp. nenáročnú priestorovú archiváciu záznamu pomocou mediálnych nosičov informácií, umožňuje kedykoľvek vykonať na vytvorenom produkte potrebné zmeny (napr. v súvislosti s rýchlym rastom vedeckých poznatkov) (Bernátová, 2002).

1.2.1 Ukážka počítačom vizualizovaného systému logickej štruktúry učiva pre deti predškolského veku

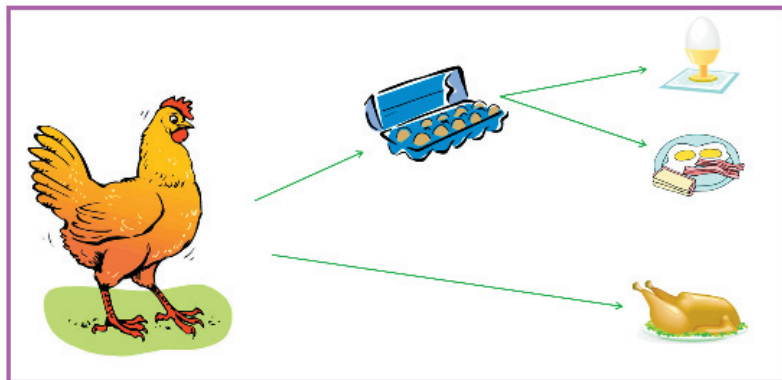
Tematický okruh: *Príroda*

Obsahový štandard: *Rastliny*

Výkonový štandard: *Význam stromov v prírode – strom producent kyslíka pre zvieratá, strom je domovom pre živočíchov. Význam stromov pre človeka – strom producent kyslíka pre človeka, drevo stromov ako zdroj tepla, drevo ako stavebný materiál, drevo ako surovina na výrobu papiera, nábytku ap.*

Obsahový štandard: *Zvieratá. Domáce zvieratá – kura domáca.*

Výkonový štandard: *Zdôvodniť úžitok niektorých domácich zvierat. Význam pre človeka – vajcia a mäso (perie).*

1.3 Počítačové didaktické hry

V programe PowerPoint je možné vytvárať aj jednoduché počítačové didaktické hry, ktoré učiteľka materskej školy môže využiť najmä pri opakovaní a precvičovaní prírodovedných poznatkov.

Téma: Som zdravá potravina?

Úlohou detí je kliknúť myšou na obrázok, ktorý znázorňuje nezdravú potravinu. Pri kliknutí na obrázok – nezdravú potravinu, obrázok zmizne. Ak dieťa omylom klikne na obrázok zdravej potraviny, obrázok ostane na obrazovke.

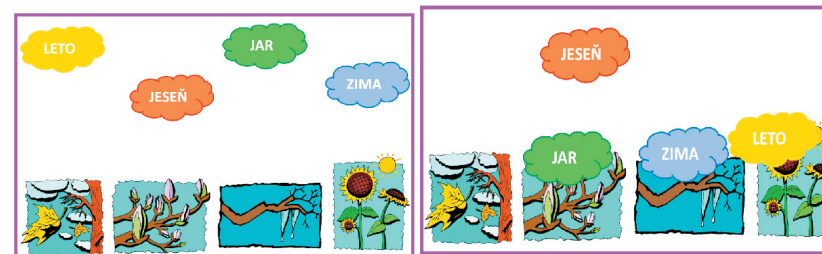
Téma: Som prírodnina alebo ľudský výtvor?

Úlohou detí je kliknúť myšou na obrázok, ktorý znázorňuje ľudský výtvor. Pri kliknutí na obrázok – ľudský výtvor, obrázok zmizne. Ak dieťa omylom klikne na obrázok znázorňujúceho prírodninu, obrázok ostane na obrazovke.

Téma: Ročné obdobia

Úlohou detí je priradiť farebný oblak ku správne ročnému obdobiu (v oblaku je aj názov ročného obdobia pre deti, ktoré už vedia čítať). Ak dieťa klikne na jeden z oblakov, ten sa presunie k obrázku daného ročného obdobia.

Príspevok vznikol v súvislosti s riešením projektu KEGA 200-030PU-4/2010.

Literatúra:

- BERNÁTOVÁ, R. 2001. *Vizualizácia systému logickej štruktúry učiva a jej aplikácia v prírodovede*. Prešov: Rokus, 2001, s. 112. ISBN 80-89055-08-7.
- BERNÁTOVÁ, R. 2002. Vizualizácia systému logickej štruktúry biologického učiva a jej aplikácia v edukácii. In *Technológia vzdelávania*. ISSN 1335-003X, č. 07, roč. X, s. 10-13. Nitra: Slovdidac, 2002.
- BERNÁTOVÁ, R. – BERNÁT, M. 2004. Technika vizualizácie systému logickej štruktúry biologického a biofyzikálneho učiva na báze jeho kybernetickej podstaty I. In *Technológia vzdelávania*. ISSN 1335-003X. č. 3, roč. XII., s. 12-14. Nitra: Slovdidac, 2004.
- ČERNOCHOVÁ, M. - KOMRSKA, T. - NOVAK, J. 1998. *Využití počítače při vyučování. Náměty pro práci dětí s počítačem*. Praha : Portal, 1998. 168 s. ISBN 80-7178-272-6.
- DOSTÁL, J. 2007. *Počítač ve vzdělávání. Modul 2*. Olomouc : Votobia, 2007. 125 s. ISBN 80-7220-295-2.
- KALAŠ, I. 2011. *Spoznávame potenciál digitálnych technológií v predprimárnom vzdelávaní*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, 2011. ISBN 978-80-7098-495-6.
- Štátny vzdelávací program ISCED 0- predprimárne vzdelávanie. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2008. ISBN 978-80-969407-5-2.
- Dostupný na http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/ms/iscsed_0.pdf.

Resumé

In this paper we present some possible applications of digital technology in pre-primary education of children with accent on science education.

Kontaktné údaje

Renáta Bernátová, doc., RNDr., PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15
080 01 Prešov
e-mail: renata.bernatova@pf.unipo.sk

ŽIVÁ A NEŽIVÁ PRÍRODA S VYUŽITÍM DIGITÁLNYCH TECHNOLOGIÍ

Gabriela Strýčková

Abstrakt

V príspevku priblížime možnosti ako sa dajú primeraným spôsobom integrovať digitálne technológie v edukačných aktivitách s témou živá a neživá príroda a ochrana prírody deťmi predškolského veku. Predstavíme obsahovú štruktúru metodických dní, ktoré predstavujú námety organizačných foriem, rozvíjaných kompetencií, využitých metód a stratégií. Využívanie technológií v edukačnom procese detí predškolského veku predstavuje pre súčasný stav vzdelávania systémovú zmenu, čoho dôsledkom je vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti digitálnych technológií.

Kľúčové slová

Digitálne technológie, metódy a formy edukačnej činnosti, živá a neživá príroda, ochrana prírody.

Digitálne technológie sa v rôznej podobe dostávajú do prostredia materských škôl. V roku 2009 ako súčasť Národného projektu vzdelávania pedagogických zamestnancov realizovaného Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (MŠVVaŠ SR) získali materské školy digitálne technológie: počítač, televízor, fotoaparát, tablet, programovateľnú hračku Bee Bot, MP3, edukačné hry a Kresliaci program RNA. Cieľom tohto projektu pre materské školy, je vzdelávať pedagogických zamestnancov materských škôl ako súčasť reformy vzdelávania a realizovať efektívny systém celoživotného vzdelávania zameraný na rozvíjanie kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov MŠ a implementácia obsahovej reformy školstva do praxe MŠ.

Profiláciou našej materskej školy je, aby sa deti už v predškolskom veku zoznamovali s digitálnymi technológiami a tak získali základné digitálne kompetencie pri manipulácii s nimi. Ako riaditeľka materskej školy vidím v digitálnych technológiách integrálnu súčasť edukácie, inovatívne prostriedky, ktoré deťom atraktívne rozšíria svet poznania, naučia ich aplikovať vedomosti, pokusom a omylom riešiť algoritmy.

Pedagóg si kladie mnohé otázky kým začne pracovať a oboznamovať deti s digitálnymi technológiami. **Čo** bude robiť, aké aktivity využije na podporu celostného rozvoja alebo konkrétneho zamerania? **Aké** nástroje na edukáciu využije, didaktické alebo digitálne pomôcky, softvér? **Ako** bude realizovať aktivity, aké formy a metódy využije a ako zorganizuje triedu alebo prostredie, v ktorom bude aktivita organizovaná? **Kde** bude aktivita organizovaná,

umiestnenie digitálneho kútika a jeho vybavenie? **Kto** bude aktivitu realizovať - odborná a metodická schopnosť učiteľky.

Stanovili sme si špecifické ciele pre ich implementáciu :

- prostredníctvom obsahu edukácie v predprimárnom veku oboznámiť deti s počítačom a získať elementárne zručnosti s jeho využitím,
- získať vedomosti z edukačných počítačových programov, riešiť jednoduché algoritmy,
- rozvíjať tvorivosť a estetické cítenie v grafických programoch,
- využiť v edukácii digitálne hračky,
- získať informácie z internetových zdrojov.

Obsah sme rozdelili do vzdelávacích dimenzií:

Počítač

- zoznámiť sa so základnými časťami počítača (obrazovka, myš, klávesnica, CD mechanika, tlačiareň, skener),
- zoznámiť sa s odbornou terminológiou, naučiť sa ju využívať v komunikácii,
- ovládať zásady správneho sedenia pri počítači, psychohygiena, bezpečná práca s počítačom,
- ukladanie informácií, vytváranie priečinkov.

Kreslenie

- získať základné zručnosti pri kreslení v grafickom programe Skicár, RNA a tablet s využitím nástrojov,
- Internet,
- pochopiť spôsob vyhľadávania informácií (obrázkov) na internete,
- vyhľadávanie obrázkov podľa kľúčového slova, základy čitateľskej gramotnosti,
- komunikácia s internetom (www. stránky).

Digitálne hračky

- oboznámiť sa, naučiť podľa symbolov a znakov ovládať a využívať hračky v programovaní, plánovaní a riešení algoritmov,
- iná DT: fotoaparát, kamera, diktafón, mikrofón, slúchadlá, mikroskop, mikrofón a iné.

Edukačné programy

- rozvíjať schopnosť plánovať, riešiť problémy a algoritmicke mysliť,
- využívať edukačný program na rozvíjanie kritického myslenia, flexibilného rozhodovania, zvládanie neočakávaných situácií, komunikácie a kooperácie .

Z dôvodu spojenia teoretických poznatkov s praktickou ukážkou sme zorganizovali 15. apríla 2011 v našej materskej škole metodický deň pre učiteľky a riaditeľky materských škôl, ktorý bol zameraný na aktuálnu tému **Chráňme**

si planétu Zem s využitím digitálnych technológií v edukácii MŠ. Edukačné aktivity boli pripravené tak, aby deti vlastným objavovaním a experimentovaním dosiahli splnenie vytýčeného cieľa. Digitálne technológie boli prostriedkom na získavanie a spracovanie informácií, zdrojom zábavy, poznania a ich tvorivej sebarealizácie. Deti pri ich využívaní plánovali a zostavovali aj algoritmy ciest, čo vedie k podpore rozvoja ich kritického myslenia.

Ciele aktivít na ukážkovom podujatí v našej materskej škole boli nasledovné: Prejaviť vzťah a ochranné postoje k prírodnému prostrediu a stvárať ich prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov.

Vyjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami vlastné predstavy o Zemi získané pozorovaním a z rôznych médií.

Aktívne využívať dostupné digitálne technológie vo výchovno-vzdelávacej činnosti:

- využiť programovanie a plánovanie pri určení správnej cesty programovateľnej hračky Bager podľa vopred určeného plánika na tému „Triedime odpad“,
- aplikovať v kresbe – v programe RNA – nástroje podľa vlastného výberu „Pracovný list“,
- pozorovať rôzne druhy vôd digitálnym mikroskopom na tému „Z ktorej vody by som sa napil?“,
- využiť vhodné nástroje a symboly pri kreslení na tablete v programe RNA, obkresliť obrázok podľa predlohy na tablete „Návrh na plagát“,
- programovať cesty v edukačnom programe,
- uplatniť aktívnu slovnú zásobu pri rozprávaní o svojich pocitoch a zážitkoch s využitím digitálneho mikrofónu, technicky zvládnuť nahrávanie a prehrávanie zvuku „Interview“,
- zdokonaľiť techniku kamerovania - natáčania videa „Správy“.

Po krátkom motivačnom rozhovore o planéte Zem a vytvorení makety zemegule nasledovalo vzbudenie záujmu o digitálne technológie a zadelenie aktivít. Následne po výklade plnenia cieľov pri jednotlivých stanoviskách vybavených digitálnymi technológiami sa deti rozhodovali, do ktorej skupiny sa začlenia.

Skupinové činnosti:

1. Triedime odpad – deti programovali a plánovali cesty s Bagrom podľa vopred vytvoreného grafického plánika.
2. Pracovný list – dokresľovali do fotografie v programe RNA.
3. Návrh na plagát Chráňme si planétu – navrhovali plagát v kresliacom programe RNA na tablete s využitím rôznych nástrojov.
4. Z ktorej vody by som sa napil? - pozorovali rôzne vzorky vôd digitálnym mikroskopom a fotografovali zväšeniny.
5. Mozgolamy – využitie ľavého a pravého tlačidla myši v edukačnej hre Plán krajiny.

6. Prírodu akú chceme mať – deti skladali z farebných vrchnákov z PET fliaš obrázkov krajiny.
7. Recyklovaný papier – vyrábali papier mixovaním odpadového papiera. Vopred vyrobený papier dotvárali - vlasy, klobúk, tvár a tak vznikol „vodník“.

Individuálne činnosti:

8. Reportáž – využili digitálny mikrofón, zvládli techniku nahrávania a prehrávania.
9. Správy – zdokonalili sa v ovládaní techniky kamerovania - natáčania videa a jeho prehrávanie.
8. Tvorivo dokresľovali recyklovaný papier „Na čo sa podobá?“

Frontálne aktivity:

9. Motivačný rozhovor.
10. Písali odkazy za pomoci učiteľky „ako sa zapojím pri ochrane prostredia“.
11. Správy – prezerali si video vytvorené detským kameramanom.
12. Reportáž – hodnotiaci rozhovor – záver.

Tému živej a neživej prírody sme si vybrali na ďalší metodický deň (26.05.2011), s ktorou sa deti oboznámili a aktívne ju využili pri experimentovaní, pokusoch s prírodninami (pieskom, vodou, zeminou a kameňom) a hmyzom z našej školskej záhrady.

Riaditeľka PaedDr. Gababriela Strýčková pripravila s triedou predškolákov interaktívne aktivity s využitím digitálnych technológií. Počasie nám dovolilo, aby sme mohli realizovať všetky aktivity v školskej záhrade. Deti tvorili a umelecky stvárňovali prírodniny maľovaním a lepením. Technicky sa zdokonalili v ovládaní kresliaceho programu RNA, v ovládaní kamery, fotoaparátu, digitálneho mikroskopu, mikrofónu a programovateľnej hračky Bee Bot, využili konferenčný hovor v spojení na skype s kamarátmi a deťmi z MŠ Il'jušinova, Bratislava.

Na úvod boli deti oboznámené s témou dňa a motivované hľadaním „pokladu“. Rozdelenie do skupín bolo realizované podľa náhodného výberu detí a farebného označenia.

Deti zaujalo hľadanie pokladu na základe plánu, kde mali vyznačený počet stôp a ľavo-pravú orientáciu v prostredí školského dvora. Nájdenie pokladu dalo poriadne zabráť chlapcom, ktorý ich prekvapil programovateľnou hračkou Bee Bot-om. Jeden z pokladov hľadali detektorom kovov v piesku, v ktorom boli ukryté pomôcky na maľbu s pieskom. Ďalší poklad bol ukrytý v korune stromu a deti ho hľadali podľa fotografie, ktorá im mala napovedať miesto, kde ho nájdú.

Štvrtá a piata skupina detí hľadala poklad vyznačením cesty šípkami zo šušiek. Poklady prekvapili deti kameňmi a zeminou, ktoré využili na zdobení kameňov maľovaním a servítkovou technikou a zakladaním skalky v pníku stromu.

Téma živej a neživej prírody deti oslovila natoľko, že s plným nasadením plnili úlohy. Dozvedeli sa o vlastnostiach piesku a využili ho na výtvarné stvárnenie maľovania s pieskom. V interview, ktoré robil Jakubko, nahral odpovede detí na otázku: „na čo všetko sa dá využiť piesok?“ Odpovede detí prekvapili; zaspomínali si na záplavy a pieskom by robili bariéry proti vyliatym riekam, do betónu a pre hrabavú hydinu na hrabanie... Piesok spoznali aj formou otláčania stôp, formičiek a iných predmetov.

So zeminou sa zoznámili pri založení skalky v pníku zrezaného stromu. Vlastou činnosťou dokázali, že vedľa, čo potrebuje rastlinka pre život. Nezabudli zasadené skalky poliať.

Pník so skalkami ozdobili umelecké dielka detí, ktoré maľovali a oblepovali kamene servítkami s prírodnou tematikou. Namaľovali na kamene lienky, chrobáčky, kvetinky a motýle. Skalka ožila a zahýrila farbami.

Zaujímavou aktivitou bolo pozorovanie vlastnoručne nachytaného hmyzu a pozorovanie pod digitálnym mikroskopom. Deti si v týždni vysádzali každý deň fazuľku a pozorovali postupnosť klíčenia a rast. Postupnosť zakreslili v počítači a kresby im slúžili ako animácie.

V našej materskej škole, známa kamarátka včielka, Bee Bot, deti oslovila novou hrou. Mali hľadať včielke kamarátku lienku s určitým počtom bodiek, ktoré si deti vytiahli na kartičkách.

Bee Bot je programovateľná hračka, ktorá sa pohybuje po štvorčekovej sieti po deťmi naprogramovanej ceste.

Profiláciou materskej školy je využívanie nových digitálnych technológií v edukácii predprimárneho vzdelávania. Preto je súčasťou aktivít detí využívanie viď pripojenia na internet. Najzaujímavejšou aktivitou metodického dňa bolo pre deti skypovanie s kamarátmi z Materskej školy Il'jušinova v Petržalke. Deti si navzájom zaspievali a zarecitovali a tak sa spoločne zabavili.

Deti si kamera je tiež prostriedkom priblíženia situácií a zážitkov v priebehu dňa. Využili sme ju na zachytenie najzaujímavejšej situácie z metodického dňa. Stalo sa ňou interview s hosťom pánom Betušom, riaditeľom firmy, ktorá nám dodáva digitálne hračky pre deti.

Záverom aktivít pre deti bola radostná a veselá pohybová hra Lienka, kde sa deti vyšantili a tiež zasievali známu pieseň.

Rozvíjané kompetencie:

Psychomotorické:

- používa osvojené spôsoby pohybových činností v nových, neznámych, problémových situáciách,

- používa v činnosti všetky zmysly,
- Osobnostné:
- odhaduje svoje možnosti a spôsobilosti – pokus, omyl,
 - vyjadruje svoje pocity a hodnotí svoj vlastný aktuálny citový stav,
- Sociálne:
- správa sa v skupine, kolektíve podľa spoločenských pravidiel a noriem,
 - hrá sa a pracuje vo dvojici, v skupine, kolektíve.
- Komunikatívne:
- vedie monológ, nadväzuje a vedie dialóg a rozhovor s deťmi i dospelými,
 - počúva aktívne a s porozumením myšlienky a informácie z rôznych médií,
 - vyjadruje a komunikuje svoje myšlienky, názory.
- Kognitívne:
- hľadá a objavuje súvislosti medzi jednotlivými informáciami,
 - rieši samostatne alebo s pomocou učiteľa problémy,
 - rieši jednoduché problémové úlohy,
 - uplatňuje v hre a rôznych situáciách matematické myslenie,
 - odôvodňuje svoje názory, prejavuje postoje, vyslovuje jednoduché úsudky,
 - uplatňuje vlastné predstavy pri riešení problémov,
 - objavuje algoritmus riešenia úloh pokusom a omylom alebo podľa zadávaných inštrukcií.
- Učebné:
- využíva primerané pojmy, znaky a symboly,
 - objavuje a hľadá súvislosti medzi vlastnými skúsenosťami a poznatkami,
 - aplikuje v hre, rôznych aktivitách a situáciách získané poznatky a skúsenosti,
 - učí sa spontánne (vlastnou zvedavosťou) aj zámerne (pod učiteľovým vedením),
 - prejavuje zvedavosť a spontánny záujem o spoznávanie nového,
- Informačné:
- využíva rôzne zdroje získavania a zhromažďovania informácií,
 - prejavuje radosť zo samostatne získaných informácií.

Prehľad použitých aktivizujúcich metód

Podľa prameňa získavania vedomostí

SLOVNÉ METÓDY

- a/ **monologické** oboznamovanie s aktivitami, opis postupu pri tvorení
- b/ **dialogické** rozhovor o význame živej a neživej prírody

NÁZORNÉ METÓDY

a) **demonštrovanie** predvedenie aktivít - experimentovanie s pieskom, výsadba rastlín

b) **pozorovanie** rastu fazuliek, hmyzu

PRAKTICKÉ METÓDY – aktívna činnosť detí

Podľa charakteru poznávacej činnosti detí

INFORMAČNO RECEPTÍVNA METÓDA - rozprávanie, vysvetľovanie, opisovanie, ilustrácia pomôckami, demonštrácia pokusom, predvádzanie.

REPRODUKTÍVNA METÓDA - vlastná činnosť v skupinách

PROBLÉMOVÝ VÝKLAD – motivačný rozhovor, činnosť s Bee Bot-om

HEURISTICKÁ METÓDA – deti sa aktívne zúčastňujú na objavovaní nových poznatkov. Neriešia však samostatne celé úlohy, ale len ich časti.

BRANSTORMING – burzu nápadov/odkazov, na čo využívame prírodný materiál. Každý sa môže inšpirovať nápadmi ostatných. Cieľom je zhromaždiť čo najväčšie množstvo nápadov.

Tabuľka č. 1 Tematický plán

Tematický okruh Ja som

Vzdelávacia oblasť: perceptuálno-motorická

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Elementárne základy práce s počítačom	Zvládnuť na základe nápoedy a slovných inštrukcií dospelého na elementárnej úrovni prácu s počítačom. Pracovať s detskými edukačnými programami.	Psychomotorické, komunikatívne, kognitívne, osobnostné, učebné, informačné	Kresliace programy RNA, edukačné programy
Vizuomotorika	Využívať koordináciu zraku a ruky.	psychomotorické	RNA, Skicár, počítač, digitálny mikroskop, kamera

Jemná motorika	Zhotoviť výtvary z rozmanitého materiálu, vrátane odpadového, rôznymi technikami, uplatňovať pri tom technickú tvorivosť.	psychomotorické, kognitívne	Aktivity: skladanie obrázku z vrchnákov z PET fliaš, recyklovaný papier
-----------------------	---	-----------------------------	---

Tabuľka č. 2 Tematický plán
Tematický okruh Ja som
Vzdelávacia oblasť: socio-emocionálna

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Sebahodnotenie	Hodnotiť svoje vlastné schopnosti v rôznych činnostiach.	Komunikatívne, sociálne	Mikrofón
Pasívna a aktívna slovná zásoba	Uplatniť aktívnu slovnú zásobu vzhľadom na obsahový kontext (zmysluplne rozprávať o svojich pocitoch, a dojmach)	Komunikatívne, sociálne	Mikrofón, MP3

Tabuľka č. 3 Tematický plán
Tematický okruh Ľudia
Vzdelávacia oblasť: kognitívna

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Význam práce	Riešiť interaktívne úlohy v detských edukačných programoch.	Kognitívne, učebné	Edukačné programy na PC Mozgolamy
Prirad'ovanie, triedenie, usporadúvanie, zostavovanie podľa kritérií	Priradiť, triediť a usporiadať predmety podľa určitých kritérií.	Osobnostné, kognitívne, psychomotorické	Výtvarné techniky, kresliaci program na PC – RNA,

Tabuľka č. 4 Tematický plán
Tematický okruh Príroda
Vzdelávacia oblasť: kognitívna

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Význam prírodného prostredia	Zdôvodniť význam prírodného prostredia na základe pozorovania a zážitkov z prírody.	Kognitívne, osobnostné	Počítač, RNA program, tablet
Elementárne predstavy o zemi	Výjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami vlastné predstavy o zemi získané pozorovaním a z rôznych médií.	Osobnostné, kognitívne, psychomotorické	Výtvarné techniky, kresliaci program na PC – RNA,

Tabuľka č. 5 Tematický plán
Tematický okruh Príroda
Vzdelávacia oblasť: socio-emocionálna

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Ochranárske postoje k prírode	Prejaviť vzťah a ochranárske postoje k prírodnému prostrediu a stvárať ich prostredníctvom umeleckých výrazových prostried.	Osobnostné	Dokresľovanie fotky v programe RNA, programovateľná hračka Bager

Tabuľka č. 6 Tematický plán
Tematický okruh Kultúra
Vzdelávacia oblasť: kognitívna

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Rozmanitosť sveta	Overiť si z detských encyklopédií a iných médií, že svet je rozmanitý.	Kognitívne	vo všetkých aktivitách s DT

Tabuľka č. 7 Tematický plán
Tematický okruh Kultúra
Vzdelávacia oblasť: socio-emocionálna

Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Kompetencie	Stratégie
Sociabilita v hre	Zapojiť sa do skupinovej hry a vedieť spolupracovať v nej.	osobnostné	vo všetkých aktivitách s DT

V tabuľkách č. 1-7 čitateľ nájde obsahové, výkonové štandardy, kompetencie v jednotlivých okruhoch a vzdelávacích oblastiach z ISCED 0 a navrhnuté stratégie.

Príroda je pre deti výnimočnou témou, ktorá dáva možnosti pozorovania, praktickej činnosti, umeleckej tvorivosti, poznávania nových tém a uplatňovania ochranárskych pravidiel.

Nijaký živý organizmus na Zemi nemôže žiť úplne izolovane. Všetky živé stvorenia sú navzájom prepojené. Človek je súčasťou krásy a originálov, ktoré si treba chrániť a vážiť si význam prírody pre náš život.

Spojenie prírody s digitálnymi technológiami predkladáme ako námiet k premýšľaniu a inšpirovaniu nových tém a možností. Digitálne technológie by mali byť **prostriedkom** na získavanie a spracovanie informácií, zdrojom zábavy, poznania a ich tvorivej sebarealizácie.

Literatúra

HAJDUKOVÁ, V. a kol. 2008. *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2008. ISBN 978-80-8052-324-4

KALAŠ, I. 2010. Digitálna gramotnosť a Pinocchio zlatý kľúčik. In *Zborník konferencie, Moderné vzdelávanie v materskej škole*. Prievidza. ISBN 978-80-969298-5-6

MIŇOVÁ, M. – GMITROVÁ, V. – KNAPÍKOVÁ, Z. – MOCHNÁČOVÁ, H. 2005. *Environmentálna výchova v materskej škole*. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-53-2.

PEKÁROVÁ, J. 2009. *Digitálne technológie v materskej škole: vybrané otázky*. Písomná práca k dizertačnej skúške. Bratislava: FMFI UK.

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, Prievidza: Patria, 2009, ISBN 978-80-969407-5-2.

Resumé

The article we approach the possibility of how to appropriately integrate digital technologies in educational activities with the theme of living and inanimate nature conservation and children under school age. Predstavíme days methodological content structure, presenting the ideas of organizational forms, developing skills, methods and strategies used. The use of technology in the learning process of children under school age is the current state of education systemic change, resulting in the training of teaching staff in the field of digital technologies.

Kontaktné údaje

Gabriela Strýčková, PaedDr.
Materská škola
Švantnerova 1
841 01 Bratislava
e-mail: riaditelka@mssvantnerova.eu

VZDELÁVANIE ŠKOLSKÉHO MANAŽMENTU V MATERSKEJ ŠKOLE

Gabriela Droppová

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vzdelávaním vedúcich pedagogických zamestnancov materských škôl v národnom projekte, ktorý implementuje reformu školstva do praxe a rozvíja efektívny systém celoživotného vzdelávania, zameraný na rozvíjanie kľúčových kompetencií.

Kľúčové slová

Školský manažment v materskej škole, profesijné kompetencie, autoevalvácia, záverečné prezentácie.

Pedagogickí zamestnanci materských škôl, ktorí chápu význam a potrebu sústavného ďalšieho vzdelávania s cieľom aktívne sa podieľať na premene tradičnej školy na modernú a majú záujem zvyšovať svoje odborné kompetencie potrebné na úspešné zvládnutie nárokov súčasnej spoločnosti založenej na vedomostiach a **trvalo udržateľnom rozvoji**, digitálnej gramotnosti a špecializovaných oblastiach edukačného a riadiaceho procesu v materských školách zúčastňujú sa vzdelávania prostredníctvom národného projektu. Národný projekt implementuje reformu školstva do praxe materských škôl a rozvíja efektívny systém celoživotného vzdelávania, zameraný na rozvíjanie kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov materských škôl v súlade s aktuálnymi a perspektívnymi potrebami vedomostnej spoločnosti.

Prostredníctvom konkrétnych vzdelávacích aktivít sa rozvíjajú profesionálne kľúčové kompetencie pedagogických zamestnancov materských škôl vrátane manažmentu materských škôl a odborných zamestnancov štátnej a verejnej správy v oblasti predškolskej výchovy. Poskytovateľom tohto vzdelávania je **Metodicko-pedagogické centrum**.

Projekt sa začal realizovať **1. mája 2009** činnosťami súvisiacimi s organizačným, personálnym a materiálnym zabezpečením. Plánované ukončenie projektu je v roku **2013**. Jednotlivé aktivity sa uskutočňujú v krajských a okresných mestách na celom Slovensku, aby sa čo najviac zabezpečila dostupnosť aktivít pre všetkých záujemcov. Celú realizáciu projektu riadi centrálna projektová kancelária MPC v spolupráci s regionálnymi projektovými kanceláriami na regionálnych a detašovaných pracoviskách MPC v krajských mestách na celom Slovensku.

V Nitrianskom kraji zabezpečujú vzdelávanie zamestnanci projektovej kancelárie na DP MPC Nitra, ktorí organizujú vzdelávanie pedagogických zamestnancov

a odborných zamestnancov v okresných mestách Nitrianskeho kraja, ktorými sú Topoľčany, Levice, Nitra, Šaľa, Nové Zámky, Komárno a Zlaté Moravce.

Realizácia vzdelávacích aktivít začala cez projektovú kanceláriu na detašovanom pracovisku MPC v Nitre, prihlasovaním pedagogických zamestnancov, ktorí sa stali frekventantmi konkrétnych vzdelávacích aktivít.

V roku 2010 projektová kancelária v Nitrianskom kraji začala vzdelávanie okrem iných programov (digitálne technológie pre materské školy, obsahová reforma školstva) aj v programe:

Školský manažment v materskej škole s dvoma skupinami, ktoré tvorilo spolu 64 frekventantiek.

Program **Školský manažment v materskej škole**, sa realizoval ako **inovačné vzdelávanie** v rámci národného projektu Vzdelávanie pedagogických zamestnancov materských škôl ako súčasť reformy vzdelávania. Jeho **hlavným cieľom** bolo **zdokonaľiť profesijné kompetencie potrebné na výkon riadiacich činností**.

V júni 2011 frekventantky spomínaného programu mali záverečné stretnutie na DP MPC v Nitre. Vzdelávací program frekventantky ukončili z obsahu niektorého z modulov inovačného vzdelávania.

Všetky frekventantky úspešne zvládli záverečnú prezentáciu a pohovor **pred trojčlennou skúšobnou komisiou**. Záverečnú prezentáciu predložili frekventantky v elektronickej aj v printovej podobe a dokladom o absolvovaní inovačného vzdelávania bolo osvedčenie o ukončení programu inovačného vzdelávania.

Obsah vzdelávacieho programu **Školský manažment v materskej škole**, bol rozdelený **do troch modulov**:

- Modul 1: Normatívne riadenie
- Modul 2: Riadenie zmeny v procesoch výchovy a vzdelávania
- Modul 3: Hodnotenie a rozvoj pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov materskej školy

Každý modul mal stanovené **špecifické ciele** a skladal sa z **viacerých tém**. V každom module bola stanovená konkrétna **časová dotácia na prezenčnú formu vzdelávania**.

Program mal trvanie **60 hodín**, pričom všetky hodiny sa realizovali **prezenčnou formou**.

Určený bol **pre učiteľov pre predprimárne vzdelávanie**, ktorí sú **na kariérovej pozícii vedúci pedagogický zamestnanec (riaditeľ, zástupca riaditeľa)**.

Za toto vzdelávanie získali úspešní absolventi podľa § 12 ods. 1 a 2 vyhlášky MŠ SR č. 445/2009 Z. z. o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických a odborných zamestnancov **15 kreditov**.

Jednou z obľúbených tém záverečných prezentácií frekventantiek v Nitrianskom kraji bola autoevalvácia materskej školy.

Autoevalvácia je proces priebežného vyhodnocovania vzdelávacej činnosti, situácií i podmienok vzdelávania, realizovaný vo vnútri materskej školy, ktorý sa odohráva v niekoľkých na seba nadväzujúcich a neustále sa opakujúcich fázach. Poznatky získané týmto priebežným vyhodnocovaním poskytujú pedagógom spätnú väzbu o kvalite vlastnej práce a pedagógovia by ich mali cielene využívať k optimalizácii a zlepšovaniu vzdelávacieho procesu i podmienok, pri ktorých vzdelávanie prebieha. (Svobodová, E. a kol. 2010, s. 145).

Autoevalvačný proces je činnosť, ktorý prebieha v opakujúcich sa fázach pri ktorých sa zvyšuje kvalita práce materskej školy. Ide o fázu plánovania pri tvorbe školských vzdelávacích programov, fázu realizácie ako priebežná evalvácia pôsobenia na deti, ale predovšetkým hodnotiaca fáza, kedy vytvárame podklady pre ďalšie plánovanie.

Plán evalvácie je plánovaný a jeho základné prvky sú:

- **Cieľ evalvácie** – je to zámer, ktorý chceme dosiahnuť v určitom časovom intervale. Cieľ by mal byť zmysluplný, merateľný, akceptovateľný, realizovateľný v určitom časovom úseku (pomôcka pre stanovenie cieľa SMART). V každej materskej škole si pedagógovia určia svoje ciele evalvácie, metódy i formy, určia si, čo považujú za kvalitu; hodnoty, ktoré sú vyjadrené vo vízii školy.
- **Indikátory výkonu** – sú signály úspechu, ktorý používame k určeniu, či bol cieľ dosiahnutý.
- **Evalvačné nástroje** – nám pomáhajú získať informácie, ktoré nám budú reflektovať splnenie, či nesplnenie stanovených úloh nášho programu. Najčastejšími používanými **nástrojmi**, ktoré sú vhodné pre evalváciu v materskej škole sú: pedagogické pozorovania, hospitácie, dotazníky a ankety, testy pre tímovú spoluprácu, rozhovory, diskusie, analýza SWOT, analýza dokumentov, sociometrické metódy, analýza produktov detských činností, fotodokumentácia, inšpekčné hospitačné správy atď.
- **Evalvačná správa** – môžeme ju považovať za reflexiu, ktorá bola určená v určitom časovom intervale. Správa nám hovorí o splnených i nesplnených cieľoch, otvára diskusiu, dáva príležitosť na konštruktívnu analýzu a formuje stratégiu pre budúce aktivity a ďalšie plánovanie.

Frekventantky v programe **Školský manažment pre materské školy** sa pri záverečných prácach zameriavali okrem iných tém aj na:

- v hodnotenie školského vzdelávacieho programu
- v hodnotenie vzdelávacích stratégií, stratégií výchovno – vzdelávacej činnosti
- v hodnotenie výsledkov výchovy a vzdelávania
- v hodnotenie podmienok výchovy a vzdelávania (vrátane klímy a kultúry materskej školy, spolupráce materskej školy s rodinou a inými inštitúciami)
- v hodnotenie kvality riadenia (Hajdúková, V. 2008)

Ukážky niektorých záverečných prezentácií frekventantiek programu „Školský manažment v materskej škole“ v Nitrianskom kraji:

1.

Hodnotenie podmienok výchovy a vzdelávania v materskej škole Tvrdšovce

Autorka: Beáta Schniererová

Za súčasť procesu riadenia v našej MŠ považujem hodnotenie vytvorených podmienok a nových možností ich systematicky skvalitňovať. Rozdelením podmienok do jednotlivých kategórií hodnotím oblasti vzájomne sa prelínajúce a dopĺňajúce s celkovým dopadom na edukačný proces a rozvoj osobnosti dieťaťa.

1. Personálne podmienky

Oblasť personálnych podmienok považujem za východiskovú rovinu v hodnotení podmienok výchovy a vzdelávania. Ich súčasťou sú kvalifikačné predpoklady *pedagogickej a odbornej spôsobilosti učiteliek* MŠ v zmysle zákona č. 317/2009 Z. z.

Odborný rast učiteliek podporujem vypracovaním požiadaviek a následne *Ročného plánu na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov* vychádzajúcich zo stanovených cieľov a poslania výchovy a vzdelávania i z aktuálnych potrieb a zamerania našej školy.

Hodnotenie PZ konkrétne rozpracujem v *Správe o VVČ, jej výsledkoch a podmienkach školy*. Pedagogická rada a Metodické združenie ako poradné orgány pre riaditeľku MŠ sa vo výraznej miere podieľajú na internom vzdelávaní pedagogických zamestnancov, na ich koncepčnom profesijnom rozvoji (vzájomne si odovzdávanie informácií zo vzdelávacích aktivít, organizovanie metodických ukážok, tvorivá účasť učiteliek ako členiek OMEP-u v regionálnej sekcii Nové Zámky vytvára možnosti na osobnostnom rozvoji učiteliek našej MŠ.

2. Priestorové materiálno-technické podmienky

Prostredie materskej školy ako jeden z vonkajších výchovných faktorov, významne ovplyvňuje formovanie osobnosti dieťaťa. Prostredie našej MŠ ponímame ako edukačný priestor, v ktorom prebieha interakcia a komunikácia dieťaťa s prostredím.

V našej MŠ máme vo vzťahu k počtu a potrebám detí, učiteliek a zameraniu primerané podmienky. *Vnútorné priestory* umožňujú realizovať vytýčené ciele a špecifiká ŠkVP. Sú esteticky upravené, dekorované kreatívnymi prácami učiteliek a detí. Členitosť priestoru herne na didaktické centrá, hrové a pracovné kútky vytvára pre deti možnosti na tvorivú sebarealizáciu.

Vonkajšie priestory – školský dvor vytvára priestor pre spoločné pohybové aktivity a pohybové hry detí, hry s pieskom, kreslenie kriedou, hry s vodou, priestor na environmentálne aktivity (kvetinový záhon), priestor pre oddych a relaxáciu. Priestory MŠ sa účelne využívajú, ponúkajú bezpečný a zmysluplný aktívny pobyt detí v MŠ v súlade so ŠkVP a plánom práce školy.

Naša MŠ nemá vytvorené bezbariérové prostredie, našu MŠ doposiaľ nenavštevovali deti so zdravotným znevýhodnením.

Zabezpečenie *materiálno-technických podmienok* v našej MŠ pozitívne ovplyvňuje obsah predprimárneho vzdelávania. Vybavenie odbornou a detskou literatúrou i materiálmi schválenými MŠ SR (pracovné zošity k jednotlivým vzdelávacím oblastiam), dostatok učebných pomôcok, motivačných hračiek, telovýchovného náradia i náčinia je primerane využívané vo výchovno-vzdelávacom procese. Dostatok funkčnej didaktickej techniky a jej využitie považujem za pozitívny prvok edukácie. V procese výchovy a vzdelávania sa venuje pozornosť rozvíjaniu spôsobilosti detí v oblasti počiatočnej digitálnej gramotnosti detí, čoho dôkazom sú aj záznamy z hospitačnej činnosti na daný cieľ.

3. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia v materskej škole

Ochranu života a zdravia sústreďujeme najmä na utváranie pozitívnych postojov k svojmu organizmu, k svojmu zdraviu i k zdraviu iných a riešeniu na elementárnej úrovni situácie ohrozujúce zdravie.

Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí sú konkrétne rozpracované v *Školskom poriadku*, ktorý upravuje podrobnosti o výkone práv a povinností detí, zákonných zástupcov detí. Konkretizuje podrobnosti o prevádzke a vnútornom režime našej MŠ, o podmienkach na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí, ochrany pred sociálno-patologickými javmi, diskrimináciou a násilím. Vymedzenie pravidiel účasti detí a organizácie súťaží, výletov, exkurzií, krúžkovej činnosti a iných aktivít (s možnosťou aktuálneho dodatku k školskému poriadku) sa viaže na bezpečnosť detí počas pobytu v materskej škole v zmysle platných právnych noriem.

4. Psycho-hygienické podmienky

Organizačné usporiadanie denných činností v materskej škole vo forme denného poriadku je upravené tak, aby uspokojovalo potreby a záujmy detí. *Denný poriadok* je dostatočne pružný, poskytuje dostatočný priestor na pokojný, bezpečný a zmysluplný pobyt dieťaťa v materskej škole. Jeho súčasťou sú organizačné formy (hry a hrové činnosti, pohybové a relaxačné cvičenia, pobyt vonku, edukačná aktivita činnosti zabezpečujúce životosprávu – osobná hygiena, stravovanie, stolovanie, odpočinok).

Pri usporiadaní denných činností kladíme dôraz na vyvážené striedanie činností, dodržiavanie zásad zdravej životosprávy, vytvorenie adekvátneho priestoru na hru a učenie dieťaťa, dodržiavanie pevne stanoveného času na činnosti zabezpečujúceho životosprávu. Plne si uvedomujeme, že uspokojovanie potreby pohybu vedie spolu s vyváženou stravou k zdravotnému psychosomatickému vývinu dieťaťa.

Všetky organizačné formy majú vplyv na rozvoj osobnosti dieťaťa vo všetkých vzdelávacích oblastiach, a preto je správne, že ich v našej materskej škole usmerňujú kvalifikované učiteľky predprimárneho vzdelávania.

5. Klíma a kultúra materskej školy

Materskú školu vnímame ako živý organizmus, ktorý má svoju sociálnu aj formatívnu funkciu, v ktorej významnú rolu zohráva kultúra školy a školská klíma. V našej materskej škole pojem **kultúra školy** vnímame cez špecifické črty multikultúrnej výchovy, uznávané hodnoty a postoje, rituály, vzťahy školy k okoliu, sociálnych partnerom a rodičom. Naša materská škola organizuje a zúčastňuje sa aktivít spoločenského, kultúrneho, športového a tvorivého charakteru, nadväzuje a rozvíja kontakty a spoluprácu s okolitými materskými školami, organizáciami a inštitúciami. Priestory školy sú esteticky upravené, kultúrne, čisté a udržiavané. Je zabezpečená pedagogická a zdravotná osвета. Škola sprostredkúva rodičom spoluprácu s inštitúciami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Naša materská škola je s vyučovacím jazykom slovenským v obci Tvrdošovce s dvojazyčným prostredím, kde sa nachádzajú ďalšie dve materské školy s vyučovacím jazykom maďarským. Kultúra našej školy smerujeme k tolerancii a k poznaniu, rešpektovaniu rozličných kultúr a k utváraniu prosociálneho správania bez predsudkov a bariér k ľuďom rôznych kultúr a k akceptovaniu odlišností v najširšom slova zmysle. Týmto spôsobom napomáhame eliminovať negatívne správanie s prvkami neznášanlivosti.

Kultúra našej školy sa premieta do **školskej klímy**, ktorú v našom prípade tvoria kvalitné interpersonálne vzťahy s pozitívnym hodnotením zo strany rodičov i sociálnych partnerov.

2.

Hodnotenie podmienok výchovy a vzdelávania na Materskej škole v Mani

Autorka: Katarína Výberčiová

Materská škola v Mani je dvojtriedna, právne spojená so Základnou školou v Mani od 1.7.2005. Poskytuje celodennú výchovnú starostlivosť deťom vo veku od troch do šiestich rokov a deťom s odloženou školskou dochádzkou. V školskom roku 2010/2011 navštevuje MŠ 41 detí. V prvej triede je 20 detí vo veku od 3 do 4 rokov a v druhej triede 21 detí vo veku od 4 do 6 rokov. Vyučujú

tu štyri kvalifikované pedagogické pracovníčky, ktoré pracujú striedavo na dve zmeny. Výchovno-vzdelávací proces prebieha v slovenskom jazyku.

Školský vzdelávací program „Slniečko pod' sa hrať“ a celý edukačný proces v našej materskej škole je zameraný na celkový rozvoj osobnosti, po stránke kognitívnej, perceptuálno-motorickej a sociálno-emocionálnej. Dôraz sa kladie na porozumenie učnému a nadobudnuté spôsobilosti a schopnosti efektívne využívať v každodennom živote. Druhou prioritou je, aby sa u detí vytvorili pracovné a prosociálne návyky, aby sa v deťoch zakorenili, priateľské vzťahy, základy slušnosti a to všetko sa snažíme dosiahnuť v príjemnej a pohodovej atmosfére materskej školy..

Edukačný proces prebieha prostredníctvom uvoľneného denného poriadku v centrách, ktoré sa obmieňajú, dopĺňajú podľa potreby. Tento školský rok máme tieto centrá:

Cestovateľsko-dopravné: toto centrum pomáha deťom chápať svet ako taký, deti sa oboznamujú s jednotlivými svetadielmi, krajinami, oceánmi, moriami ale i s dopravnými prostriedkami, značkami a pravidlami cestnej premávky.

Konstruktívno-logicko-stavebné: tu deti získavajú skúsenosti s matematickými vzťahmi, prostredníctvom konkrétnych činností, rozvíjajú si logické myslenie, zručnosti a schopnosť riešiť problém a rozvíja sa tu konštruktívna a stavebná tvorivosť detí.

Námetovo-dramatické – domácnosť, obchod, lekár: tu deti skúmajú svet prostredníctvom hry, ovládajú vlastný svet a skúšajú riešiť problémy reálneho sveta.

Prírodovedno-tvorivé: tu vedíme deti k environmentálnemu a ekologickému cíteniu, mysleniu, podnecujeme ich záujem o prírodu, procesy a život v nej a o predmety, ktoré človeku poskytuje. Rozvíja sa tu jemná motorika a tvorivosť detí.

Kultúrno-gramotnostné: tu sa utvárajú u detí počiatky gramotnosti, osvojujú si tu materinský jazyk a základné vedomosti a zručnosti spojené s detským „čítaním“ a „písaním“, vytvára sa tu priestor pre hudobné aktivity a počítačovú gramotnosť.

Grafomotoricko-tvorivé: v tomto centre si deti osvojujú základy grafomotoriky, rozvíja sa tu tvorivosť, obrazotvornosť, oboznamujú sa s grafickým, výtvarným, pracovným materiálom a rôznymi výtvarnými a pracovnými technikami.

Pohybové centrum – v tomto centre sa rozvíja pohybový aparát, deti si osvojujú základné lokomočné pohyby, budujú si pozitívne postoje k zdravému životnému štýlu a k športu ako takému.

Ďalšou prioritou našej materskej školy je obohacovať edukačný proces, špecifickými aktivitami. Snažíme sa využívať vidiecke prostredie, ktoré nám umožňuje vychádzky do blízkeho okolia ako je Žitavský Luh, rieka Žitava, park, vinice, rybník, pštrošiu farmu a iné. V rámci environmentálnej výchovy

na jar chodíme na exkurziu do Arboreta Mlyňany, celoročne separujeme odpad a zbierame papier. V tejto oblasti sa snažíme aby deti vnímali prírodu ako súčasť ich života, aby poznávali, pretvárali a tvorili prírodné a životné prostredie vo svojom okolí.

Materská škola vo svojom edukačnom procese nadväzuje na Základnú školu v Mani a to tým, že realizuje prvky regionálnej výchovy, kde sa snažíme deťom priblížiť históriu, tradície, rôzne zvyky, ktoré sa v našej obci zachovávali. Toto všetko deťom približujeme prostredníctvom hier, piesní, príbehov a návštev národopisnej expozície, ktorá je inštalovaná v ZŠ. Každoročne sa zapájame do Požitavských folklórnych slávností a to tým že vytvoríme „Detský kútik“, kde deti počas vystupovania folklórnych súborov sa môžu prísť zabaviť a zároveň v detskom kútiku vystavujeme práce detí MŠ. ZŠ v Mani realizuje Projekt so zameraním na regionálne prvky a tradičnú ľudovú kultúru.

Doprava a bezpečnosť sú ďalšie prvky, ktoré má naša materská škola zapracované do svojho programu. V tejto oblasti sa snažíme o to, aby si deti chránili svoje zdravie a dbali o svoju bezpečnosť, či už v doprave, alebo pri hrách. Jedenkrát ročne prizývame príslušníkov PZ na besedu o bezpečnosti na ceste a ochrane svojho zdravia.

Výchova (dobrý vzťah) k umeniu je ďalšou prioritou našej MŠ. Dvakrát ročne navštevujeme Staré divadlo v Nitre, prizývame potulné divadlo do našej MŠ, chodíme na divadelné predstavenia nacvičované žiakmi ZŠ.

Celoročne v MŠ prebieha kurz „Oboznamovanie sa s anglickým jazykom“, do kurzu je zapojených 20 detí, kurz vedie lektorka Aj.

Veľký dôraz kladieme na spoluprácu so ZŠ, s rodičmi, ale i na akcie konané len pre deti. V spolupráci so ZŠ chodíme v jeseni na brannú vychádzku, žiaci ZŠ navštevujú MŠ počas výstavy: „Plody jesene“. Deti MŠ chodia na návštevu do 1.ročníka ZŠ a podľa možnosti chodíme cvičiť do telocvične ZŠ.

V spolupráci s rodičmi organizujeme akciu „Plody jesene“, „Tvorivé dielne“, „Karneval“, „Opekačka“, na týchto akciách sa realizuje ochutnávka jedál MŠ. Ďalej organizujeme „Vianočnú akadémiu“, „Deň matiek“, Výlet na Donovaly, do Bratislavy a pod.

Okrem spomínaných akcií, organizujeme i akcie len pre naše deti ako je „Mikuláš“, „Deň detí“, návštevu knižnice, rozlúčku s predškólakmi a výlet do Nitry.

V krátkosti som sa snažila zhodnotiť a Vám priblížiť podmienky výchovy a vzdelávania na našej materskej škole, jej klímu a kultúru.

3.

EVALVÁCIA ŠKOLSKÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Spolupráca s rodinou - Materská škola pri ZŠ Palárikovo

Autorka: Milada Židuliaková

Každej MŠ určite záleží na kvalitnej spolupráci s rodičmi navštevujúcich detí. Cieľom spolupráce v našom ŠkVP je zosúladiť výchovné pôsobenie MŠ a rodiny na dieťa, prebudiť a udržať záujem rodičov o dianie v MŠ.

Jednou z foriem spolupráce sú plenárne stretnutia rodičov navštevujúcich detí, na ktorých by mali diskutovať o svojich aj všeobecných problémoch. Zo skúseností vieme, že opak je pravdou. Málokto sa zapojí do diskusie a vysloví svoj názor. Práve preto sme sa rozhodli dať im možnosť vyjadriť sa neverejne, teda formou anonymného dotazníka. Očakávali sme od neho, že získané názory, pripomienky nám pomôžu zhodnotiť úroveň našej spolupráce MŠ s rodinou.

Najprv sme vypracovali dotazník s 15 otázkami. Otázky sme čerpali z Príručky na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy, ktoré sme si prispôbili na naše podmienky. Už hneď prvá, ktorá sa týka lokality MŠ, bola aj pre nás zaujímavá, nakoľko bola MŠ v čase realizácie dotazníka už jeden kalendárny rok presťahovaná do budovy základnej školy v obci.

V ďalších otázkach sme sa pýtali na spokojnosť s možnosťou oboznámenia sa s činnosťami MŠ, spokojnosť o oboznámením so školským poriadkom, spokojnosť s informáciami o dianí v MŠ, aká forma informovanosti im vyhovuje, spokojnosť s poradenskou činnosťou, krúžkovou činnosťou, spokojnosť s estetickou úrovňou, aké formy spolupráce rodiny a školy im vyhovujú. Niektoré otázky obsahovali ponúknuté odpovede, u niektorých bolo treba uviesť konkrétne návrhy, pripomienky.

Fáza realizácie prebiehala tak, že sme požiadali rodičov, aby do určeného termínu /2 týždne/ odovzdali vyplnené dotazníky do označenej škatule. Výsledok bol taký, že z počtu 74 rodičov nám vrátilo dotazník len 29 respondentov. Z takého malého počtu odovzdaných dotazníkov sme skonštatovali slabý záujem o dianie v MŠ.

Počas fázy evalvácie sme spočítali označené odpovede, ktoré sme napokon zosumarizovali. Až 90 % rodičov prejavilo spokojnosť, ak berieme 29 dotazníkov za 100 %-ný základ. Pre nás vzácne a podnetné boli najmä tie odpovede, v ktorých rodičia uviedli konkrétne návrhy.

Na základe vyhodnotenia niektorých odpovedí dotazníka sme dospeli k záveru, že rodičia nečítajú oznamy ani iné dokumenty umiestnené na nástenných tabuliach. Napriek tomuto konštatovaniu, bolo zákonným zástupcom predložené písomne spracované vyhodnotenie dotazníka – vyjadrenie zo strany MŠ – aby bola zachovaná spätná väzba.

V čom nás tento dotazník posunul ďalej?

V nasledujúcom školskom roku pri evalvácií ŠkVP, doplnili sme ho o nové aktivity s deťmi pre rodičov, konkrétne vianočnú besiedku spojenú s burzou vianočných dekoračných predmetov vyrobených s deťmi. Finančný výťažok bol venovaný na nákup germicídnej lampy čistiacej vzduch v triedach. Zmena nastala aj v prezentovaní prác a produktov detí z krúžkovej činnosti /kútiky

v šatniach/. V budúcnosti plánujeme zostaviť dotazník pre rodičov konkrétnych novoprijatých detí, aby sme už na začiatku dochádzky dieťaťa do MŠ získali o ňom informácie a následne, aby sme mali zmapovaný záujem rodičov o dianie v MŠ a tak sa pokúsili rozšíriť účasť rodičov na práci materskej školy.

4.

Východiská procesov zmeny výchovy a vzdelávania – SWOT analýza materskej školy

Materská škola s vyučovacím jazykom maďarským – Óvoda, Bíňa 559

Autorka: Ildikó Ölvedyová

O škôlke

Naša MŠ je v prevádzke od septembra 1981. Otvorené boli dve triedy, jedna pre 3-4 ročné deti a jedna pre 5-6 ročné deti. Súčasťou MŠ je školský dvor, vybavený viacúčelovou detskou preliezkou, so šmýkalkou, pieskoviskom, hojdačkami, lavičkami pre deti. Poloha našej MŠ ako aj prostredie ponúka bezprostredný kontakt s prírodou a preto sme sa rozhodli pre logo „Zvedavé lienky“. Zriaďovateľom od 2002 je obec Bíňa.

Profilácia

Naša materská škola sa nachádza v obci, ktorá leží na pravom brehu Hrona. Našou pýchou je historická pamiatka – dvojvežový kostol v románskom štýle s rotundou z 12. storočia.

Cieľom našej MŠ je:

- šťastné a spokojné deti, pocit bezpečnosti
- dobré meno škôlky, dobrá spolupráca s rodičmi a okolím
- odborný výkon pedagogickej činnosti
- dať deťom príležitosť zmysluplne a šťastne prežiť detstvo.

Naše heslá:

- kvalitné edukačné prostredie
- dôraz na osobnostný rozvoj každého dieťaťa
- kvalitná príprava na vstup do ZŠ
- kvalifikovaný kolektív
- priaznivá pracovná klíma.

SWOT analýza materskej školy

Silné stránky:

1. odbornosť pedagogických zamestnancov, členstvo učiteliek v OMEP
2. veľmi dobrá spolupráca so Základnou školou 1-4 ročník v Bíni – máme rôzne spoločné akcie, napr.:
 - návšteva bývalých škôlkarov v októbri spolu s učiteľkami
 - vianočné koledy – návšteva škôlkarov v ZŠ s vianočnými koledami

a darčekmi

- pred zápisom do ZŠ návšteva pani riaditeľky s učiteľkou prvého ročníka u predškolákov v triede
 - spoločná fašiangová zábava v kultúrnom dome
 - detská olympiáda – športové popoludnie ku dňu detí ZŠ + MŠ s poľovníckym zväzom a Obecným zastupiteľstvom
 - slávnostná rozlúčka predškolákov s materskou školou za účasti pani riaditeľky a učiteľky prvého ročníka zo ZŠ.
3. prezentácia na verejnosti (kultúrne programy)
 4. dobrá spolupráca s rodičmi.

Slabé stránky:

- evidentný nárast detí s chybami reči
- dbať na to, aby dieťa po chorobe nastúpilo “zdravé“
- málo príležitostí na návštevu výchovných koncertov, divadla
- obmedzené finančné zdroje na odmeňovanie učiteliek
- neznalosť cudzieho jazyka
- nedostatok finančných prostriedkov na údržbu budovy – zastarané okná, dvere, ohrievacie telesá.

Možnosti:

- využitie internetu, interaktívnej tabule
- zoznamovanie sa s anglickým jazykom pre deti
- zlepšenie podpory zo strany rodičov, aby rodičia ponúkli pomoc (napr. stolár, maliar, krajčírka).

Hrozby:

- znižovanie populácie
- nezamestnanosť rodičov
- ekonomická situácia v dedine
- negatívne vplyvy na mladú generáciu

Naša filozofia je utvárať prosociálne cítenie a správanie sa detí, rozvíjať túžbu pohybovať sa, uvedomovať si vlastnú identitu, správať sa empaticky, vyjadrovať a komunikovať svoje myšlienky a názory.

Záver

Celý evalvačný proces sa odvíja od skúseností pedagógov v materskej škole a ich vnútornej motivácie, ktorá ich posúva dopredu. Je to dlhodobý proces hľadania ale aj nachádzania otázok a odpovedí, ktorý vytvára materským školám priestor pre ich vlastnú identifikáciu so zameraním na deti, aby sa v živote vedeli uplatniť a boli šťastné.

Literatúra

- DROPPOVÁ, G. 2010. Strategické riadenie materskej školy 1. časť. In *KAFOMET pre materské školy*. 1. Vyd. Stařeč: INFRA, s.r.o. 2010. 7 aktualizácia. RŠ-011.3. ISSN 1803-5175.
- DROPPOVÁ, G. 2010. Strategické riadenie materskej školy 2. časť. In *KAFOMET pre materské školy*. 1. Vyd. Stařeč: INFRA, s.r.o. 2010. 7 aktualizácia. RŠ-011.3. ISSN 1803-5175.
- DROPPOVÁ, G. 2011. Hospitácie v materskej škole. In *KAFOMET pre materské školy*. 1. vyd. Stařeč : INFRA Slovakia, s.r.o., 2011. 10. aktualizácia. RŠ-015.3. ISSN 1803-5175.
- GARDOŠOVÁ, J. - DUJKOVÁ, L. 2003. *Začít spolu*. Metodický pruvodce pro předškolní vzdělávání. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-815-5.
- HAJDÚKOVÁ, V. a kol. 2008 *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: MPC, 2008. ISBN 978-80-8052-324-4.
- SVOBODOVA, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- ŠNÍDLOVÁ, M. 2010. *Kompetenčný profil pedagogického zamestnanca v personálnom manažmente školy*. Prešov: Škola plus s.r.o., 2010. ISBN 978-80-970275-2-0.

Resumé

In theoretical part, this tribute concerns of education of the leading pedagogical employees of kindergartens in National project, which implements reform of educational system to the praxis and develops effective system of lifelong education which is focused on expansion of key-competences. In empiric part the author offers the examples of final works of directors of kindergartens in Nitra region from educational management.

Kontaktné údaje

Gabriela Droppová, PaedDr., PhD.
Detašované pracovisko Metodicko-pedagogické centrum Nitra
Ul. kozmonautov 5
949 01 Nitra
e-mail: gabriela.droppova@mpc-edu.sk

TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ A PLÁNOVANIE V MATERSKEJ ŠKOLE

Silvia Mináriková

Abstrakt

Materská škola je miestom, ktoré dáva možnosť položiť základy pre zodpovedný prístup k TUR-u budúcich generácií. Požiadavky, ktoré sú v tejto súvislosti kladené na učiteľku, spolu s mnohými inými požiadavkami vytvárajú tlak na kompetentnosť učiteľky. Je povinná pripraviť edukačné aktivity po obsahovej i didaktickej stránke. Mala by využívať možnosť pracovať zodpovedne a samostatne.

Kľúčové slová

TUR, prierezové témy, obsahová stránka prípravy učiteľky, plánovanie edukačnej činnosti, autonómia učiteľky MŠ.

V posledných rokoch si človek viac uvedomuje mnohé zmeny zapríčinené jeho vlastnou činnosťou. Všetky zmeny ale nie sú pre človeka priaznivé. Spolu s vedeckým pokrokom a novými technológiami, ktoré mu život uľahčujú, sa prejavujú i dôsledky nezodpovedného prístupu človeka voči okoliu a budúcim generáciám. Je nevyhnutné, aby sme sa začali správať zodpovednejšie k prírode, ktorú často nazýva svojou matkou. Niektoré medzinárodné dokumenty, predkladajú návody na zmeny zabezpečujúce pokrok a zároveň udržateľnosť rozvoja. Patria medzi ne i TUR a Agenda 21. V príspevku sa chcem venovať možnostiam, ktoré poskytuje učiteľkám materských škôl možnosť autonómnejšie plánovať svoju činnosť a prispievať k plneniu stratégie uvedených v spomínaných dokumentoch. Základy vyspelosti budúcej osobnosti človeka sa kladú v materskej škole (ďalej MŠ). Generácia detí, ktoré dnes navštevujú MŠ v budúcnosti bude tvorcami a manažérmi života ľudstva. Preto považujem za dôležité, aby učiteľky mali minimálne základné informácie o TUR a vedeli edukačnú činnosť viesť aj s ohľadom na jej ciele.

Legislatívne možnosť uplatňovať autonómiu pri plánovaní edukačnej činnosti učiteľky umožňuje zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a Štátny vzdelávací program – ISCED 0 pre predprimárne vzdelávanie (ďalej ŠVP), ktoré priniesli zásadné zmeny v súvislosti so vzdelávacími trendmi Európskej únie. ŠVP zavádza dvojúrovňový model vzdelávacích programov a poskytuje tak priestor pre samostatnosť a tvorivosť škôl. Súčasne vymedzuje všeobecné ciele materských škôl, kľúčové kompetencie detí a rámcový obsah

vzdelávania. Je východiskom pre tvorbu školských vzdelávacích programov (ďalej len ŠkVP). V tých majú materské školy možnosť sa profilovať na základe vlastných špecifických podmienok. Jednou z možností pri profilácii a obohacovaní činnosti je aj orientácia na hodnoty spojené so zodpovedným správaním sa budúcich generácií voči životnému prostrediu.

Materské školy poskytujú z obsahového hľadiska elementárne základy vzdelávania, ktoré sú rozdelené do 4 okruhov a obohatené o prierezové témy. Prierezová téma musí byť v učebných osnovách zastúpená minimálne v rozsahu obsahových a výkonových štandardov v súlade s ŠVP - ISCED 0, ale vzdelávací program je možné rozšíriť o ďalšie aktivity. Pri profilácii sa MŠ môžu orientovať aj na činnosti spojené s niektorou prierezovou témou.

V ŠVP ISCED 0 sú integrované tieto prierezové témy:

- osobnostný a sociálny rozvoj,
- ochrana života a zdravia,
- dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke,
- environmentálna výchova,
- mediálna výchova,
- multikultúrna výchova,
- výchova k tvorivosti,
- predčitateľská gramotnosť a gramotnosti vo všeobecnosti,
- informačno-komunikačné technológie.

Pri premýšľaní nad obsahom edukačných činností spojených s prierezovými témami, možno povedať, že v každej by sa našla súvislosť s výchovou detí k rešpektovaniu pravidiel TUR. Niektoré prierezové témy evidentne podporujú základy osobných kvalít detí predškolského veku, ktoré sú predpokladom zodpovedného správania v budúcnosti, napr. ochrana života a zdravia, environmentálna výchova, osobnostný a sociálny rozvoj. Niektoré podporujú budúcu schopnosť získať a pracovať s informáciami, napr. mediálna výchova, predčitateľská gramotnosť, informačno-komunikačné technológie. Multikultúrna výchova napomôže pozeráť na svet odlišnosti kultúr a s ním súvisiace rozdielne prístupy. Všetky prierezové témy poskytujú možnosť uvedomiť si súvislosti s hodnotami trvalo udržateľnej spoločnosti. Učiteľka je postavená pred úlohu plánovať edukačnú činnosť tak, aby plnila mnoho požiadaviek a pri tom nepodľahla tlaku predimenzovať počet aktivity. Nesnažila sa plánovať množstvo aktivít na plnenie všetkých nových požiadaviek. Pri svojej práci s deťmi sa má zamerať skôr na kvalitu ako na kvantitu. Každú plánovanú aktivitu premyslieť, pripraviť po obsahovej stránke a uvedomiť si všetky súvislosti a dopady na rozvoj osobnosti detí predškolského veku. Tu sa prejavuje jej kompetentnosť a autonómia.

Byť učiteľkou v materskej škole je krásne, ale veľmi náročné povolanie. Na prvý pohľad sa zdá, že učiteľka má veľkú autonómiu, nakoľko pracuje

v triede sama. Plánuje si činnosť, rozhoduje o obsahu a stratégiách svojej práce, reaguje na potreby a požiadavky detí, má jedinečné postavenie v triede. Ale bežné situácie dokazujú, že autonómia je úzko spojená so zodpovednosťou za zdravie, bezpečnosť a osobnostný rast detí, výsledky vlastnej práce ale aj za niekedy nespĺniteľné očakávania zo strany rodičov. Pre činnosť s deťmi v MŠ sú stanovené širšie ciele – ciele predprimárneho vzdelávania zo ŠVP.

Už pri plánovaní, treba voliť kompetencie, výkonové štandardy a edukačné ciele tak, aby si učiteľka uvedomovala všetky súvislosti a možnosti, ktorú stránku osobnosti dieťaťa aktivita rozvíja. Dobre pripravená edukačná aktivita má svoju didaktickú stránku, ale rovnako dôležitá je aj obsahová stránka.

ŠkVP spolu s profiláciou sú východiskom pre plánovanie konkrétnej činnosti v triede. Plánovanie výchovno-vzdelávacej činnosti je základnou pracovnou povinnosťou učiteľky, pri ktorej je možnosť využívať autonómiu. Samostatnosť pri plánovaní je ale ovplyvňovaná zvonku aj zvnútra.

Zvonku samostatnosť ovplyvňujú požiadavky, ktoré je treba rešpektovať vzhľadom na všeobecné zásady plánovania. Hajdúková a kol. (2009) uvádzajú, že plány výchovno-vzdelávacej činnosti by mali obsahovať obsahový celok, tému činnosti, tematické okruhy, kľúčové kompetencie, výchovno-vzdelávacie ciele, stratégie výchovno-vzdelávacej činnosti, učebné zdroje, organizačné formy denného poriadku. Novou úlohou pre učiteľky bolo nájsť optimálnu podobu plánov. Nie je obmedzená žiadnou predtlačou, alebo časovým rozpätím, neupravuje ju žiadna právna norma. Učiteľky sa samé rozhodli, akú formálnu podobu budú mať ich plány. Samozrejme vychádzali zo svojich skúseností, ale reforma priniesla množstvo úplne nových požiadaviek. Hľadanie optimálnej podoby bolo predmetom mnohých diskusií medzi učiteľkami. Diskutovalo sa aj o počte plánovaných edukačných činností, počte a forme operacionalizovaných cieľov, plánovaných výkonových štandardoch či kompetenciách. Zvolenú normu bolo treba prerokovať na pedagogickej rade. Je prípustné, aby na jednej materskej škole bolo viacero druhov plánov, ak si to učiteľky žiadajú.

Zvnútra autonómiu pri plánovaní ovplyvňuje požiadavka rešpektovať vekové osobitosti dieťaťa, individuálny prístup k jednotlivým deťom, rešpektovanie možností, spôsobilostí a schopností dieťaťa. Hajdúková a kol. (2009) odporúčajú, aby plánované činnosti osobnosť detí rozvíjali, nesmú viesť k mechanickému učeniu a nesmie dochádzať k preťažovaniu detí. Učiteľka musí mať na zreteli i porozumenie a blízkosť k deťom. Ale aj tu treba hľadať optimálnu hranicu. Učiteľka už nie je nositeľom informácií, ale potrebuje mať určitú primeranú autoritu, aby dokázala odovzdať deťom všetko to, čo je možné v konkrétnej aktivite nájsť. Aby sa nesnažila zaradiť množstvo aktivít a plniť tak rôzne nové požiadavky, čím by tvorivú atmosféru v triede mohla zameniť za chaos. Samozrejme, že tvorivosť a fantázia bezprostredne patria k predškolskému veku. Učiteľka ale pri tom všetkom musí činnosť plánovať, pripravovať tvorivé

prostredie, nové podnety a taktne koordinovať život celej skupiny detí. Prácu učiteľky nemožno presne rozkrokovat' a naplánovať, pretože prináša veľa chvíľ, kedy treba reagovať na momentálne situácie.

Plánovanie a realizácia akejkoľvek edukačnej činnosti sú zavŕšené jej hodnotením. Aj na hodnotenie je kladených množstvo požiadaviek, ktoré súvisia so zámerom hodnotenia a s osobou, ktorá hodnotí. S ohľadom na plnenie cieľov súvisiacich s TUR si učiteľka má uvedomiť, že každý veľký, dlhodobý a ušľachtilý cieľ sa dosahuje plnením malých a nenápadných cieľov. Treba ich vedieť vidieť a identifikovať. Hodnotenie učiteľky, hodnotenie spolu s deťmi a sebahodnotenie detí tak dostávajú konkrétnejší obsah.

Je faktom, že dnešné deti majú neskutočne veľké možnosti získavať informácie napr. aj o prírode. So záujmom si prezerajú encyklopédie, žiadajú si čítať informácie z nich, ale mnohé vedú s pomocou dospelého používať internet, spolu s rodičmi navštevujú rôzne exotické krajiny a získavajú ďalšie informácie. Televízne vysielanie ponúka mnoho podnetov a záberov z prírody, spomalené zábery, organizmy pod mikroskopom a pod. Detská zvedavosť nepozná hranice a všetky informácie detí doslova „nasávajú“. Čoho ale deti majú nedostatok je citlivosť, vzťahy, hodnoty a vzory správania sa. V dnešnej rýchlej dobe akosi nezostáva čas na prežitie všetkého s čím sa stretnú. Preto aj pri aktivitách v MŠ by malo ísť hlavne o precítenie a prežívanie krásy. Len tak si vedú uvedomiť dosah svojho správania, zvykov z rodiny na najbližšie okolie. Rozširovať vedomosti si deti budú aj na ďalších stupňoch škôl, ale ak sa v predškolskom veku nenaučia byť vnímané a citlivé, ťažko predpokladať, že sa to dá ešte niekedy neskôr dobehnúť.

Cesta k zvládnutiu množstva nových náročných požiadaviek pri plánovaní na učiteľku MŠ vedie cez uplatňovanie autonómie. Autonómia učiteľky MŠ vedie cez pocit vlastnej profesionality a schopnosti denne flexibilne riešiť bežné situácie. To znamená okrem iného ďalšie vzdelávanie, autoevalváciu a skvalitňovanie práce. Čas ukáže, ako možnosti využívať autonómiu učitelia uchopia. Už teraz je však isté, že každá z nás si vyberie mieru autonómie svojej práce individuálne. Ale zodpovednosť za kvalitný výkon a uvedomovanie si významu svojej práce s deťmi v MŠ si nevyberáme, to je neoddeliteľná súčasť každodennej praxe.

Literatúra

HAJDÚKOVÁ, V. a kol. 2009. *Metodika na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava: MPC, 2009. ISBN 978-80-8052-341-1.

KASÁČOVÁ, B. 2003. Učiteľská profesia a jej dimenzie. In *Biodromálne premeny učiteľa – učiteľ v premenách času*. Prešov: FFPU. ISBN 80-8045-352-7. Kolektív autorov. 2006. *Profesijný rozvoj učiteľa*. Prešov: MPC, 2006. ISBN 80-8045-431-0.

ŠTECH, S. 2003. Pohľad na učiteľskou profesiou zvonku a zvnitru. In *Biodromálne premeny učiteľa – učiteľ v premenách času*. Prešov: FFPU, 2003. ISBN 80-8045-352-7.

Resumé

Kindergarten is a place, where the next generations can be provided with a basis for responsible approach to sustainable development in the future. Demands linked to this issue together with other demands which teachers are facing may lead to increased pressure on their competency. Teachers have to work out both content and didactics of the educational activities. Here they should have a chance to work responsibly and individually.

Kontaktné údaje

Silvia Mináriková, PaedDr.
Metodicko-pedagogické centrum
Ševčenkova 11
850 05 Bratislava
e-mail: silvia.minarikova@mpc-edu.sk

POUŽÍVANIE TOXICKÝCH LÁTKOK V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH

Jarmila Sobotová

Abstrakt

Príspevok poukazuje na množstvo rôznorodých toxických materiálov v našom každodennom živote, ktoré sú aj v prostredí materských škôl. Stručne ich definuje a navrhuje riešenia, ako sa ich čiastočne eliminovať a to pri udržiavaní čistoty a hygieny v priestoroch kuchyne, materskej školy, pri kupovaní a udržiavaní hračiek, pri rekonštrukcii priestorov.

Kľúčové slová

Toxické látky, vplyv toxických látok na zdravie a environmentálne prostredie, čistiace prostriedky, hračky, rekonštrukčné materiály, prírodné materiály, odporúčania používania materiálov v materských školách.

Priatelia Zeme – SPZ, uskutočnili v druhej polovici roku 2010 prieskum v niektorých materských školách, zameraný na používanie toxických látok a materiálov v týchto školách. Na základe zistených skutočností vydali publikáciu, v ktorej v krátkosti definujú, ktoré látky a materiály sú potencionálne v materských školách používané, informujú o tom, aký je ich základný negatívny dosah na ľudské zdravie a životné prostredie a dávajú odporúčania na ich prípadné používania v prostredí, kde sa pohybujú malé deti i dospelí ľudia. Nakoľko sa naša materská škola – Materská škola Obrancov mieru 16, Košice, tohto prieskumu zúčastnila, spracovala som materiál, ktorý by mohol byť zaujímavý nielen z hľadiska ne-používania, alebo obmedzeného používania toxických látok nielen v materských školách, ale v našom živote všeobecne. Používanie toxických látok je rozdelený do štyroch skupín s ohľadom na miesto a účel použitia v materských školách.

1. Kuchyňa

Obaly potravín:

1. PET – polyetyléntereftalát
Využitie: plastové fľaše, poháre, tanieri, téglíky

Medzinárodné označenie: PET; 1

2. HDPE – polyetylén rôznej hustoty
Využitie: flie, vrecúška, fľaše
Medzinárodné označenie: HDPE; 2
3. PVC – polyvinylchlorid
Využitie: fólie, téglíky, nádoby
Medzinárodné označenie: PVC; 3
4. LDPE – polyetylén nízkej hustoty
Využitie: fólie, vrecúška
Medzinárodné označenie: LDPE; 4
5. PP – polypropylén
Využitie: téglíky, riady, dózy, obaly na suché potraviny a sladkosti
Medzinárodné označenie: PP; 5
6. PP – polystyrén
Využitie: téglíky, riady, jednorazové obaly na potraviny a hotové jedlá
Medzinárodné označenie: PP; 6
7. PC – polykarbonát
Všetky druhy plastov bez samostatnej kategórie
Využitie: nádoby z „tvrdého“ plastu
Medzinárodné označenie: PC; 7 - 20

Vplyv na zdravie a environmentálne prostredie:

Všetky plastové obaly predstavujú riziko na rozličnej úrovni, predovšetkým z dôvodu rôznych prímiesi.

Najškodlivejší je **PVC**, ktorý má však široké uplatnenie v rôznych odvetviach a jeho výroba, použitie a zneškodnenie prináša problémy pre životné prostredie aj zdravie. Napriek tomu nie je jeho použitie vo väčšine výrobkov zakázané. Až 57% hmotnosti PVC tvorí chlór. PVC je nestabilný materiál, preto sa k nemu pridávajú tepelné a svetelné stabilizátory i farbivá, všetko na báze **ťažkých kovov** a aj ostatné škodlivé látky napr. spomaľovače horenie a pod. Pri zneškodňovaní PVC, hlavne pri spaľovaní sa uvoľňujú vysoko toxické látky – **dioxíny** a ťažké kovy. Pridané zmäkčovadlá sú z 90% **ftaláty**, ktoré sú rozpustné v tukoch, uvoľňujú sa teplom a ohýbaním, čím sa dostávajú do

potravy (termix, majonézové a rybacie šaláty, nanukové torty, potravinové fólie) a tak do organizmu. Ftaláty a ich účinky na zdravie sú preskúvané v stovkách rôznych štúdií. Nesmú sa používať v hračkách. Spôsobujú abnormálny vývoj reprodukčného systému viac u mužských plodoch, novorodencoch a malých detí. Vyvolávajú zmeny na štítnej žľaze, pečeni, obličkách a poškadzujú CNS.

PC – polykarbonáty sa používajú na výrobu rôznych dóz, plastových riadov do mikrovlnnej rúry, detské fľaše a pod. Obsahujú nebezpečný bisfenol A ktorý sa uvoľňuje zahrievaním alebo naliatím horúcej vody. Bisfenol A už vo veľmi malých dávkach naruša hormonálny systém, funguje v organizme ako ženský hormón estrogén, čím dochádza k zmenám reprodukčného systému a vývojovým poruchám aj s viacgeneračným dopadom. V ranej fáze tehotenstva môže viesť k zvýšenému počtu chromozomálnych porúch aj u vnúťtako exponovaných žien. Vystavenie bisfenolu A v detstve zvyšuje riziko rakoviny prsníka, prostaty a počas vnútromaternicového vývoja môže preprogramovať vývoj organizmu. Bisfenol A obsahujú aj konzervy s vnútornou bielou vrstvou epoxidových živíc. Nesmú sa zahrievať.

PS – polystyrén uvoľňuje styren do alkoholu, kyslých a mastných jedál hlavne ak je jedlo teplé. Výpary styrenu dráždia a poškadzujú oči, sliznicu nosa a hrdla. Nesmie byť používaný v mikrovlnnej rúre.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- nepoužívať, alebo minimalizovať používanie PVC a polykarbonátových obalov
- nepoužívať detské plastové poháre
- nepoužívať lacné a jednorazové plastové poháre, riady, príbory
- nezohrievať jedlo v mikrovlnnej rúre v PS a PC obaloch
- obmedziť používanie potravín v konzervách s bielou farbou vo vnútri konzervy
- obmedziť nákup hlavne dlhodobo skladovaného zmrazeného mäsa na PS táckach
- používať porcelánové alebo sklenené poháre

Dezinfekcia priestorov a plôch kuchyne sa najčastejšie uskutočňuje chlóróm alebo prípravkami z jeho derivátov. Negatívne účinky na zdravie i na životné prostredie má jeho výroba i použitie. Vedľajšie produkty, ktoré vznikajú pri výrobe chlóru sa dostávajú do organizmov zvierat, ktoré konzumujeme i do organizmov ľudí. Dráždia kožu, oči, dýchaciu sústavu a nenávratne poškadzujú imunitný systém, krv i srdce. V MŠ sa používa SAVO aj chloramín.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- eliminovať používanie čistiacich prostriedkov s obsahom chlóru len na nevyhnutné minimum
- používať ich – ak vôbec – len v čase epidémie
- použitie vyhradiť na čas, kedy deti nie sú v materskej škole
- nahradiť ich bezchlórovými prostriedkami

2. Drogéria a kozmetika

Na **dezinfekciu podláh** sa používa SAVO alebo v čase epidémie chloramín. Na dezinfekciu WC Domestos, fixinela a SAVO. O škodlivosti chlóru som písala vyššie.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- používanie chlóru denne je neopodstatnené
- nesmie sa používať v čase, kedy sú v MŠ prítomné deti
- nepoužívať chlór v kombinácii s kyselinou (napr. s fixinelou), ktorých chemická reakcia môže spôsobiť vážne úrazy
- upozorňujeme, že aj keď na fixinele je uvedené, že je netoxická, skúmala sa len jej akútna orálna toxicita a ostatné údaje chýbajú
- v prípade použitia chlóru aplikovať tento na konci dňa alebo týždňa
- odporúča sa používať ekologické čistiace prostriedky s rovnakým čistiacim ale netoxickým účinkom a ktoré sa dajú kúpiť prevažne cez internetový obchod

Čistenie hračiek je podľa vyjadrenia Úradu verejného zdravotníctva postačujúce mechanicky alebo saponátom. Agresívne chemické čistiace prostriedky nie je potrebné používať. Rovnako sa úrad vyjadruje aj o čistení vnútorných priestorov pomocou dezinfekcie chemickými prostriedkami, ktoré nemusia byť uvedené v prevádzkovom poriadku. Tam sa uvádza iba frekvencia čistenia. Prevádzkový poriadok schvaľuje spomínaný úrad.

Detské zubné pasty a mydlá, ich výber je veľmi dôležitý. Pasta za dostáva priamo do kontaktu so sliznicou ústnej dutiny a deti ju často aj prehltnú. Rovnako zubné pasty aj mydlá obsahujú aj látky, ktoré sú vôbec alebo len málo otestované. Tie v nesprávnej kombinácii alebo u precitlivených organizmov môžu vyvolať alergické reakcie, ba dokonca aj vážne poškodiť organizmus. Môžu obsahovať **TCC – triklokarbanát**, ktorý naruša hormonálny systém organizmu, **triklozan**, ktorý je podozrivý z karcinogenity a v kombinácii s chlórovanou vodou vzniká z neho dráždivý a karcinogénny chloroform. Používanie triklozanu a ďalších antibakteriálnych prostriedkov vzniká rezistencia na antibiotiká.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- nepoužívať bežne antibakteriálne mydlá, nakoľko likvidujú prirodzenú mikrofóru na pokožke a slizniciach
- používať prírodnú detskú kozmetiku, mydlá a zubné pasty

Pracie prášky, krémy, osviežovače vzduchu, dezodoranty a parfumy obsahujú asi 4 000 tisíc látok, prevažne syntetických. 2 982 z týchto látok bolo označených ako zdraviu škodlivých a 884 z nich dokonca ako toxických. Bežne predávané osviežovače obsahujú zmes látok, ktoré sa vdychovaním dostávajú do organizmu. Patria sem **formaldehyd, naftalén, xylén, fenol, etanol, kresol, ftaláty, toluén, syntetické pizmo i parfumy**, ktoré majú dráždivé, alergénne až karcinogénne účinky, môžu byť spúšťačom astmy, vplývajú na CNS a imunitu detí, spôsobujú vývojové poruchy a vplývajú na zmenu DNA spermií.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- nepoužívať osviežovače vzduchu a iné prípravky s umelými prísadami
- intenzívnym vetraním nahrádzať používanie týchto prípravkov
- ak, tak používať 100% prírodné vonné oleje a silice, z ktorých nakvapkať len pár kvapiek na podložku a nechať voľne odparovať

Prostriedky proti hmyzu, insekticídy, obsahujú látky, narúšajúce funkciu hormónov. Ich účinky sa môžu prejaviť aj pri minimálnych dávkach až po dlhodobejšom pôsobení.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- nepoužívať!! Ich použitie nechať na odborníkov.

3. Hračky

Nebezpečné hračky určite všetci dobre poznáme. Obsahujú nadmerné množstvo ftalátov (pozri vyššie), ktoré sú súčasťou materiálu PVC, z ktorých je hračka vyrobená. Ďalším rizikom sú hračky z nestálych alebo trúsivých materiálov, z ktorých sa pri vkladaní do úst môžu oddeliť časti a môžu spôsobiť udusenie dieťaťa. Ide predovšetkým o hračky z penových materiálov a hračky, ktoré sú nekvalitné a ľahko sa z nich odtrhne, odlomí kúsok. Kvalitu a bezpečnosť hračiek na našom trhu zisťuje Slovenská obchodná inšpekcia a zistenia uverejňuje na svojej stránke www.soi.sk.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- hračky z umelej hmoty môžu obsahovať PVC alebo ftaláty
- lacné hračky obsahujú množstvo nebezpečných látok

- značka CE negarantuje bezpečnosť výrobkov
- na dekoračné hračky, bábiky sa nevzťahujú limity na hračky aj keď ako hračky môžu vyzeráť
- zvukové, elektronické hračky môžu dieťaťu poškodiť sluch, baterky môžu deti prehltnúť
- parfumované alebo silno páchnuce hračky môžu vyvolať alergiu
- nové hračky nechajte vyvetrať, textilné vyperte
- *najvhodnejšie sú hračky, ktoré:*
 - sú z prírodných materiálov (drevo FSC, vlna, koža, prírodná guma – Natural Rubber, textil Eko-tex, papier) ktoré nie sú lepené, lakované, farbené
 - sú označené „Neobsahuje PVC“ (PVC – free) alebo „Neobsahuje ftaláty (Phthalate – free)
 - majú certifikát „Bezpečné hračky“ alebo „Bezpečná a kvalitná hračka“

4. Rekonštrukcia priestorov

Okrem vyššie spomínaných toxických látok, sa v nábytku, oknách, obkladoch kobercov, podlahách, náterových hmotách a pod. nachádza ďalšie veľké množstvo látok, ktoré ohrozujú ľudské zdravie. Tie sú súčasťou syntetických materiálov na zabezpečenie určitých vlastností.

Brómované spomaľovače horenia môžu tvoriť až 10% materiálu. Nachádzajú sa prevažne v textíliách, matracoch, elektronike, nábytku. Majú negatívne účinky na pečeň, mozog, nervový systém, štítnu žľazu, hormonálnu rovnováhu. Sú vysoko rizikové hlavne pre vývoj mozgu plodu. Prechádzajú do materského mlieka. Svojim zložením sú veľmi podobné PCB – polychlórovaným bifenolom, ktorých použitie je dnes už zakázané.

Formaldehyd sa uvoľňuje ako plyn hlavne z nového drevotrieskového materiálu a kobercov aj niekoľko rokov. Vyvoláva alergické reakcie, depresie, nespavosť, bolesti hlavy, infekcie ucha, sú karcinogénne a poškadzujú DNA.

Perfluórované látky sú súčasťou nepremokavých materiálov (koberce, nábytok, nekrčivé textílie), odolných voči vode a tukom. Patria k najrozšírenejším toxickým chemikáliám a môžu spôsobovať vrodené anomálie, narušovať imunitný a hormonálny systém i funkciu štítnej žľazy.

Podlahové krytiny, obklady a plastové okná sú vyrábané z PVC. Obsahujú ftaláty, chlórované parafíny a rôzne iné toxické prímеси.

Koberce z umelých vlákien obsahujú v značnom množstve už spomínané brómované spomaľovače horenia, perfluórované látky na zvýšenie odolnosti voči škvrnám a antimikrobiálne látky, ktoré zvyšujú našu odolnosť voči antibiotikám. Koberce zachytávajú do seba čiastočky aróm, náterov, čistiacich

látok a to tým viac, čím dlhší vlas majú. V starých kobercoch sú aj ťažké kovy a PCB. Nebezpečný je prach z kobercov, ktorý je plný toxínov.

Odporúčania používania materiálov v materských školách:

- nevyhnutné je intenzívne vetrať, hlavne keď sa zariaďujú miestnosti novým nábytkom a kobercami
- pravidelne vysávať, utierať prach a vetrať
- uprednostňovať prírodné materiály na okná, podlahy, dvere, koberce, nábytok...
- pravé linoleum na rozdiel od jeho lacnejšej napodobeniny je vyrobené z prírodného kaučuku
- ak už lepené drevotriesky, tak lepené polyuretánovým lepidlom a nie formaldehydovou živicom
- na nátery používať vodou riediteľné farby a vodou umývateľné nátery

Resumé

Post points to a number of various toxic materials in our daily lives, which are also in an environment of kindergartens. Briefly defined, and proposing solutions to eliminate them partially and in maintaining cleanliness and hygiene in the kitchen area, a kindergarten, when buying and maintaining toys and for the reconstruction space.

Literatúra

PAČAYOVÁ, K. 2010. Prieskum používania toxických látok vo vybraných predškolských zariadeniach. In *Priatel'ia Zeme – SPZ*. 11/2010. S. 5-20.

Kontaktné údaje

Jarmila Sobotová, PhD.

Materská škola

Obrancov mieru 16

040 01 Košice

e-mail: obrancovmieru16@netkosice.sk

ZÁŽITKOVÉ UČENIE DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU V PRÍRODE

Petra Kaščáková - Monika Miňová

Abstrakt

Príspevok je zameraný na zážitkové učenie detí predškolského veku v prírode. Zaoberá sa výsledkami prieskumu metódou dotazníka a ponúka edukačný projekt, ktorý bol v praxi overený.

Kľúčové slová

Dieťa predškolského veku, materská škola, edukačný proces v materskej škole, zážitkové učenie, príroda.

Rodičia a učitelia majú dôležitú úlohu, viesť deti, ktoré sa každým dňom od prírody viac a viac vzdáľujú, k jej poznávaniu ako organickej časti životného prostredia, utvárali v nich základy materinského nazerania na svet a ukázali im, že je to svet ďaleko rozmanitejší, farebnejší a zložitejší ako ho poznajú z pohodlia domáceho prostredia, že je to svet plný osobných výziev a skutočných zážitkov. Veď predsa podľa toho, ako prežijeme detstvo, formujeme svoj vzťah k sebe, druhým ľuďom a k svetu, teda i k prírode.

Musíme si však uvedomiť, že oboznamovať deti s prírodou môže len človek, ktorý prírodu sám pozná a má k nej hlboký citový vzťah. V materskej škole je učiteľ ten, ktorý vedie deti k pozorovaniu a postupnému chápaniu najjednoduchších vzťahov a súvislostí prírodných javov, k prehĺbovaniu emocionálneho vzťahu detí k poznávanej skutočnosti, k chápaniu významu prírody pre život ľudí a k upevňovaniu ochranárskych postojov prostredníctvom stáleho a aktívneho styku detí s prírodou, ktorá je súčasťou tak interiéru ako aj exteriéru materskej školy. Deti si síce poznatky o prírode osvojujú len elementárne, ale významné sú v tom, že ich získavajú v konkrétnych a rôznorodých činnostiach, že predmety a javy pozorujú bezprostredne, že z činností získavajú bohaté skúsenosti a emocionálne zážitky.

Hra a dieťa sú pojmy, ktoré nerozlučne a už odpradáva patria k sebe. V živote dieťaťa má hra nepopierateľný význam. Je dôležitým edukačným prostriedkom. Veď je základnou a najprírodzenejšou činnosťou dieťaťa predškolského veku. Je prejavom jeho zdravého vývoja a zároveň mu pomáha zmocniť sa sveta, porozumieť mu a pochopiť ho (Šimová - Dargová, 2001). „Na jednej strane sa hra stáva výchovným prostriedkom a na druhej strane prostriedkom k získavaniu prežitkov a skúseností. V každej hre objavujeme ďalšie stránky jej zmyslu a cítime jej obrovskú rozmanitosť...“ (Bartůňek, 2001, s. 11).

Snáď najvhodnejším prostredím získavania poznatkov pre deti akéhokoľvek

veku je príroda. Dokáže im totiž v nevyčerpatelných množstvách ponúknuť tie najzaujímavejšie a pre život veľmi potrebné podnety a informácie, ktoré by ťažko získavali inde. „Nestačí len ísť, nestačí len pohyb, dýchanie, pobyt na vzduchu, v slnečnom kúpeli, v prúde vzduchu, vo voni lesa. Je potrebné sa tiež dívať, načúvať, pozorovať, skúmať. A tu otvára sa nám úžasne široké pole činnosti, pri ktorej sa zblížime s prírodou, nájdeme zmysel a smer života, naučíme sa poznať krásu, milovať dobro, vyznávať pravdu. Príroda je kniha života neopísateľnej krásy, kniha najvzácnejšia, plná ladsnosti, zmieru, hlásateľka pravdy, darkyňa šťastia. Musíme ju však poznať a pochopiť.“ (Svojsík - Novák, In: Zapletal, 2003, s. 7).

Skutočná príroda sa nedá prežívať z obrazovky. Film pôsobí na naše zmysly len obmedzene, je ochudobnený o čuchové a hmatové podnety, nedostane sa nám na kožu. Chýba v ňom možnosť skúsiť a ochutnať. Ukazuje dieťaťu len cudziu skúsenosť. „Spomienky z najrannejšieho detstva bývajú spojené s určitými vôňami, zvukmi a obrazmi. Vnímavosť a citlivosť malých detí sa rozvíja, ak im poskytujeme dostatok podnetov. Prírodné prostredie nám ponúka ich rozmanité a nekonečné bohatstvo. Príroda bystrí naše zmysly, umožňuje nám rozoznávať jemné odtiene farieb, zvukov, voní, chutí i odlišnosť povrchov. Prírodné deje sú niekedy menej zreteľné a spočiatku skryté. K ich objavovaniu je potrebný záujem a trpezlivosť. Pobyt detí vonku rozvíja všetky stránky detskej osobnosti. Vďaka zmyslovému vnímaniu prírody možno rozvíjať estetické cítenie i podnecovať detskú fantáziu.“ (Šircová, 2007, s. 71-72).

U detí teda platí, že sa učia praktickou činnosťou. Aby si malé deti mohli vytvárať svoje vlastné znalosti, musia mať príležitosť pre skúmanie, hranie, manipuláciu a pre výber. Potrebujú, aby sa mohli dotýkať, skúšať a možno sa len tak hrať, aby zistili, ako veci a predmety vyzerajú a aká je ich funkcia (Sherwoodová et al., 1996). „Najlepšou školou, v ktorej sa môže mladý človek naučiť, že svet má zmysel, je priamy styk so samotnou prírodou.“ – hovorí Lorenz (In Kompoltová, 2001, s. 40).

Environmentálnu výchovu môžeme chápať ako systematický proces formovania jednotlivca od útleho detstva až do dospelosti. Uskutočňuje sa v troch rovinách:

- vo vzťahu k sebe,
- vo vzťahu k iným ľuďom,
- vo vzťahu k životnému prostrediu (Krátka, 2001/2002).

V Štátnom vzdelávacom programe ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008) environmentálna výchova je jednou z prierezových tém.

Prieskum

Do prieskumu sme zapojili 50 respondentov, t.j. učiteliek materských škôl. Cieľom prieskumu, ktorý sme realizovali metódou dotazníka, bolo zistiť názory

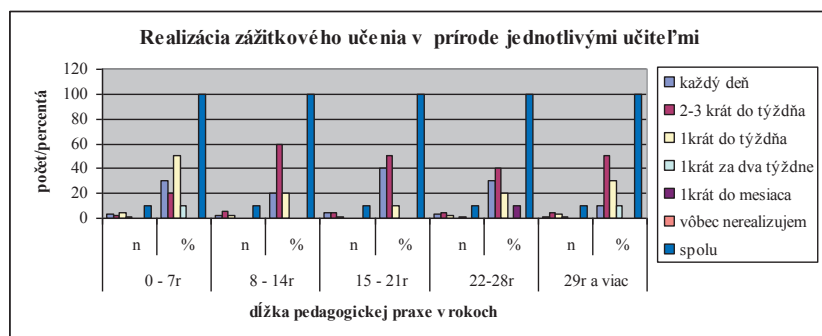
respondentiek na realizáciu zážitkového učenia v prírode.

Tabuľka 1 Spôsob získavania poznatkov o prírode deťmi

Odpovede	0-7r		8-14r		15-21r		22-28r		29r a viac	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Pobyt vonku a blízkom okolí	7	70	6	60	6	60	8	80	9	90
Obrazový mat., encyklopédie	6	60	3	30	5	50	4	40	3	30
Priame pozorovanie	0	0	4	40	0	0	5	50	6	60
Slovné metódy	0	0	1	10	4	40	0	0	0	0
Škola v prírode, výlet	0	0	3	30	2	20	4	40	2	20
Didaktické aktivity, hry	0	0	4	40	2	20	0	0	0	0
Didaktické pomôcky	2	20	0	0	0	0	0	0	0	0
Experimentovanie	0	0	1	10	0	0	0	0	3	30
Vlastná skúsenosť	2	20	0	0	0	0	0	0	0	0
Hospodársky dvor, liaheň	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0
Botanická záhrada	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0
EKO krúžok	0	0	0	0	0	0	3	30	0	0
Návšteva ZOO	0	0	0	0	0	0	2	20	0	0
Filmy, besedy	0	0	0	0	0	0	1	10	0	0
Átrium	0	0	0	0	0	0	1	10	0	0
Nevyjadřili sa	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0

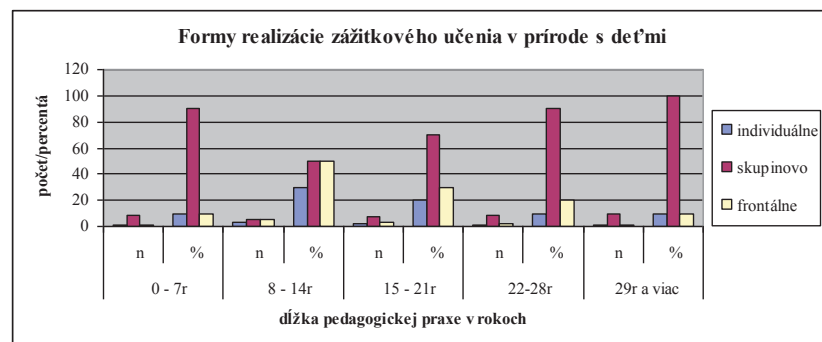
Na otvorenú otázku v dotazníku „Uvedte akým spôsobom získavajú deti poznatky o prírode v materskej škole.“ učitelia odpovedali rôznorodo a niektorí uvádzali i viac možností. Najčastejšie sa vyskytovala odpoveď, že deti poznatky o prírode získavajú prostredníctvom pobytu vonku a v blízkom okolí. Druhou najčastejšou odpoveďou je získavanie poznatkov o prírode prostredníctvom obrazového materiálu a encyklopédií, čo uviedlo 21 učiteľov z celkového počtu. Ďalej sú pomerne často spomínané spôsoby ako priame pozorovanie, škola v prírode a výlety.

Graf 1

Graf 1 nám potvrdzuje, že realizácia ZUvP je i medzi jednotlivými učiteľmi rozdielna. Zážitkové učenie každý deň realizujú len dvaja učitelia v kategórii s DPP 0-7r a rovnako dvaja v kategórii s DPP 8-14r. V kategórii s DPP 15-21r realizujú ZUvP každý deň štyria učitelia a v kategórii 22-28r traja učitelia z desiatich. Najviac učiteľov, až 22 z celkového počtu 50 realizuje ZUvP 2-3krát do týždňa, pričom najväčší rozdiel je v kategóriách s DPP 0-7r, kde tak odpovedalo 20% učiteľov, a s DPP 8-14r, kde túto možnosť označilo 60% učiteľov. 1krát do týždňa realizuje zážitkové učenie 5 učiteľov s DPP 0-7r.

Graf 2

Graf 2 obsahuje vyhodnotenie odpovedí učiteľov na otázku najčastejšej formy realizácie ZUvP. Najčastejšie učitelia uviedli, že ZUvP realizujú v skupinách. Túto možnosť označilo až 80% zo všetkých 50 zúčastnených učiteľov, pričom v kategórii s DPP ju označilo všetkých 10 učiteľov, teda 100%, čo je v porovnaní s učiteľmi v kategórii s DPP 8-14r o 50% viac. Učitelia

s DPP 8-14r okrem možnosti skupinovo označili i možnosť frontálne, celkom 5 učiteľov, ale i možnosť individuálne, ktorú označili traja. Učitelia v kategóriách s DPP 0-7r a 22-28r odpovedali na túto otázku v vhodnom pomere. V kategórii s DPP 15-21r 70% učiteľov realizuje ZUvP skupinovo, 30% z desiatich učiteľov ho realizuje frontálne, ale 20% ho realizuje aj individuálne.

Tabuľka 2 Pomôcky využívané pri zážitkovom učení v prírode

Odpovede	0-7r		8-14r		15-21r		22-28r		29r a viac	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Príroda, prírodný materiál	3	30	7	70	8	80	0	0	6	60
Encyklopédie, obraz. materiál	2	20	4	40	4	40	3	30	4	40
Mikroskop, lupa, ďalekohľad	3	30	2	20	2	20	6	60	3	30
Papier, farbičky	3	30	0	0	2	20	5	50	3	30
Audiovizuálna technika	0	0	0	0	0	0	2	20	1	10
Rôzne náradie	1	10	0	0	0	0	1	10	0	0
Pracovné listy	0	0	0	0	1	10	0	0	0	0
Rozprávky, bájky	0	0	0	0	1	10	0	0	0	0
Detské hudobné nástroje	0	0	2	20	0	0	0	0	0	0
Odpadový materiál	2	20	1	10	0	0	0	0	0	0
Nevyjadrili sa	3	30	1	10	0	0	0	0	0	0

Pomôcky, ktoré učitelia v dotazníku uvádzali boli rôzne a uvádzali ich i v rôznom počte. Z odpovedí vyplýva, že ako najčastejšiu pomôckou pri ZUvP učitelia používajú prírodu a prírodný materiál, uviedlo to 24 učiteľov z 50-tich, pričom nás zaujalo, že učitelia v kategórii s DPP 22-28r tento druh pomôcky vôbec nespomenuli. V tejto kategórii je najčastejšie používanou pomôckou mikroskop, lupa, ďalekohľad, používa ju 60% učiteľov. V ostatných kategóriách tento druh pomôcok využíva 20-30% učiteľov. Druhou najpoužívanějšíou pomôckou sú encyklopédie a rôzny obrazový materiál. Ďalej učitelia využívajú pomôcky ako audiovizuálnu techniku, odpadový materiál, pracovné listy, pracovné náradie, detské hudobné nástroje, rozprávky a bájky, uvádzajú ich však v oveľa nižších počtoch. Z tabuľky je zjavné, že niektorí učitelia sa k tejto otázke v dotazníku nevyjadrili. Týka sa to učiteľov v kategórii s DPP 0-7r, kde tak urobilo, resp. neurobilo 30% učiteľov a v kategórii s DPP 8-14r, kde to bolo 10% učiteľov.

Odpovede	0 – 7r		8 - 14r		15 - 21r		22-28r		29r a viac	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Priame pozorovanie	4	40	2	20	6	60	9	90	8	80
Slovné (rozhovor, rozprávanie, vysvetľovanie, atď.)	4	40	5	50	4	40	8	80	4	40
Prakt. činnosť(experiment, pokus)	4	40	5	50	6	60	4	40	5	50
Didaktická hra	1	10	2	20	3	30	3	30	2	20
Hodnotiace	0	0	0	0	0	0	1	10	0	0
Tvorivá dramatika	0	0	0	0	0	0	1	10	0	0
Situačné	2	20	1	10	0	0	0	0	1	10
Inscenačné	2	20	1	10	0	0	0	0	1	10
Demonštrácia	0	0	6	60	2	20	0	0	0	0
Mapovanie	1	10	0	0	2	20	0	0	0	0
Hra v role	0	0	0	0	1	10	0	0	0	0
Projektové	0	0	1	10	0	0	0	0	0	0
Nevyjadřili sa	4	40	0	0	0	0	0	0	1	10

Z tabuľky 4 môžeme pozorovať, že väčšina dotazovaných učiteľov používa pri ZUvP prevažne klasické vyučovacie metódy, teda metódy slovné, názorné a praktickej činnosti, pričom aj v týchto metódach sú u učiteľov v daných kategóriách značné rozdiely. Považujeme za potrebné poukázať v tabuľke na kategóriu učiteľov s DPP 0-7r, pretože v tejto kategórii sa k danej otázke nevyjadřilo až 40% učiteľov a okrem klasických metód používajú pri realizácii ZUvP z aktivizujúcich metód používajú len situačné, inscenačné metódy a metódu mapovania uviedol jeden učiteľ z desiatich. Zatiaľ čo v kategóriách s DPP 22-28r a 29r a viac učiteľia používajú metódu priameho pozorovania v 80-90-tich % v kategórii s DPP 8-14r je to len 20% učiteľov. Metódy praktickej činnosti uviedlo 24 učiteľov, čo je 48% z celkového počtu. Najviac, 60% učiteľov ju využíva v kategórii s DPP 15-21, v ostatných kategóriách je to 40-50% učiteľov.

Tabuľka 5 Forma pomoci v oblasti informovanosti o zážitkovom učení

Odpovede	0-7r		8-14r		15-21r		22-28r		29r a viac	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Metod. materiály v tlačenej podobe	8	80	9	90	8	80	8	80	9	90
Odbor. Študijné materiály v tlač. podobe	2	20	5	50	1	10	4	40	5	50
Metod. materiály v elektronickej podobe	3	30	2	20	1	10	2	20	0	0
Odbor. Študijné mat. v elektron. podobe	1	10	2	20	1	10	1	10	2	20
Prezentačné stretnutia a metodické dni	6	60	6	60	4	40	7	70	7	70
Odbor. kurzy prostredníctvom internetu	1	10	0	0	2	20	1	10	1	10
Zverejnenie projektov na internete	5	50	5	50	8	80	4	40	4	40
Iná forma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Vo forme pomoci ktorú by učiteľia v oblasti informovanosti o ZUvP uvítali sa vo veľkej miere zhodujú všetky zúčastnené kategórie. Najčastejšie uvádzaná pomoc je formou metodických materiálov v tlačenej podobe, uvádza ju až 80% učiteľov v troch kategóriách a 90% učiteľov v dvoch kategóriách. Druhou najčastejšou formou pomoci sú prezentačné stretnutia a metodické dni učiteľov na danú tému. Zverejnenie projektov na internete je tretou najčastejšou formou pomoci, ktorú by učiteľia uvítali. V kategórii s DPP 15-21r túto formu uviedlo až 80% učiteľov, v ostatných kategóriách sa pohybuje vo rozmedzí 40-50%.

Na základe prieskumu realizovaného dotazníkovou formou sme zistili, že učiteľia materských škôl poznajú a vedia, čo je „zážitkové učenie v prírode“, ale aj to, že i napriek tomu majú s jeho realizáciou v praxi značné problémy. Našou snahou je preto poskytnúť im návrh kurikulárneho projektu, ktorý by pre nich mohol byť istou formou pomoci v tejto oblasti, hlavne však inšpiráciou v ich ďalšej práci.

Kurikulárny projekt: Záhrady ZIMY

Obsah:

1. Počasie v zime.
2. Vlastnosti snehu a ľadu.
3. Živá príroda v zime.
4. Neživá príroda v zime.
5. Starostlivosť o zvieratá.
6. Starostlivosť o zdravie.
7. Pobyť v zimnej prírode.
8. Aktivity na snehu.

Zameranie kurikulárneho projektu:

Na stimulovanie poznávania obklopujúceho prostredia a rozvoj kritických postojov voči faktom o prírode prostredníctvom rôznych metód zážitkového učenia priamo v prírode.

Východiská kurikulárneho projektu:

1. Zima je najchladnejšie ročné obdobie.
2. V zime sneží.
3. V zime sa voda mení na ľad.
4. Sneh a ľad sa v teplom prostredí /na dlani/ topia.
5. Sneh je sypký, stlačený dobre drží spolu, dá sa tvarovať.
6. Ľad je studený, priehľadný, pevný, ale krehký.
7. V zime rastliny oddychujú.
8. Ihličnaté stromy majú v zime ihličie.
9. V zime trpia zvieratá nedostatkom potravy.
10. Ľudia v zime zvieratá prikrmujú.
11. Niektoré zvieratá v zime spia zimným spánkom.
12. V zime sa musia ľudia teplo obliekať.

Stanovenie problému:

1. Prečo je zima najchladnejším ročným obdobím?
2. Prečo v zime sneží?
3. Prečo sa v zime voda mení na ľad?
4. Prečo sa sneh a ľad v teplom prostredí /na dlani/ topia?
5. Prečo je sneh sypký, stlačený spolu dobre drží a dá sa tvarovať?
6. Prečo je ľad studený, priehľadný, pevný, ale krehký?
7. Prečo v zime rastliny oddychujú?
8. Prečo majú ihličnaté stromy v zime ihličie?
9. Prečo v zime zvieratá trpia nedostatkom potravy?

10. Prečo ľudia v zime zvieratá prikrmujú?
11. Prečo v zime niektoré zvieratá spia zimným spánkom?
12. Prečo sa musia ľudia v zime teplo obliekať?

Deskripcia:

Vzhľadom na prirodzenú túžbu dieťaťa poznávať okolitú prírodu bezprostredne a adekvátne k tomu jej i porozumieť, je potrebné zabezpečiť kvalitu tohto poznania a porozumenia priamo v nej, a to najlepšie prostredníctvom foriem zážitkového učenia.

Stanovenie cieľov:

Operacionalizované ciele:

1. Podporovanie poznania pri zapamätávaní niektorých charakteristických znakov jednotlivých ročných období, najmä zimy.
2. Aktivizovanie komunikačných spôsobilostí pri vyjadrovaní vlastných poznatkov zo skúseností a z pozorovania prírody v zimnom období.
3. Aktivizovanie porozumenia/chápania pri opisovaní jednotlivých vlastností a rozdielov medzi skupenstvami vody – voda, sneh, ľad, para.
4. Rozvíjanie zmyslových kompetencií pri sústredenom pozorovaní a manipulovaní so snehom a ľadom.
5. Podporovanie autonómie, bádateľských kompetencií v experimentovaní s rôznymi skupenstvami vody.
6. Stimulovanie porozumenia/ chápania pri opisovaní pozorovaných pozoruhodných javov v prírode.
7. Rozvíjanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní rozdielov medzi listnatými a ihličnatými stromami.
8. Stimulovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní dôležitosti prikrmovania zvierat v zimnom období.
9. Podporovanie porozumenia/chápania pri opisovaní významu vegetačného pokoja rastlín a zimného spánku niektorých zvierat.
10. Podnecovanie tvorivého myslenia pri kreatívnom produkovani/zhotovovaní/priestorových predmetov s využitím prírodného materiálu – snehu.
11. Rozvíjanie motorických kompetencií pri plnení úloh v aktivitách realizovaných v prírodnom prostredí – v zimnom období.
12. Rozvíjanie autonómie a kreatívnych spôsobilostí pri nanášaní farieb na prírodný materiál – sneh.
13. Využívanie porozumenia/chápania pri aplikovaní dohovoru o spoločných činnostiach v prírode a prijatých pravidlách.
14. Využívanie poznania pri reprodukovani zážitkov z prírody.
15. Skvalitňovanie kritického myslenia pri analyzovaní vplyvu zimného obdobia na potrebu dostatočného odievania ľudí.

Určenie časového rozpätia realizácie:

Projekt vyžaduje týždňovú časovú realizáciu – v zimnom období.

Hodnotiace kritériá:

1. Dieťa má:

- na základe pozorovania a praktických skúseností vedieť určiť jednotlivé ročné obdobia a zdôvodniť konkrétnymi zmenami v prírode,
- charakterizovať ročné obdobie opisom niektorých typických znakov,
- na základe praktických skúseností poznávať vlastnosti snehu, ľadu, vody a vedieť ich správne označiť, poznávať ich význam,
- odlišovať listnaté stromy od ihličnatých, určiť a správne pomenovať niektoré z nich,
- na základe praktických skúseností poznávať, že rast rastlín závisí od jednotlivých ročných období,
- postupne samostatne vykonávať činnosti spojené so starostlivosťou o vtáky v zime, napr. pravidelne ich kŕmiť /s podporou a nepriamou pomocou dospelých/,
- aktívne sa hrať na snehu, guľovať, stavať,
- kĺzať sa na snehu a ľade, po rovine aj v miernom svahu,
- rozlišovať aktuálne zdravotné pocity, ktoré signalizujú stav zdravia a stav choroby,

2. Dieťa by malo:

- využívať verbálnu a neverbálnu komunikáciu na danú tému,
- samostatne bádať a experimentovať,
- kriticky zdôvodniť význam prikrmovania zvierat v zimnom období,
- byť spôsobilé tvorivo využívať sneh v ľubovoľných hrových činnostiach,
- byť spôsobilé samostatne vykonávať činnosti súvisiace s jeho zdravím,

3. Dieťa by mohlo:

- vysvetliť vzťahy medzi javmi v prírode,
- byť spôsobilé chápať, že vegetačný pokoj rastlín a zimný spánok niektorých zvierat sú nevyhnutne potrebné pre ich ďalšiu existenciu,
- byť spôsobilé riešiť problémové úlohy v kooperácii s inými deťmi.

Tab. 27 Kurikulárny projekt ZÁZRKY ZIMY

Obdobie	1 týždeň v mesiacoch január – február /04. – 08. 2008/				
Projekt	ZÁZRKY ZIMY				
Obsah - Téma	Zima ako ročné obdobie, počasie /pozorovanie, experimentovanie/, živa a neživá príroda, starostlivosť o zvieratá, zimné radovánky				
Deň	Pondelok	Utorok	Streda	Štvrtok	Piatok
Oblasť edukačnej skúsenosti	prírodovedná somaticko-motorická umelecko-expressívna jazyková sociomorálna- emocionálna logicko-matematická	logicko-matematická prírodovedná somaticko-motorická umelecko-expressívna jazyková sociomorálna- emocionálna	umelecko-expressívna prírodovedná somaticko-motorická jazyková sociomorálna- emocionálna logicko-matematická	jazyková prírodovedná somaticko-motorická umelecko-expressívna sociomorálna- emocionálna logicko-matematická	somaticko-motorická prírodovedná umelecko-expressívna jazyková sociomorálna- emocionálna logicko-matematická
Čas schádzania/čas výberu aktivít	Sneží: Všade samá vločka Guľatí snehuliaci	Mrzne: Trblietavé ozdôbky Zamrznuté čosi Maliar Mráz	Čo sa deje v prírode?: Rastliny oddychujú Ako žijú zvieratá? Pochůtky zvieratkám Vtáčiky v zime (pieseň)	Zimná rozprávka: Rozlíkané príbehy Moja zimná rozprávka O princeznej Ľadovláske Čo by sa stalo keby?	Dnes budeme športovať: Medaile a značky Čo si obliečeme
Čas realizácie aktivít vo veľkej skupine	Preskúmame sneh: Čo je to ten sneh? Aký tvar má vločka?	Preskúmame ľad: Čo je to ten ľad? Ako vzniká cencúľ?			Športový tréning Všetko hravo zdoľáme: Čím sa živia zvieratá Poskladaj, pomenuj a opíš Bobový slalom Hod snehovou guľou Postav vežu urob guľu
Čas realizácie aktivít v malých skupinách i	Zahrajme sa so snehom: To čo nám najradšej Snehová torta Triatráň Voľné hry so snehom	Pri potoku, pri rybníku: Chyťanie rýb Komu koľko Blízko, ďaleko Malí ochrancovia			
Čas realizácie aktivít počas pobytu vonku			Na lúke a v lešiku: Po stopách zvierat Čo sa z lesa ozýva? Hniezda pre vtáky Utajené zvieratká Stromy Pochůtky zvieratká	Oslabovanie Ľadovlásky: Popletené slová Uháňeš to? Je to pravda? Snehová metelica Liška a vlčík	

Pri stanovení cieľa prieskumu sme vychádzali z predpokladu, že učiteľom materských škôl bude pojem „zážitkové učenie v prírode“ známy, a teda, že ho budú poznať a rozumieť mu, čo sa nám v priebehu prieskumu i potvrdilo. Z výsledkov nášho prieskumu vyplýva, že dĺžka pedagogickej praxe ako kritérium - vyjadrujúce ovplyvnenie postojov, uplatňovanie zážitkového učenia v prírode, využívanie jednotlivých foriem, prostriedkov a metód, ale i spokojnosť s informovanosťou o danej problematike - má v určitých prípadoch svoje opodstatnenie a naopak v určitých prípadoch je jeho miera takmer zanedbateľná. Po oboznámení sa s problematikou a samozrejme i na základe výsledkov prieskumu, si dovoľíme navrhnúť niekoľko odporúčaní do praxe:

- na základe vlastnej iniciatívy dozvedieť sa o formách a postupoch zážitkového učenia v prírode a to akýmkoľvek spôsobom,
- aplikovať tieto postupy v procese edukácie a prepájať tak teoretické poznatky detí s praktickými skúsenosťami, čo deťom určite lepšie umožní pochopiť zmysel a význam poznávaného okolitého sveta,
- uplatňovať v procese edukácie zážitkové učenie v prírode nielen prostredníctvom klasických metód, ale hľadať cesty a spôsoby ako sa teoreticky zoznámiť s rozličnými metódami zážitkového učenia a postupne sa pokúšať uplatňovať ich v praxi,
- snažiť sa deťom približovať prírodu osobne kedykoľvek je to len trochu možné.

Pokiaľ budeme my učители, ale i rodičia a všetci ostatní, ktorým záleží na zdravom a šťastnom rozvoji našich detí, v nich podporovať prirodzenú zvedavosť, ktorou oni sami vlastnými silami túžia objavovať svet okolo seba, pokiaľ im dovoľíme všade dôjsť, všetko ochutnať, omakať rukami, preskúmať do jadra, naučia sa poznávať okolitý svet a orientovať sa v ňom rýchlosťou, nad ktorou budeme žasnúť. Zvládnu čokoľvek, o čo prejavia záujem, len keď ich nebudeme brzdiť. A práve príroda je tá bezodná studnica poznania, ktorá im poskytuje nekonečné množstvo podnetov pre rozvoj ich osobnosti a pobyt a hranie v nej je úžasným katalyzátorom detskej zvedavosti.

Literatúra

- BARTŮŇEK, D. 2001. *Hry v přírodě s malými dětmi: hry a cvičení v přírodě pro děti ve věku od 4 do 8 let*. 1. vydanie. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-539-3.
- FÖLDESOVÁ, J. 2000/2001. Environmentálna výchova v materskej škole: poslanie a význam environmentálnej výchovy v predškolskom období. In *Predškolská výchova*. ISSN 0032-7220. 2000/2001. roč. 55, č. 4.
- HAVRANOVÁ, A. 1989. *Príroda okolo nás: Metodická príručka pre učiteľky materských škôl*. 1. vydanie. Bratislava: SPN, 1989. s. 15-18. ISBN 80-08-00039-2.

- KNAPÍKOVÁ, Z. – KOSTRUB, D. – MIŇOVÁ, M. 2002. *Aktivizující metody a formy v práci učitelky materské školy*. 1. vydanie. Prešov: Rokus, 2002. ISBN 80-89055-18-4.
- KOMPOLTOVÁ, S. 2001. Přírodní prostředí a výchova. In *Cesty demokracie vo výchove a vzdelávání V*. ročník. Zborník príspevkov z konferencie, ktorá sa konala v decembri 2000. Ústredná téma: prostredie – človek – príroda. Bratislava: Iuventa, 2001. ISBN 80-88893-63-1.
- KRÁTKA, K. 2002/2003. Environmentálna výchova. In: *Predškolská výchova*. ISSN 0032-7220. 2002/2003. roč. 56, č. 2.
- MIŇOVÁ, M. – GMITROVÁ, V. – KNPÍKOVÁ, Z. – MOCHNÁČOVÁ, H. 2005. *Environmentálna výchova v materskej škole*. 1. vydanie. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-53-2.
- SHERWOODOVÁ, E. A. – WILLIAMS, R. A. – ROCKWELL, R. E. 1996. *Od báboviček k magnetům: přírodovědné činnosti s malými dětmi*. 1. vydanie. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-110-X.
- ŠIMOVÁ, G. – DARGOVÁ, J. 2001. *Tvorivé děti předškolského věku*. Prešov: Rokus, 2001. ISBN 80-89055-11-7.
- ŠIRCOVÁ, I. 2007. *S dětmi v přírodě: zážitková výchova po celý rok*. 1. vydanie. Praha: Portál, 2007. s. 11, 44, 71-72, 87-88. ISBN 978-80-7367-201-0.
- ZAPLETAL, M. 1996. *Hry na lúce: Velká encyklopédie hier*. 1. vydanie. Bratislava: Pytagoras, 1996. ISBN 80-85409-04-6.
- ZAPLETAL, M. 2003. *Výcházky a výlety s dětmi: Zážitky, objevy, hry, zábava, poznání*. 1. vydanie. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-750-7.

Resumé

The contribution is focused on experiential learning pre-school children in the countryside. It deals with the results of a questionnaire survey method and offers an educational project that has been tested in practice.

Kontaktné údaje

Monika Miňová, PaedDr., PhD.
 Petra Kaščáková, Mgr.
 Prešovská univerzita v Prešove
 Pedagogická fakulta
 Ul. 17. Novembra 15
 081 16 Prešov
 e – mail: monika.minova@pf.unipo.sk

UPLATŇOVANIE PROJEKTOVEJ METÓDY V PROCESSE EDUKÁCIE DIEŤAŤA V MATERSKEJ ŠKOLE

Anna Sokolová

Abstrakt

Vo svojom príspevku sa zameriavam na uplatňovanie projektovej metódy v procese udržateľného rozvoja edukácie dieťaťa v materskej škole. Následne podrobne oboznamujem realizáciou, základnými cieľmi ako aj východiskami environmentálnej výchovy v materskej škole. Do popredia dávam chápanie environmentálnej projektovej metódy cez chápanie projektovej metódy a projektového vyučovania.

Kľúčové slová

Environmentálna výchova, projektová metóda, projektové vyučovanie.

Deti prirodzene skúmajú okolie, ktoré ich obklopuje. Snažia sa pochopiť svet tak, že ho pozorujú, manipulujú s predmetmi a experimentujú s nimi. Prirodzená detská zvedavosť vedie k učeniu.

Preto, s environmentálnou výchovou začíname od najútlejšieho veku pri rešpektovaní vekových a individuálnych zvláštností detí. Prikláňame sa k názoru Miňovej, M. a kol. (2005) že v predškolskom veku sú deti k všetkému navôkol omnoho citlivejšie a vnímavjšie ako dospelí. Sú prístupnejšie novým názorom a nápadom. Čím skôr dieťa začneme formovať a usmerňovať v jeho správaní voči prírode, tým väčší je predpoklad na dosiahnutie pozitívnych výsledkov.

Predškolská environmentálna výchova má svoje ťažisko v citovej výchove, čo dáva do popredia Bošnovičová, S. (2001) v rozvíjaní zmyslového vnímania, citlivého vzťahu k všetkému živému ako predpokladu osvojenia si etiky, úcty k životu. V tomto veku majú učiteľky materských škôl veľkú zodpovednosť, pretože vytvárajú prvé základy ekologickej kultúry osobnosti. Učiteľka materskej školy bude realizovať obsah environmentálnej výchovnej činnosti v materskej škole cez ciele a úlohy. Od poznávania životného prostredia, cez utváranie citlivého a šetrného vzťahu k nemu, až po konkrétne činnosti, ktorými sa deti môžu podieľať na starostlivosti o svoje najbližšie okolie.

Pri realizácii environmentálnej výchovy v materskej škole ide podľa Miňovej, M. a kol. (2005, s. 8) o:

- „oboznámenie detí so životným prostredím,
- výchovu detí prostredníctvom životného prostredia,
- výchovu detí pre životné prostredie.“

Za základné ciele environmentálnej výchovy v materskej škole je možné považovať podľa Čillaga, L. (2007) podchytenie a rozvíjanie citlivého vzťahu

k okoliu, ohľaduplnosti v medziľudských vzťahov a obdivu ku kráse ako aj k životu. Na základe edukačných aktivít a kontaktu s prírodou i s ostatným okolím je potrebné prehĺbovať a triediť elementárne znalosti o prírode, o človeku, o jeho vplyvoch na prírodu, pestovať základné pravidlá správania a vytvoriť pre dieťa predpoklady pre vzťahové myslenie. Veľkú pozornosť je potrebné venovať aj úprave prostredia v triede a v okolí materskej školy ako aj k spolupráci s rodinou. Veľmi pozitívny vzťah sa buduje u detí prostredníctvom návštev detí v ekologických, respektíve environmentálnych strediskách, v zoologických záhradách a pod. U detí je toto obdobie také, ktoré je vhodné aj k ovplyvňovaniu rodičov k ich ekologickým postojom.

Východiská environmentálnej výchovy podľa Vincíkovej, S. (2002):

- zdravé životné prostredie je produktom a zároveň predpokladom zdravého spôsobu života sociálneho spoločenstva, v ktorom každý človek má právo na slobodný rozvoj a rast rešpektujúc pri tom slobodu a rozvoj iných živých foriem, ako aj mieru únosnosti územia, v ktorom žijeme;
- aby sa jedinec mohol plnohodnotne rozvinúť a pripraviť pre trvalo udržateľný spôsob života, je potrebné poskytnúť mu ekosociálne kompetencie (prispôsobivosť, angažovanosť, tvorivosť, vzájomnú adaptáciu, súcitnosť, ohľaduplnosť) a dostatok informácií o problémoch, ktoré je treba riešiť;
- ak chceme mladého človeka naučiť efektívne pracovať s informáciami, musíme najskôr zvýšiť jeho vnímavosť na problémy, oboznámiť ho s princípmi trvalo udržateľného života a poskytnúť mu nástroje, ako tieto problémy riešiť;
- optimálny spôsob, ako sa naučiť žiť v rovnováhe s ľuďmi i s prostredím, je učiť sa od ekosystémov, uvedomovať si ich prirodzené cykly, schopnosť samoregulácie a spätnej väzby. Každý prírodný systém je v neustálom pohybe, čím je zložitejší, tým viac je nútený flexibilne využívať rôzne zdroje, aby prežil a vytvoril novú kvalitu.

Úlohou materskej školy ako uvádza Miňová, M. a kol. (2005, s. 8) je „viesť deti k poznaniu podstaty ekologických zákonitostí, k rozvíjaniu estetického cítenia a formovaniu citového, humánneho a morálneho vzťahu k ochrane a tvorbe životného prostredia. Prílišným zdôrazňovaním poškodzovania prírody môžeme vzbudiť nežiaduce negatívne emocionálne zážitky detí, strach a bezmocnosť. Našou povinnosťou je ukázať im, že môžu a dokážu pre Zem urobiť veľa prospešného. V materskej škole vytvárame u detí správne návyky a postoje k životnému prostrediu najmä pomocou praktických činností. Z foriem, metód a prostriedkov vyberáme hlavne tie, ktoré aktivizujú detskú osobnosť a navodzujú pocit uspokojenia z dobre vykonanej práce. Prirodzené zážitky a skúsenosti uprednostňujeme pred sprostredkovanými. Každú činnosť

zameranú na environmentálnu výchovu vhodným spôsobom motivujeme.“

Vo svojom príspevku dávam do popredia chápanie environmentálnej projektovej metódy – ako projektového vyučovania v procese edukácie podľa viacerých chápaní autorov.

Podľa Zelinu, M. (2000) je základom projektovej metódy pedagogický pragmatizmus, ktorý prezentovali John Dewey a W. H. Kilpatrick. Dôležitým aspektom pragmatickej pedagogiky je koncepcia pracovnej školy, založená na myšlienke neustálej rekonštrukcie skúsenosti dieťaťa a spojenia školy so životom. Podľa pragmatickej teórie sa majú žiaci učiť prostredníctvom riešenia problémových situácií, konkrétnou činnosťou, vlastným hľadaním, bádáním a objavovaním riešení problémov.

Autori Knapíková, Z., Kostrub, D., Miňová, M. (2002) sa prikláňajú názoru, že **projektová metóda** je vlastne vyučovacia metóda, kde je edukácia žiakov vedená k riešeniu komplexných problémov a ich skúsenosti sú praktickou činnosťou a experimentovaním. Ide o proces projektového vyučovania, respektíve o vyučovanie, v ktorom projektová metóda je hlavnou vyučovacou metódou.

Viaceré literatúry sa zhodujú v názore, že všeobecným cieľom **projektového vyučovania** je výchova k samostatnosti a vlastnej zodpovednosti. Na tomto spoločnom základe vznikli rôzne formy projektového vyučovania, a taktiež aj metódy. Ako uvádza Zelina, M. (2000) k najznámejším patrí daltonský plán a winnetský plán. Preto v roku 1918 rozpracoval pragmatik W. H. Kilpatrick projektovú metódu ako spôsob riešenia problémov. Napriek tomu plné rozvinutie projektového vyučovania nastalo až po druhej svetovej vojne, kedy projektová metóda si našla cestu najmä do pracovného vyučovania. A od sedemdesiatych rokov sa projektová metóda rozšírila do mnohých krajín, prekonalala svoje hranice a stala sa integrujúcim elementom projektového vyučovania vo viacerých vyučovacích odboroch.

Za vhodné pokladáme si položiť otázku, čo je pedagogickým základom projektovej metódy? Podľa autora Zelinu, M. (2000) je pedagogickým základom stanovenie si spoločných „jadier“, ktoré sú sústredením učiva. Pod „jadrami“ projektu Zelina, M. (2000) chápe ústredné motívy, ktoré môžu byť napríklad: všeobecná téma, ako sú ročné obdobia – jar, leto, jeseň, zima, ale aj konkrétny podnet, ktorým sa napríklad stáva výlet či exkurzia do prírody, návšteva ZOO záhrady, hvezdáreň, a pod. Ústredným motívom sa však môže stať aj problém, jeho zdanlivé riešenie alebo vznik – „Aký majú význam vojny?“, „Prečo Janko ušiel Majku?“. Podľa štátneho vzdelávacieho programu – ISCED 0 (2008) ústredným motívom môže byť aj výchovno-vzdelávací cieľ, ako napríklad naučiť sa dokazovať, argumentovať, presviedčať. Autori Knapíková, Z., Kostrub, D., Miňová, M. (2002) vidia za pedagogickým základom problémy, ktoré riešia žiaci v projektovom vyučovaní. Z projektového vyučovania nemusí vychádzať

obsah učiva, skôr sa snaží vychádzať predovšetkým zo života, z mimoškolských skúseností. Riešenie problémov si vyžaduje poznatky z viacerých vied. Problémy riešia skupiny žiakov, ktorý sú motivovaný z vonkajšieho podnetu a vedú ich ku konkrétnym výsledkom, produktom (písomným referátom, výkresom, modelom, reálnym predmetom, výstavám, dramatizácii a pod.). Komplexne takto nazvané vnímanie problematiky nazývame projekty.

Základným princípom a myšlienkou projektového vyučovania sa stávajú **projekty**, ktoré autor Zelina, M. (2000) všeobecne zhrnul do niekoľkých bodov:

- zreteľ na potreby a záujmy detí,
- zreteľ na aktuálnu situáciu - otvorenie sa školy širšiemu prostrediu, okoliu, spoločenstvu, ale aj osobnej situácii dieťaťa a riešeniu jeho aktuálnych, životných problémov,
- interdisciplinarita,
- sebaregulácia pri učení - žiaci si plánujú, realizujú a hodnotia svoje projekty, učia sa učiť,
- orientácia na produkt - produkt prináša zmysluplnosť učenia, celej práce, čím motivuje žiakov. Žiaci prezentujú svoj produkt pred triedou, pred školou,
- skupinová realizácia - v práci v tímoch sa žiaci učia spolupracovať, učia sa komunikovať, ale učia sa aj tolerancii a riešeniu konfliktov,
- spoločenská relevantnosť - most, ktorý spája školu so životom, okolím, prácou, spoločnosťou.

Ako chápe pojem **projektová metóda** Terminologické minimum (1998), ako jeden z variantov problémovej metódy, ktorý spočíva vo vedení žiakov k riešeniu komplexného problému s využitím svojich skúseností, poznatkov a doterajších vedomostí. Táto metóda rozvíja nielen myslenie žiakov, ale povzbudzuje ich záujmom o poznávanie a rozvíja praktické činnosti žiakov.

Slovník cudzích slov pre školu a prax (1988, s. 410), uvádza zadefinovanie pojmu projekt, „ako návrh na uskutočnenie určitého zámeru spolu s určením spôsobu jeho realizácie – plán, zámer.“

Autori Knapíková, Z., Kostrub, D., Miňová, M. (2002) usudzujú, že projekty môžu navrhovať:

1. deti,
2. učiteľia,
3. deti a učiteľia v spolupráci.

Avšak, projekty možno rozdeliť aj podľa cieľa zamerania projektu, a preto autori Knapíková, Z. - Kostrub, D. - Miňová, M. (2002), ponúkajú delenie:

- a) problémové (cieľom je vyriešiť nejaký problém, napr. prečo vznikajú povodne),

- b) konštrukčné (niečo vytvoriť, skonštruovať, napr. funkčný model robota),
- c) hodnotiace (skúmať a porovnávať – napr. životné prostredie),
- d) drilové (nacvičiť nejakú zručnosť, napr. vyhľadávať potrebné informácie).

Na druhej strane Zelina, M. (2000), tiež rozdeľuje projekty, podľa cieľa zamerania projektu na:

- a) problémové - úlohou je vyriešiť nejaký problém zo života;
- b) tvorivé - vytvoriť, navrhnúť niečo nové;
- c) hodnotiace - niečo posudzovať, hodnotiť, často aj vypracovať kritériá hodnotenia;
- d) nácvikové - niečo si natrvalo osvojiť.

U autorov sa zhoduje delenie na problémové a hodnotiace, Zelina dopĺňa delenie o tvorivé a nácvikové a autori Knapíková, Kostrub a Miňová dopĺňajú delenie o konštrukčné a drilové. Po skúmaní prideme nato, že tieto delenia sa rozchádzajú len v názvosloví, pretože obsah je rovnaký.

Pri tomto delení autori Knapíková, Z., Kostrub, D., Miňová, M. (2002), ešte neostávajú a delia projekty podľa kritérií na:

- počtu riešiteľov: individuálne a skupinové
- časovej dĺžky: krátkodobé a dlhodobé
- miesta realizácie: školské, domáce a kombinované.

Každý projekt musí mať aj svoju štruktúru a postup zostavenia, preto neodmysliteľnou súčasťou je postupnosť. Autori Knapíková, Z., Kostrub, D., Miňová, M. (2002), vymedzujú **etapy projektu**:

1. Voľba témy projektu.
2. Plánovanie riešenia projektu.
3. Riešenie projektu, realizácia plánu.
4. Zverejnenie výsledkov riešenia projektu, zhodnotenie práce na projekte.

Ak bádame po výhode projektového učenia? Prideme k názoru od Zelinu, M. (2000), že hlavnou výhodou projektovej metódy je, že v nej dochádza ku syntetickému, integrálnemu učeniu. Dobre definovaný projekt totiž v sebe zahŕňa:

- a) integrujúce myslenie, ale aj intuíciu, zmyslové poznanie, city, motiváciu,
- b) integrujúce matematické myslenie s logickým a verbálnym prístupom,
- c) muzikálny rozvoj napríklad s telesným prístupom,
- d) integrujúce rozličné didaktické postupy, ktoré sú pôvodne izolované,
- e) skúsenosti žiakov s novým poznaním,
- f) riadenú činnosť s autoreguláciou,

- g) integrujúce deti, rodičov, učiteľov, iných členov komunity, školu so svetom, deti v spoločnej činnosti.

Aký má vplyv uplatňovania projektovej metódy v procese edukácie dieťaťa v materskej škole? Učiteľka materskej školy uplatňovaním projektov učí deti k bádateľskej, výskumnej, objavujúcej činnosti, pričom deti pri edukačných aktivitách zažívajú dobrodružstvo z poznania, riešenia problémov, čo vytvára pozitívny vzťah a záujem o poznanie a učenie.

Pri riešení projektu sa postupuje podobne ako pri riešení vedeckého problému heuristickými metódami. Postupné kroky ako by sa malo postupovať vyvodil Zelina, M. (2000, s. 97) takto „v 4 krokoch:

1. **Cieľ, zámer a formulácia problému**, ktorý chce projekt riešiť, k čomu chce dospieť. Je dôležité, aby sa problémy a ciele nedefinovali veľmi všeobecne a široko, ale ani nie veľmi úzko, špecificky;
2. **Plán** - určenie postupu, prostriedkov, rozdelenie projektu do čiastkových úloh, vypracuje sa časový harmonogram, určia sa účastníci riešenia projektu, vedúci, hovorca a pod.;
3. **Realizácia** – realizujú ho žiaci. Učiteľ zasahuje len v nevyhnutných prípadoch, má skôr rolu pomocníka, poradcu, stimulátora a facilitátora;
4. **Hodnotenie** – najprv hodnotia žiaci, a to nielen výsledky, ale celý priebeh práce na projekte, teda aj proces, účasť jednotlivcov na riešení, hodnotia organizáciu práce a potom hodnotia aj učiteľia z ich pohľadu výsledky a proces, a najmä či sa splnil stanovený cieľ projektu.“

Projektové vyučovanie v edukácii dieťaťa má mnoho predností, ale je aj náročné na realizáciu. Učiteľka musí disponovať vysokou tvorivosťou, aby na každú tému dokázala vytvoriť zaujímavé edukačné aktivity, ktoré budú pre dieťa prínosom nových hrových kompetencií, ale i hrou samotnou. V projekte učiteľka využíva improvizáciu schopnosti, pretože musí vedieť reagovať pohotovo na nečakané otázky a reakcie detí.

Literatúra

- BOŠNOVICOVÁ, S. 2001. Možnosti a postupy vedenia materskej školy pri prehľbovaní environmentálnej výchovy. In *Environmentálna výchova a vzdelávanie v školách Slovenskej republiky. III. národná konferencia Košice 6. a 7. decembra 2001*. Košice: ES UPJŠ, 2001. ISBN 80-7097-439-7.
- FAZEKAŠOVÁ, D. – MANKO, P. (ed.). 2007. *Inovatívne prístupy k problematike environmentálnej výchovy*. Prešov: Rokus, 2007. ISBN 978-80-89055-73-9.
- KNAPÍKOVÁ, Z. – KOSTRUB, D. – MIŇOVÁ, M. 2002. *Aktivizujúce metódy a formy v práci učiteľky materskej školy*. Prešov: Rokus, 2002. ISBN 80-89055-18-4.

MIŇOVÁ, M. – GMITROVÁ, V. – KNAPÍKOVÁ, Z. – MOCHNÁČOVÁ, H. 2005. *Environmentálna výchova v materskej škole*. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-53-2.

VINCÍKOVÁ, S. et al. 2002. *Environmentálna výchova*. Bratislava: Iuventa, 2002. ISBN 80-88893-95-X.

Resumé

In my contribution I focus to applying the project method in the process of tenable progress education of a child in a kindergarten. Than I consequently inform in detail with realization, main objectives and initial solutions of environmental education in kindergarten. I move the understanding of environmental project method in the spotlight thru understanding of project method and project teaching.

Kontaktné údaje

Anna Sokolová, Bc.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul. 17. novembra 15
080 01 Prešov
e-mail: adka278@gmail.com

VYUŽITIE ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY V SOCIO – EMOCIONALNEJ OBLASTI PROSTREDNÍCTVOM PROJEKTOVÝCH METÓD

Monika Miňová – Michaela Vaľková

Abstrakt

Autorky príspevku prezentujú environmentálnu výchovu a jej uplatnenie v socio – emocionálnej oblasti s uplatnením projektových metód v predprimárnej edukácii.

Kľúčové slová

Environmentálna výchova, projektová metóda, sociálno-emocionálna oblasť.

*Keby každý človek na kúsku svojej krajiny
vykonal všetko, čo dokáže, aká nádherná by
bola naša krajina.*
ČECHOV

V súčasnom pretechnizovanom svete, plnom tovární, áut a rôznych „vynálezov“, ktoré prinášajú viac škody ako úžitku, environmentálna výchova je potrebná a to už od predškolského veku. Hovorí sa, že deti sú naša budúcnosť a keď chceme mať budúcnosť krajšiu je potrebné, aby sme žili v krajšom a zdravšom svete.

Každý z nás bol dieťaťom a preto vieme, že v tomto veku bola na prvom mieste hra a spoznávanie nových zaujímavých a „krásnych“ vecí okolo nás. Pojem „krásno“ je jedným z hlavných pojmov estetickéj výchovy a s krásou sa spája krása prírody, životného prostredia. Už aj malé dieťa vie rozpoznať, či je krajší les plný špiny a odpadkov, alebo les, ktorý hýri zdravím, životom s kvitnúcimi rastlinami. Náš veľký pedagóg J. A. Komenský prirovnáva život človeka k stromu. Hovorí, že zdravý strom sa vyvíja z koreňov. Ku koreňom prirovnáva deti predškolského veku. Ak bude učiteľka presvedčená o tom, o čom dieťaťu hovorí, ak s ním bude citlivo pracovať, ak do neho zaseje to najlepšie, a umožní mu všetko precítiť jeho zmyslami, určite z takého dieťaťa vyrastie zdravý strom. Aby sme to dosiahli, mali by sme viesť deti k poznávaniu sveta a prírody cez citové väzby a prirodzenú detskú zvedavosť, neodovzdávať deťom hotové poznatky, ale podnecovať myslenie a vyvolávať nové spôsoby riešenia, umožňovať deťom čo najviac sa kochať krásou prírody a nie iba poučovať o problémoch civilizácie. To nám umožní projektová metóda, ktorá stavia dieťa do pozície aktéra a nenecháva ho pasívnym. Možnosti aktualizácie

environmentálnej výchovy v materskej škole sú veľmi široké a je len na učiteľovej tvorivosti, ako odhadne mieru využitia projektu v edukácii.

Doba, v ktorej žijeme a učíme sa múdrosti, je charakterizovaná z mnohých hľadísk ako prelomová. Sme svedkami obrovského technického rozvoja a vedeckého poznania, ktoré nás na jednej strane ženie do ekologickej katastrofy, no na strane druhej nám ponúka šancu vytvoriť novú spoločnosť, ktorá bude presadzovať ekologickú výrobu, spotrebu ako aj spôsob života (Miňová a kol., 2005). Žijeme vo svete, v ktorom človek zanechal a sústavne zanecháva nedbalé stopy svojho pôsobenia – špinavé a mŕtve rieky, nedýchatelný vzduch, vymierajúce lesy, vyhynuté živočíšne druhy. Žijeme v kultúrne bohatých, avšak psychicky nezdravých mestách. Žijeme v nervozite a zhone (Mistrik, 1996). Ako dosiahnuť, aby si ľudia vážili svet, v ktorom žijú?

Odpoveďou na túto otázku je environmentálna výchova. Áno, kľúčom na dosiahnutie lepšieho a zdravšieho života je výchova k ochrane prírody a k tvorbe životného prostredia. Na celom svete sú ľudia a organizácie, ktoré sa zaoberajú ochranou prírody. Pracujú v jednotlivých krajinách, okresoch, ale aj mestách a v školách. Každý môže pomôcť chrániť prírodu jednoduchými činmi, napríklad čistením jazier, či rozvešaním vtáčích búdok (Lambert, 1996). „*Pri výlete do prírody pociťujeme uspokojenie, nadobúdame psychickú rovnováhu, vraciame sa z nej zdravší.*“ (Mistrik, 1996, s. 37). S environmentálnou výchovou je potrebné začať už od útleho detstva v rodine a hlavne v edukačnom procese materských škôl.

V prieskume, ktorý sme realizovali sme použili tri metódy – dotazník, projektovú a diagnostickú metódu. Najprv predstavíme projekt a neskôr výsledky dotazníka, ktorý sme realizovali s učiteľkami materských škôl a diagnostikovanie detí. Projekt, ktorý predstavíme sme koncipovali podľa Kostruba (2005). Obsah a procesuálne spracovanie nášho kurikulárneho projektu je centrovane na dieťa. Jeho rozsah je dvojtypový a témy sú zvolené tak, aby spĺňali edukačné záujmy a potreby detí.

I. NÁZOV: *Ochrana prírody*

- II. OBSAH:**
- A. Stratené slniečko**
 - P: *Počasie*
 - U: *Načo nám je slnko*
 - S: *Slnko a jeho kamaráti*
 - Š: *Slnko a jeho nepriatelia*
 - P: *Za bránou materskej školy*
 - B. Čo ukrýva les**
 - P: *Odomykanie jesenného lesa*
 - U: *Poklady pani Jesene*
 - S: *Kto žije v lese*
 - Š: *Lesný orchestr*
 - P: *Kto žije pri potoku*

III. ZAMERANIE: K pochopeniu a rozvíjaniu vzťahu k prírodnému prostrediu a utváranie environmentálneho vedomia, cítenia, konania.

IV. VÝCHODISKÁ:

A:

1. Zmeny počasia sa dajú zaznamenávať;
2. Ľudia sa prispôbujú počasiu (obliekaním, činnosťami, správaním...);
3. Počasie sa neustále mení;
4. Slnko, voda, vzduch, zem sú dôležité pre život;
5. Slnko je základným zdrojom života;
6. Človek prírodu chráni, ale aj ničí;
7. Triediť odpad je potrebné;
8. Les je dôležitý ekosystém;
9. Les je zdrojom oddychu, rekreácie a športu;
10. Výsadba lesa je dôležitá pre ďalší život fauny, flóry a človeka;
11. Čistá príroda je zdrojom poznania.

B:

1. Súčasťou Zeme je živá príroda.
2. Živú prírodu tvoria rastliny a živočíchy.
3. Človek je súčasťou prírody.
4. Príroda lieči ľudí.
5. Príroda nám ponúka rôzne bohatstvo.
6. Voda na Zemi je slaná a sladká.
7. V potoku a pri potoku žijú živočíchy.
8. Voda v potoku vydáva zvuky.
9. Potok nie je smetisko na odkladanie odpadu a nepotrebných vecí.
10. Znečisťovanie prírody škodí Zemi.
11. Väčšina ľudí sa snaží, aby sa na Zemi žilo šťastne.

V. STANOVENIE PROBLÉMU:

A:

1. Ako môžeme zaznamenávať zmeny počasia?
2. Prečo sa ľudia prispôbujú počasiu (obliekaním, činnosťami, správaním...)?
3. Prečo sa počasie neustále mení?
4. Čo vieme o Slnku, vode, vzduchu a ich dôležitosti pre život na Zemi?
5. Prečo je Slnko základným zdrojom života?
6. Ako môžeme dosiahnuť to, aby človek chránil prírodu?
7. Prečo chceme triediť odpad?
8. Čo vieme o lese a jeho dôležitosti pre ekosystém?

9. Ako si môžeme v lese oddýchnuť?
10. Čo môžeme urobiť preto, aby lesy nevymizli?
11. Prečo je čistá príroda zdrojom poznania?

B:

1. Prečo je súčasťou Zeme živá príroda?
2. Prečo tvoria živú prírodu rastliny a živočíchy?
3. Prečo je človek súčasťou prírody?
4. Čím príroda lieči ľudí?
5. Čo je bohatstvo prírody?
6. Čo vieme o slanej a sladkej vode na Zemi?
7. Čo vieme o živočíchoch, ktoré žijú v potoku a pri potoku?
8. Prečo voda v potoku vydáva zvuky?
9. Čo môžeme urobiť pre to, aby sa z potoka nestalo smetisko?
10. Prečo znečisťovanie prírody škodí Zemi?
11. Čo môžeme urobiť pre to, aby sa na Zemi žilo šťastne?

VI. DESKRIPCIA: Vzhľadom na vedomosti, ktoré dieťa má o prírode a vzhľadom na kvalitu postupného uvedomovania si, že je súčasťou prírody, je potrebné, aby si doplnilo a skvalitnilo poznatky o jej ochrane, zveľaďovaní a udržiavaní a v tomto zmysle aj konalo.

VII. PRESKRIPCIA - stanovenie cieľov:

1. Všeobecné ciele:

- Regulovať vlastné správanie a vplývať na správanie ostatných stimulovaním základov environmentálneho vedomia, cítenia a konania.
- Prebúdzat' environmentálne cítenie, to znamená byť citlivý na aktuálny stav prírody a prejavy ničenia prírody a životného prostredia vôbec.
- Badať s postojom prirodzenej zvedavosti identifikovaním významných charakteristík prírody.
- Utvárať emocionálne bohatý vzťah k prírode - pociťovať radosť z existencie a krás prírody - živej a neživej.
- Utvárať pozitívny vzťah k umeniu a prírode.
- Konat' a pôsobiť čoraz viac autonómnejšie v aktivitách súvisiacich s ochranou prírody.
- Utvárať elementárne základy empatie
- Utvárať základy elementárnej kultúry.
- Rozvíjať pozorovacie schopnosti.
- Rozvíjať komunikačné schopnosti.

- Využívať všetky formy komunikácie na vyjadrovanie skúseností z ochrany prírody.

2. Špecifické ciele A:

- Využívanie poznania pri reprodukování významu niektorého počasia z hľadiska užitočnosti pre prírodu.
- Podporovanie poznania pri zapamätávaní rozdielu medzi živou a neživou prírodou.
- Využívanie poznania pri reprodukování zážitkov z prírody.
- Podporovanie porozumenia a chápania pri aplikovaní rozmanitých techník výtvarnej tvorivosti.
- Využívanie porozumenia a chápania pri aplikovaní dohovoru o spoločných činnostiach v prírode a prijatých pravidlách.
- Rozvíjanie porozumenia a chápania pri opisovaní hlavných znakov jednotlivých ročných období a ich vzťah k istému počasiu.
- Rozširovanie porozumenia a chápania pri opisovaní významu lesa pre život a zdravie človeka.
- Skvalitňovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní významu vody pre život rastlín a živočíchov.
- Aktivizovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní významu prírody pre zdravý život človeka.
- Podporovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní možného využitia odpadového materiálu.
- Rozvíjanie motorických kompetencií a tvorivého myslenia pri produkování súvislého a expresívneho pohybu s využívaním fantázie.
- Prezentovanie tvorivého myslenia pri kreatívnom produkování nápadov na využitie odpadového materiálu.
- Podporovanie komunikačných kompetencií pri aplikovaní poznatkov z prírody.
- Stimulovanie základných kompetencií nevyhnutných pre zdravý spôsob života.

Špecifické ciele B:

- Stimulovanie detskej zvedavosti pri poznávaní prírodného prostredia.
- Podporovanie komunikačných kompetencií pri aplikovaní poznatkov z prírody.
- Rozvíjanie poznania pri zapamätávaní rôznych druhov voľne žijúcich živočíchov.
- Stimulovanie porozumenia a chápania pri opisovaní života rastlín a živočíchov pri potoku.
- Podporovanie porozumenia a chápania pri aplikovaní významu ochrany prírody.

- Rozširovanie a skvalitňovanie sociálnych a komunikatívnych kompetencií prostredníctvom účasti na dialógu o využívaní a ochrane prírody.
- Podporovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní možného využitia prírodného materiálu.
- Stimulovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní vlastného správania pri pobyte v prírode.
- Prezenterovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní významu vody pre rastliny a živočíchy.
- Rozvíjanie motorických spôsobilostí pri prekonávaní prekážkovej dráhy pri potoku.
- Prezenterovanie kritického myslenia pri zdôvodňovaní významu ochrany potoka a prírody.

VIII. DISTRIBÚCIA ČASU - určenie časového rozpätia realizácie:

Projekt vyžaduje dvojtyždňovú časovú realizáciu v jesennom období.

IX. OPERACIONALIZÁCIA: Projekt je vhodné aplikovať, formou zážitkového učenia, aj do prírodného prostredia, aby deti mali možnosť prakticky zrealizovať, čo vedia a čo sa naučili.

X. HODNOTIACE KRITÉRIÁ:

1. *Dieťa má:*

- Správne bezpečne a samostatne prenášať ľahké predmety;
- kombinovať rôzne pracovné techniky a druhy odpadového materiálu;
- samostatne sa v skupine dohodovať o spoločnej činnosti a podriaďovať sa prijatým pravidlám a požiadavkám celej skupiny;
- vedieť určiť jednotlivé ročné obdobia;
- správne označovať prírodné javy ovplyvnené počasím;
- poznať význam svetla, tepla, vzduchu a vody pre rast rastlín a život živočíchov;
- poznať a pomenovať niektoré druhy lesných rastlín a živočíchov;
- poznať obsah pojmov rastliny, živočíchy, moria, neživá príroda, ochrana prírody;
- uvedomovať si význam lesa pre život a zdravie človeka;
- uvedomovať si význam ochrany prírody;
- vyjadrovať sa bezprostredne, plynule, jasne;
- samostatne zaspievať riekankové melódie a piesne výrazne, primerane;
- postupne zosúladiť pohyby a celkový pohybový prejav s hudbou;

- znázorniť typické znaky zvieracej figúry v rôznych polohách a v pohybe;
- samostatne reprodukovať a dramatizovať rozprávku o zvieratách.

2. *Dieťa by malo*

- skúmať elementárne vlastnosti technického a odpadového materiálu a prírodnín;
- chápať súvislosti medzi rastlinnou a živočíšnou ríšou;
- uvedomovať si, že počasie pôsobí napr. aj na bezpečnosť v doprave;
- poznať význam niektorého počasia z hľadiska užitočnosti pre prírodu;
- označovať aj ďalšie javy vyplývajúce z aktuálneho počasia, napr. hmla, dúha, blesk, hrmenie a iné;
- v hudobno-pohybových a detských tanečných hrách uplatňovať ďalšie tanečné prvky;
- hrať na detských rytmických alebo melodických nástrojoch tvorivo vyjadrovať pocity, zážitky a nálady;
- prostredníctvom inštrumentálnej hry na detských hudobných nástrojoch vytvárať rytmický a melodický sprievod k piesňam;
- chápať, že obnova lesa je dôležitá pre život fauny, flóry a človeka;
- samostatne bádať a experimentovať.

3. *Dieťa by mohlo:*

- vedieť prečo sa počasie mení;
- byť spôsobilé spoločným ochraňovaním prírody ovplyvňovať správanie iných;
- vysvetľovať vzťahy medzi javmi v prírode;
- byť spôsobilé chápať význam triedenia odpadu a triediť;
- kriticky vysvetliť význam liečivých rastlín pre zdravie človeka;
- argumentovať, prečo je voda dôležitá pre život;
- uvedomiť si význam vodných tokov ako súčasť životného prostredia;
- byť spôsobilé umelecko-expresívneho vyjadrenia;
- byť spôsobilé riešiť problémové úlohy v kooperácii s inými deťmi.

Realizácia projektu dopadla pozitívne. Vyplýva to z postrehov a názorov učiteliek MŠ, v ktorej sme projekt realizovali, ale aj na základe spätnej väzby, ktorá bola zo strany detí i rodičov, ktorí sa na aktivitách projektu zúčastnili. Personál a pedagogickí zamestnanci MŠ boli ústretoví, podmienky na realizovanie aktivít boli výborné.

Keďže sme kurikulárny projekt realizovali v heterogénnej skupine, aktivity boli prispôbené jednotlivým vekovým osobitostiam detí, kde mali nami zvolené edukačné aktivity veľký význam. Deti sa do jednotlivých aktivít zapájali s radosťou, pretože boli pre ne zaujímavé, nové a zabezpečovali im priami

a bezprostredný kontakt s realitou. Poznatky získavali zo zdrojov zameraných na riešenie rôznych životných problémov. Deti boli vedené k utváraniu a využívaniu poznatkov, hodnôt, postojov a osobných vlastností v ich konaní a pôsobení. Účasť a angažovanosť detí, viedla k autentickej integrácii ich kompetencií. Hoci išlo o edukačné aktivity primárnu časť tvorila socio-emocionálna oblasť, prostredníctvom ktorej si deti osvojili piesne, riekanky či básne s prírodnou tematikou. Cez rôzne pohybové hry a dramatizáciu mali možnosť vcítiť sa do života zvierat rastlín a naučili sa chápať rôzne prírodné javy a ich dôležité postavenie a funkciu v prírode. Pomocou rôznych modelových situácií, ako napr. *neporiadok na čistinke*, *požiar* a pod., pochopili dôležitosť ekologického správania sa či vnímať krásu čistej a zdravej prírody, napr. pri *záchrane zakliateho lesa*.

Aktivity, do ktorých sa mohli zapojiť aj rodičia boli pre rodičov prekvapením, pretože podobných akcií sa nezúčastňovali. Mali tak možnosť zapojiť sa priamo do edukačného procesu. Keďže tieto aktivity boli realizované v dopoludňajších činnostiach mohli sa na nich zúčastniť len rodičia, ktorí mali čas. Spoločne strávené predpoludnie však bolo príjemné, niektorí rodičia sa zhostili svojej úlohy, čo nám pri aktivitách v prírode veľmi pomohlo. Bolo vidieť, že majú z toho radosť a naozaj pozitívny vzťah k prírode. Vďaka čomu sme dospeli k poznaniu, že podobné aktivity sa oplatí organizovať, pretože tým sa upevňuje spolupráca medzi rodinou a školou, zlepšia sa ich vzájomné vzťahy.

Sme presvedčení, že to bol pre deti nový zážitok a získané poznatky si osvoja a budú sa podľa nich správať, žiť a odovzdávať ďalším generáciám, aby environmentálne správanie bolo jednou z priorít ľudstva.

Nami navrhnutý projekt:

- umožnil deťom osvojenie si kompetencií prostredníctvom zaujímavých a netradičných aktivít, čo viedlo k ich lepšiemu osvojeniu, prostredníctvom priameho kontaktu s prírodným prostredím;
- pomohol vytvoriť príjemnú atmosféru v triede a v prírodnom prostredí;
- podal deťom, učiteľom i rodičom nový pohľad na vzdelávanie spojené s množstvom zaujímavých a veselých aktivít, zameraných na environmentálnu výchovu;
- vytvoril priestor pre nové citové zážitky všetkých zúčastnených;
- ponúkol možnosť aktívneho zapojenia rodičov a tým aj možnosť spoznať ich záujem o podobné aktivity aj ich vzťah k prírode;
- inšpiroval učiteľov k realizácií podobných projektov v edukačnom procese.

Cieľom prieskumu dotazníkovej metódy bolo zistiť, či učitelia MŠ využívajú environmentálnu výchovu v socio – emocionálnej oblasti, aké poznatky majú učitelia o projektových metódach, aké majú skúsenosti s realizáciou projektových metód v praxi a ako si deti osvoja dané kompetencie

prostredníctvom projektových metód.

Náš dotazník bol neštandardizovaný a anonymný. Dotazník mal dve časti. Prvá časť obsahovala 13 položiek a bola zameraná na zistenie postoja učiteľa materských škôl k využívaniu projektových metód, vplyv detí na výber témy projektu, zameranie projektov, aktivitu detí počas realizácie projektov, výhody a nevýhody využívania projektových metód z pohľadu učiteľov. Druhá časť bola bližšie zameraná na realizovanie projektových metód v rámci socio-emocionálnej oblasti a využitie environmentálnej výchovy v rámci týchto projektov a obsahovala 8 položiek. Prieskumnú vzorku tvorilo 25 učiteľov materských škôl v mestách Prešov a Sobrance a 25 učiteľov materských škôl na vidieku. Uvedieme výsledky niektorých, nami vybraných, položiek.

Tabuľka 1 Použitie projektovej metódy

ODPOVEDE	MESTO		VIDIEK	
	n	%	n	%
a) áno	20	80 %	18	72 %
b) nie	3	12 %	1	4 %
c) zatiaľ nie, ale pripravujem sa na to	2	8 %	6	24 %
SPOLU	25	100 %	25	100 %

Z tabuľky 1 nám vyplýva, že 80% učiteľov z MŠ v meste a 72% učiteľov z MŠ na vidieku už počas svojej praxe použilo projektovú metódu. To znamená, že títo učitelia odpovedali aj na ďalšie položky v dotazníku. 12% učiteľov z MŠ v meste a 4% učiteľov z MŠ na vidieku projektovú metódu ešte nevyužilo. A len 8% učiteľov z MŠ v meste a 24% učiteľov z MŠ na vidieku projektovú metódu zatiaľ nevykúšalo, ale má to v pláne. Preto títo učitelia na ďalšie položky neodpovedali a nasledujúcich tabuľkách budeme pracovať s informáciami od 20 učiteľov z MŠ v meste a 18 učiteľov z MŠ na vidieku.

Tabuľka 2 Častot využívanie projektovej metódy

ODPOVEDE	MESTO		VIDIEK	
	n	%	n	%
a) veľmi zriedka	1	5 %	2	11 %
b) niekedy	6	30 %	5	28 %
c) často	10	50 %	8	44 %
d) pravidelne	3	15 %	3	17 %
SPOLU	20	100 %	18	100 %

Ako vyplýva z tabuľky 2 až 50% učiteľov MŠ v meste a 55% učiteľov MŠ na vidieku využíva projektové metódy často. A iba 5% učiteľov MŠ v meste a 11% učiteľov MŠ na vidieku projektové metódy využíva veľmi zriedka.

Tabuľka 3 Projekty zamerané na environmentálnu výchovu

ODPOVEDE	MESTO		VIDIEK	
	n	%	n	%
a) áno(Aký?)	10	50 %	16	89 %
b) nie	3	15 %	0	0 %
c) zatiaľ nie, ale pripravujem takýto projekt(Aký?)	7	35 %	2	11 %
SPOLU	20	100 %	18	100 %

Ako môžeme v tabuľke 3 vidieť, 50% učiteľov MŠ v meste a až 89% učiteľov MŠ na vidieku už realizovalo v rámci estetickéj výchovy projekt zameraný na environmentálnu výchovu, napr. *Kŕmenie vtáčikov; Hľadanie pokladu; Lienka Bodkolienka; Sme soľou Zeme; Ochrana prírody; Matka príroda; Čo videla dažďová kvapka; To som JA; Vodný svet, môj domov*. 35% učiteľov MŠ v meste a 11% učiteľov MŠ na vidieku zatiaľ projekt z environmentálnej výchovy nerealizovalo, ale pripravujú takýto projekt, napr. *Kto žije v lese; Lesné kráľovstvo; Tajomstvá neživej prírody; Čistenie lesnej studničky; Spravme náš svet krajším; Čisto doma, čisto v prírode; Tajomstvá pod vodnou hladinou; Čo nám porozpráva more; Čo nám porozpráva vtáčia búdka*. Iba 15% učiteľov MŠ v meste projekt zameraný na environmentálnu výchovu v rámci estetickéj výchovy nerealizovalo a ani zatiaľ nič neplánuje.

Tabuľka 4 Pobyt a aktivity v prírode počas projektu z environmentálnej výchovy

ODPOVEDE	MESTO		VIDIEK	
	n	%	n	%
1	1	10%	3	19 %
2	2	20%	5	31 %
3	5	50 %	7	44 %
4	2	20 %	1	6 %
5	0	0%	0	0%
SPOLU	10	100 %	16	100 %

Na úvod musíme podotknúť, že v tejto položke sú údaje od učiteľov, ktorí už projekt z environmentálnej výchovy realizovali. Preto sa počet odpovedí zmenil. V tejto položke učiteľia MŠ v meste a na vidieku odpovedali na základe škálovania. V škále od 1 (výrazné) po 5 (žiadne) odpovedali takto: 50% učiteľov

MŠ v meste a 44% učiteľov MŠ na vidieku označilo škálu 3, čo je stred. 10% učiteľov MŠ v meste a 19 % učiteľov na vidieku označilo 1. A žiaden učiteľ neoznačil škálu 5 (Tabuľka 4).

V nasledujúcich riadkoch uvedieme výsledky z diagnostikovania detí, ktoré sme realizovali pred a po realizácii projektovej metódy. Pri diagnostikovaní sme použili metódu rozhovoru a analýzu detských prác – pracovné listy.

Tabuľka 5 Výhodnocovací hárok - rozhovor

Otázky		VSTUPNÉ			VÝSTUPNÉ		
		0 bodov	1 bod	SPOLU	0 bodov	1 bod	SPOLU
1.	n	4	11	15	0	15	15
2.	%	27%	73%	100%	0%	100%	100%
	n	5	10	15	2	13	15
3.	%	33%	67%	100%	13%	87%	100%
	n	7	8	15	0	15	15
4.	%	47%	53%	100%	0%	100%	100%
	n	9	6	15	1	14	15
5.	%	60%	40%	100%	7%	93%	100%
	n	8	7	15	1	14	15
6.	%	53%	47%	100%	7%	93%	100%
	n	9	6	15	2	13	15
7.	%	60%	40%	100%	13%	87%	100%
	n	4	11	15	0	15	15
8.	%	27%	73%	100%	0%	100%	100%
	n	9	6	15	0	15	15
9.	%	60%	40%	100%	0%	100%	100%
	n	5	10	15	1	14	15
10.	%	33%	67%	100%	7%	93%	100%
	n	3	12	15	1	14	15
11.	%	20%	80%	100%	7%	93%	100%
	n	2	13	15	0	15	15
12.	%	13%	87%	100%	0%	100%	100%
	n	1	14	15	0	15	15
	%	7%	93%	100%	0%	100%	

Legenda:

1. Zaspievaj pieseň o slniečku.
2. Zarecituj báseň o slniečku.
3. Zaspievaj pieseň o daždi.
4. Zarecituj báseň o daždi.
5. Zaspievaj pieseň o vetre.

6. Zarecituj báseň o vetre.
7. Zaspievaj pieseň o lesnom zvieratku.
8. Zarecituj báseň o lesnom zvieratku.
9. Zaspievaj pieseň o rastlinke (strome, kvetine...).
10. Zarecituj báseň o rastlinke (strome, kvetine...).
11. Napodobni (zahraj pantomímou) dve zvieratká, ktoré žijú v lese.
12. Nakresli svoje obľúbené lesné zvieratko.

Ako z tabuľky 5 vyplýva, v rozhovore s deťmi pri vstupnej diagnostike nezodpovedalo ani jednu otázku, všetkých 15 diagnostikovaných detí. Pri výstupnej diagnostike však už na 6 otázok zodpovedalo všetkých 15 detí. Boli to otázky 1, 3, 7, 8, 11 a 12, pričom otázku 3 pri vstupe zodpovedalo 8 detí a otázku 8 iba 6 detí. Znamená to, že odučený projekt bol prínosný a prostredníctvom neho si deti osvojili piesne a básne, či riekanky s environmentálnou tematikou.

Tabuľka 6 Vyhodnocovací hárok – pracovné listy

ÚLOHY		VSTUPNÉ			VÝSTUPNÉ		
		0 bodov	1 bod	SPOLU	0 bodov	1 bod	SPOLU
Úloha č.1	n	2	13	15	0	15	15
Úloha č.2	%	13%	87%	100%	0%	100%	100%
	n	1	14	15	0	15	15
Úloha č.3	%	7%	93%	100%	0%	100%	100%
	n	10	5	15	5	10	15
Úloha č.4	%	67%	33%	100%	33%	67%	100%
	n	2	13	15	0	15	15
Úloha č.5	%	13%	87%	100%	0%	100%	100%
	n	1	14	15	0	15	15
	%	7%	93%	100%	0%	100%	100%

Ako vidíme v tabuľke 6 úlohy č. 1, 2, 4, 5 z pracovných listov, zodpovedalo pri vstupnej diagnostike viac ako 80% diagnostikovaných detí až na úlohu č. 3, ktorú zodpovedalo iba 5 detí, čiže 33%. Pri výstupnej diagnostike úlohy č. 1, 2, 4, 5 zodpovedalo už všetkých 15 diagnostikovaných detí a úlohu č. 3 10 detí, čo je už 67%. Môžeme konštatovať, že aj tu sa ukázalo, že odučený projekt alebo metóda projektového vyučovania je účinnejšia ako klasické vyučovacie metódy, pretože pri vstupnej diagnostike mali deti kompetencie z environmentálnej a estetickéj výchovy na nižšej úrovni ako pri výstupnej diagnostike po odučení projektu.

Analýzou použitých metód sme dospeli k týmto záverom:

1. Využívanie projektových metód v edukačnom procese materských škôl

učiteľmi je častejšie v mestách ako na vidieku (Tabuľka 1, 4). Podľa nášho názoru je to z dôvodu náročnosti na prípravu projektov. Učitelia MŠ v mestách vidia v projektových metódach viac výhod ako nevýhod. K tomuto názoru sme dospeli aj na základe výsledkov z dotazníka, kde učitelia mali možnosť vyjadriť výhody a nevýhody projektových metód. Projektové metódy zvyšujú aktivitu a záujem detí, rozvíjajú ich aktivitu, tvorivosť a pôsobia celkovo na celú osobnosť dieťaťa. Autori Maňák - Švec (2003) píše, že projekty môžu prebiehať medzi viacerými triedami. Podľa nášho názoru, aj to ovplyvňuje častejšie využívanie projektových metód v mestách, kde sú väčšinou viactriedne MŠ a to učiteľom umožňuje spolupracovať a pomáhať si. Ďalším dôvodom prečo učitelia nevyužívajú projektové metódy je, podľa našich zistení, malá informovanosť učiteľov o projektových metódach. Učitelia v mestách i na vidieku by priali metodické materiály v tlačenej podobe a pravidelné prezentačné stretnutia a metodické dni na túto tému.

2. V materských školách na vidieku je environmentálna výchova prostredníctvom projektových metód realizovaná častejšie. Dokazuje nám to výsledok Tabuľky 2. Miňová a kol. (2005) píše, že pri realizovaní ekovýchovných projektov kladíme dôraz na bezprostredný kontakt s prírodou, na jej pozorovanie a poznávanie praktickou činnosťou. Preto si myslíme, že práve bezprostredný kontakt s prírodou, ku ktorému majú MŠ na vidieku bližšie, je dôvodom, ktorý ovplyvnil výsledky nášho prieskumu.
3. Ďalším problémom, na ktorý sme sa zamerali bolo zistiť, či je projektová metóda je účinnejšia ako klasické výchovno-vzdelávacie metódy. Na základe nášho prieskumu sme dospeli k názoru, že prostredníctvom projektovej metódy si deti osvojili viac kompetencií z environmentálnej výchovy ako mali pred realizáciou projektovej metódy (Tabuľka 5-6), ale ako varujú Maňák-Švec (2003), učenie nie je možné stavať len na projektoch a dávať ich do pozície voči pravidelnému a systematickému vyučovaniu. Čiže môžeme povedať, že aj ostatné metódy sú v edukačnom procese rovnako dôležité a potrebné.
4. Počas realizovania projektu a pri pedagogickej diagnostike (Tabuľka 5-6) sme dospeli k názoru, že deti majú dostatočne osvojené kompetencie z environmentálnej výchovy, čo sa odrazilo v ich práci počas celého projektu a súčasne si ich upevnili, prípadne obohatili o nové.
5. Zároveň sme dospeli k záveru, že si deti pri realizácii projektu osvojili aj piesne, básne a riekanky s environmentálnou tematikou, ktoré pred projektom dostatočne osvojené nemali (Tabuľka 5-6)

Cieľom nášho prieskumu bolo zistiť, či učitelia MŠ využívajú environmentálnu výchovu v socio – emocionálnej oblasti, či je nami navrhnutý projekt využiteľný v praxi a ako si deti osvoja kompetencie prostredníctvom projektových metód.

Na základe výsledkov prieskumu môžeme podať nasledujúce tvrdenia:

- Učitelia MŠ na vidieku využívajú environmentálnu výchovu v socio – emocionálnej oblasti častejšie, pretože majú bezprostrednejší kontakt s prírodou, ako učitelia MŠ v meste;
- Socio – emocionálna oblasť je jednou z výchovno-vzdelávacích oblastí edukačného procesu, ktorá je prepojená s vnímaním a prežívaním „krásna“ prírodného prostredia;
- Prostredníctvom socio – emocionálnej oblasti môžeme u detí utvoriť kladné environmentálne cítenie;

Učitelia MŠ by pri projektových metódach mali

- navrhovať tému a špecifikáciu projektov spolu s deťmi;
- aktivitu detí ovplyvňovať vhodnou motiváciou;
- zvoliť si najvhodnejší čas i prostredie na realizovanie projektu;
- brať do úvahy všetky pozitívne i negatívne okolnosti;
- zosúladiť aktivity s ročným, mesačným a týždenným plánom;
- získavať financie na realizovanie projektov pomocou rodičov a samosprávy;
- zaraďovať do edukačného procesu hoci len krátkodobé projekty;
- spolupracovať s inými triedami, učiteľmi, rodičmi, školami pri dlhodobých projektoch, čo umožní lepšie prehĺbenie vzťahov a komunikácie medzi deťmi, učiteľmi, rodičmi a školami navzájom;
- informovať o spoločne realizovaných projektoch a ich úspechoch v médiách, tlači, internete;
- v neposlednom rade poďakovať všetkým zúčastneným.

Na záver už len môžeme dodať, že poslaním učiteľov je, aby deti cez vlastné vnútro prežili a precítili rozmanitosť prírody, jej krehkosť a potrebu ju chrániť. To im umožníme prostredníctvom zážitku, ktorý so sebou prinášajú projektové metódy. Deti sú tie, ktoré budú túto myšlienku podávať ďalej a ďalej.

*Z tváre prírody sme odhalili mnoho závojev
a po každom odhalení sa nám jej tvár vidí
krajšia, vzácnejšia, zázračnejšia.
Crookes*

Literatúra

LAMBERT, M. 1996. *Stručná detská encyklopédia*. Bratislava: INA, 1996. ISBN 80-85680-85-8.
MAŇÁK, J. – ŠVEC, V. 2003. *Výukové metódy*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
MIŇOVÁ, M. a kol. 2005. *Environmentálna výchova v materskej škole*. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-53-2.

MISTRÍK, E. 1996. *Základy estetiky a etiky*. Bratislava: SPN, 1996. ISBN 80-08-01214-5.

MIŠURCOVÁ, V. – SEVEROVÁ, M. 1997. *Deti, hry a umění*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-8566-18-8.

MIŠURCOVÁ, V. 1971. *O estetické výchově nejmenších*. Praha: SPN, 1971.

Resumé

The authors presents environment education and its application in the socio-emotional areas of application design methods in pre-primary education of.

Kontaktné údaje

Monika Miňová, PaedDr., PhD.

Michaela Vaľková, Mgr.

Prešovská univerzita v Prešove

Pedagogická fakulta

Ul. 17. Novembra 15

080 01 Prešov

e – mail: monika.minova@pf.unipo.sk

ENVIRONMENTÁLNE AKTIVITY PRE DETI NA POZNÁVANIE LESNÉHO EKOSYSTÉMU

Želmíra Ružičková

Abstrakt

Všetky deti získajú viac nových vedomostí aktívnou účasťou v procese poznávania. Ak má dieťa príležitosť naučiť sa niečo mimo štyroch stien triedy, môže sa to stať celoživotnou skúsenosťou a takto nadobudnuté vedomosti ostávajú hlboko v pamäti. Environmentálna výchova detí by sa mala realizovať hrou, tvorivou i náučnou formou priamo v okolitom životnom prostredí. Takto nadobudnuté skúsenosti pomôžu deťom spoznať prírodné prostredie, pochopiť vzájomné vzťahy medzi jednotlivými organizmami, medzi ktoré patrí i človek. Na základe týchto poznatkov v budúcnosti nadobudnú schopnosť komplexne riešiť globálne environmentálne problémy.

Kľúčové slová

Environmentálne aktivity, učenie sa hrou formou, environmentálne povedomie, lesný ekosystém, zmysly človeka.

Environmentálne aktivity špeciálne určené pre deti predškolského veku napomáhajú od útleho veku detí spoznávať prírodné prostredie cez environmentálne náučno – hravé aktivity, pomocou ktorých sa vytvára u detí blízky vzťah k prírode. Environmentálne aktivity sa dajú využiť na spoznávanie všetkých typov ekosystémov: lesný, lúčny, vodný ekosystém. V našom prípade sme sa zamerali na lesné prostredie. Vychádzku do lesa sme spestrili stanovišťami, na ktorých sme realizovali environmentálne aktivity, pomocou ktorých sme spoznávali, skúmali, vnímali les všetkými zmyslami. Takto sa nemôže stať, že vychádzka do lesa ostane len bezmyšlienkovitým prechodom cez les, pri ktorom si nič nevšimneme a les vnímame len ako monotónnu skupinu stromov. Takto vnímajú les napríklad mnohí dospelí. Práve environmentálne aktivity, ktoré realizujeme v lese nám pomôžu zastaviť sa, počúvať, pozorovať, vnímať, zamýšľať sa a v konečnom dôsledku zapamätať si všetko, čo sme v lese videli, počuli, zažili a zachytili rôznymi našimi zmyslami.

Realizovali sme niekoľko aktivít, niektoré aktivity mali náučný charakter, ale deti sa učili hrou zážitkovou formou: Môj strom, Zvuky zvierat, Drozd, Ostrovy života. Časť aktivít mali pohybový charakter, pričom pred alebo po ich realizácii prebehla diskusia na danú tému s vysvetlením kľúčových pojmov: Sojky, sojky zo stromu na strom a Netopiere. Jedna aktivita bola realizovaná formou prieskumu, deti sa hrali na výskumníkov: Pozorovanie lesných pôdných bezstavovcov. V tejto aktivite sa naučili pomocou pôdných preosievadiel

správne odchyťovať pôdne bezstavovce, naučili sa ich pomenovať a pozorovali ako sa správajú.

V ďalšej časti môjho príspevku by som Vás bližšie oboznámila s jednoduchými environmentálnymi hrami, ktoré sú určené na spoznávanie lesa a ktoré sú vhodné pre deti MŠ. Možno aj Vás inšpirujú akým spôsobom spoznávať, pochopiť a vytvoriť si blízky vzťah k takému spoločenstvu akým je les.

Drozd:

Otázka na úvod: Akú potravu si hľadá drozd a je drozd potravou pre niekoho iného?

Čo sa bude diať: Na úvod deťom prerozprávame príbeh o drozdovi, ktorý hovorí o tom, ako sa stretli dva drozdy čvikotavé na mohutnom starom dube, ako sa rozhodli, že si postavia hniezdo z konárikov, listia a hliny, ako zniesla samička drozda škvrnité vajíčko do hniezda, ako ho rodičia vychovávali, krmili červíkmi, húsenicami, muchami a ako nakoniec z drozdíčatka vyrástol drozdík, z drozdíka drozd a keď sa naučil lietať, opustil rodičovské hniezdo. Potom deťom predstavíme drozdíka mláďa – upravená PET fľaša, o ktoré sa treba postarať, nakrmiť ho vhodnou potravou a ochrániť ho pred dravcami. Rôzne druhy potraviny sú znázornené na obrázkoch, ktoré sú pripevnené na špajdlí a špajdlí je zapichnutá v zemi. Niektoré obrázky predstavujú vhodnú potravu pre drozda, iné nie. Deti vyberajú len tie správne obrázky, ktoré potom dávajú do zobáčika drozda (otvoru PET fľaše). Keď drozda nakrmia musia ho zároveň aj ochrániť pre niektorými zvieratkami lesa. Obrázky zvierat sú opäť pripevnené na špajdlí a špajdlí je zapichnutá v zemi. Niektoré obrázky predstavujú dravé zvieratká, ktoré sa živia aj vtáčikmi, niektoré sú zase také, ktorých vtáčiky ako potrava nezaujímajú. Zvieratká, ktoré by mohli ublížiť drozdíkovi vyberieme a chytíme pevne do ruky, ostatné zvieratká ponecháme na svojom mieste.

Čo sme sa dozvedeli: Potravinový reťazec je napríklad: *vretenica – drozdík – červík*, alebo: *kuna – drozdík – komár*, ale napríklad: *srna – drozdík – tlejúce listie* nie je správny potravinový reťazec....

Ostrovy života:

Otázka na úvod: Páčilo by sa Vám, keby Vás niekto vyhnal z Vášho domu a Vy by ste nemali kde ísť, alebo by ste sa museli nasťahovať k susedom?

Čo sa bude diať: Na rovnej ploche si vymedzíme hranice 4 lesíkov, ktoré sa v našej predstave nachádzajú v blízkosti mesta. V týchto lesíkoch žije množstvo lesných zvierat. V našej hre si určíme, že v jednom lesíku žije aspoň 5 druhov zvierat. Deti sa rozmiestnia do týchto lesíkov v danom počte, pričom si vyberú druh zvieratka, ktoré budú predstavovať. Ostatné deti, ktoré nie sú zvieratkami budú ľudia v meste. Ich úlohou je vymyslieť aktivity na rozvoj mesta, pri ktorých budú musieť ustúpiť malé „bezvýznamné“ lesíky, v ktorých podľa ľudí aj tak nič nežije. Napríklad mesto potrebuje novú skládku odpadov, ktorú chce postaviť na mieste jedného z lesíkov. Les sa vyrúbe a všetky zvieratká, ktoré stratili svoj domov sa musia presunúť do ďalších zostávajúcich lesíkov. Toto opakujeme ešte dva krát, pričom rôzne aktivity ľudí na rozvoj mesta sú zacielené na miesta, kde sa nachádzajú naše lesy. Na konci nám ostáva jeden lesík, v ktorom sa tlačia všetky zvieratká zo zničených lesov. Pýtame sa detí: Ako sa cítite na takom malom priestore? Viete si tam nájsť úkryt pred vašimi predátormi? Viete si tam nájsť kľud a pokoj na výchovu Vašich mláďat? Máte tam dostatok potravy? Deti opisujú svoje pocity zo straty domova a z malého priestoru, ktorý im ostal pre život.

Čo sme sa dozvedeli: Každodenne na celom svete nenávratne mizne prírodné prostredie – domovy - rôznych druhov organizmov. Je to dôsledok neustále sa zväčšujúcej ľudskej populácie, ktorá potrebuje pre život stále väčší a väčší priestor pre svoje domy, polia, závody, cesty, odpadky,... Preto nestačí chrániť len samotné divožijúce druhy, ale je dôležité ochrániť aj prostredie, v ktorom žijú a vedia v nich prežiť aj v budúcnosti.

Zvuky zvierat:

Otázka na úvod: Zvieratká sa navzájom dorozumievajú zvukmi, ktorých presný význam poznajú len oni, poznáte ich „zvieraciu reč“?

Čo sa bude diať: Z CD „Hlasy zvierat“ počúvame jednotlivé hlasy vybraných živočíchov, ktoré dobre poznáme z obrázkov, alebo z videnia a určujeme komu daný hlas patrí: jeleň lesný, daniel škvrnitý, srnec lesný, diviak lesný, mačka divá, rys ostrovid, medveď hnedý, vlk dravý, liška hrdzavá, zajac poľný, netopier hvízdavý...

Čo sme sa dozvedeli: Určenie niektorých hlasov nám nerobil problém: medveď hnedý, vlk dravý, diviak lesný atď. Niektoré hlasy sme si pomýlili s inými zvieratmi alebo vecami: jeleň lesný – krava, srnec lesný – pes, rys ostrovid – vrčanie motorky. A nikto z nás nespoznal napr. netopiera hvízdavého.

Lesné pôdne bezstavovce:

Otázka na úvod: Poznáte tajomný svet pod listím, svet na rozhraní pôdy a nášho nadzemného sveta?

Čo sa bude diať: Deťom rozdáme pôdne preosievadlá. Ide o vrece z jemnej látky, ktoré je na konci otvorené, ale podľa potreby sa dá uzavrieť stiahnutím šnúrky. V hornej časti vreca je sito, na ktoré sa sype vzorka vrchnej vrstvy pôdy. Cez sito deti preosejú vzorku, pričom sa na site zachytia konáriky a listie. Drobné časti pôdy a s nimi i pôdne bezstavovce padajú do uzvretej časti vreca. Po preosiatí vzorky spodnú časť vreca rozviažeme a vysypeme do pripravenej misky. Tam deti pozorujú, čo chytili. Väčšinou sa nám podarilo odchytiť tieto zaujímavé tvory: žižiavka obyčajná, chvostoskok obyčajný, ucholak obyčajný, zemovka, stonôžka ucholaková, mnohonôžka, dážďovka zemná, slidič, plochuľa veľká atď. Pôdne bezstavovce si určíme, pozorujeme a rozprávame sa akým spôsobom života žijú. Vysvetlíme si aký majú význam pri rozklade mŕtvych rastlín a živočíchov a kde tieto mŕtve telá po čase zmiznú...

Čo sme sa dozvedeli: Život pod listím je zaujímavý, ale mnohí o ňom nevedia takmer nič. Takýmto prieskumom sa zoznámime s organizmami, pre ktorých je tento ukrytý svet domovom. Zistíme aké sú pre nás a pre celú prírodu dôležité a nenahraditeľné. Takýto prieskum je zážitok nielen pre deti, ale aj pre dospelých.

Sojky, sojky zo stromu na strom:

Otázka na úvod: Lesné zvieratká musia byť šikovné, rýchle, dôvtipné, aby sa vedeli uchrániť pred dravcami, dokázali by sme to aj my?

Čo sa bude diať: Medzi deťmi si zvolíme mačku divú a ostatní budú sojkami. V lese si určíme 5 stromov, ktoré budú pre sojky domovom a kde budú chránené pred všetkými dravcami. Sojky sa chytia stromov. Mačka stojí v strede medzi stromami a sledí, kedy sojky opustia svoje domovy. Vedúci hry zvolá: „Sojky, sojky zo stromu na strom!“ V tomto okmihu musia všetky sojky prebehnúť na iný strom (len na taký, ktorý sme si v úvode určili, že bude pre sojky domovom) a práve v tejto chvíli ich môže mačka uloviť. Chytená sojka si s mačkou vymenia úlohy. Na záver hry sa podrobne rozprávame o živote sojky škriekavej a mačky divej. Sojku a mačku môžeme zmeniť na iné druhy vo vzťahu: lovení a lovec.

Čo sme sa dozvedeli: Vyskúšali sme si útek pred dravcom i lovenie potravy. Zo záveru hry sme získali zaujímavé informácie o tom, akým spôsobom života žije v tomto prípade sojka a mačka.

Netopiere:

Otázka na úvod: Dokázali by sme sa orientovať v priestore iným zmyslom ako je zrak?

Čo sa bude diať: Medzi deťmi si zvolíme netopiera. Ostatní budú nočné motýle a postavia sa do kruhu. Netopier stojí v strede kruhu. Keďže pri orientácii nepoužíva zrak, oči mu zaviažeme šatkou. Nočným motýľom rozdáme motýlie krídla rôznych farieb, pričom z každej farby sú vždy po dva kusy. Motýle s krídlami rovnakej farby budú v kruhu stáť približne oproti sebe. Postupne voláme farby motýľov, napríklad „biele motýle“. V tom okamihu motýle zadanej farby prebehnú cez stred kruhu okolo netopiera a vymenia si pozície v kruhu. Netopier sa ich snaží chytiť na základe zvukov, ktoré počas ich presunu zachytí. Chytený motýľ sa stáva netopierom a papierové krídla prenecháva novému motýľovi. Na záver hry každý povie niečo, čo vie o netopierovi. Nepravdy a mýty (napr. netopier cicie krv, netopier je vták a pod.) vyvrátime a vysvetlíme

ako je to v skutočnosti.

Čo sme sa dozvedeli: Netopier je vzácnym, užitočným živočíchom, ktorý je zákonom chránený a preto si zaslúži našu ochranu, pozornosť a poznanie ako v skutočnosti žije bez pozlátka mýtov, poloprávdy a neprávdy.

Hmatky, chmatky:

Otázka na úvod: Dá sa les spoznávať aj hmatom?

Čo sa bude diať: Uzatvárateľné vrecúška naplníme rôznym materiálom: do jedného dáme mach, do druhého šišku, do tretieho suché lístie, do štvrtého kameň, do piateho igelitový sáčok, do šiesteho česaný ľan atď. Deti sa postavia do kruhu a každé vrecúško postupne koluje medzi deťmi. Deti hádajú na základe toho, čo zistia hmatom o akú prírodninu alebo vec ide, či patrí do lesa, a ak áno, kde v lese sa nachádza.

Čo sme sa dozvedeli: Spoznali sme, že šiška na dotyk pichá, je oválna a rastie na ihličnatom strome, kameň je chladný, tvrdý a drsný, mach je jemný a ľahký, nájdeme ho rásť v tieni stromov, česaný ľan je hebký a mäkký, pochádza z rastliny. O všetkých prírodninách alebo veciach sme sa dozvedeli niečo zaujímavé: odkiaľ sú, či patria do lesa atď.. Okrem iného naša fantázia pracovala na plné obrátky. Veď, čo všetko sme si predstavovali, keď sme nahmatali napr. česaný ľan?

Môj strom:

Otázka na úvod: Viete, že kôra duba je drsná a kôra hraba, či buka je hladká? Poznávali ste stromy aj hmatom?

Čo sa bude diať: Deti rozdělíme do dvojíc, určíme im stanovište, odkiaľ budú vychádzať. Jeden z dvojice má zaviazané oči šatkou. Ten druhý ho zavedie k stromu, ktorý si náhodne vyberie. Strom nevidiaci objíma a hmatom zisťuje, či má kôru hladkú alebo drsnú, či je kmeň široký alebo úzky, či má na kmeni vetvy, či na kôre rastie mach, ako strom vonia. Keď si nevidiaci strom dobre ohmata, spoluhráč ho zavedie okľukami naspäť do východiskového bodu. Po rozviazaní očí hľadá „svoj“ strom podľa znakov, ktoré zistil hmatom, prípadne čuchom. Potom si deti svoje úlohy vymenia.

Čo sme sa dozvedeli: Spoznali sme stromy v lese oveľa lepšie a dôkladnejšie ako keby sme ich poznávali len zrakom.

Literatúra

ŠIMONOVICHOVÁ, J. – RUŽIČKOVÁ, Ž. 2011. *Hry v prírode do vrečka*. Slovenská agentúra životného prostredia so sídlom v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-89503-05-6.

A-projekt n.o. Liptovský Hrádok. 2001. *Zelený zošit*. ISBN 80-967902-8-5.

Resumé

Children are gaining new knowledge during active participation in the process of learning. Outside of classroom learning might become a lifelong experience, which will remain deeply in their minds. Environmental education of children should be realised in a form of creative as well as educational game, directly in surrounding environment. This experience helps them observe natural environment, understand mutual relationships between organisms, which humans belong to. Enforced by received knowledge, they will be able to face the global environmental problems in the future.

Kontaktné údaje

Želmíra Ružičková, Ing.
Slovenská agentúra životného prostredia, REPIS
Svätopluková 40
907 01 Rimavská Sobota
e-mail: ruzickova@sazp.sk

ŠKOLSKÝ PROGRAM EKOLOGICKÁ STOPA

Jana Šimonovičová

Abstrakt

Ekologická stopa sa celosvetovo považuje za základný ukazovateľ trvalo udržateľného rozvoja. Na Slovensku sa pod týmto názvom realizuje inovatívny edukačný program prebiehajúci prostredníctvom webového portálu www.ekostopa.sk. Jeho základom je internetový kalkulačtor počítajúci vplyv školy na planétu Zem. Hlavným edukačným cieľom je chápať vplyv našich každodenných aktivít na životné prostredie, skúmať vlastné možnosti a hľadať správne voľby. Zapojiť sa môže každá materská, základná alebo stredná škola.

Kľúčové slová

Trvalo udržateľný rozvoj, ekologická stopa, školy.

ÚVOD

Slovenská agentúra životného prostredia v spolupráci s britskými expertmi pripravila pre školy inovatívny edukačný program, prvý svojho druhu na Slovensku, s názvom Ekologická stopa. Celosvetovo majú možnosť vypočítať si svoju ekologickú stopu zatiaľ iba školy v Anglicku, Austrálii, Rakúsku a Českej republike.

Koncept ekologickej stopy existuje už viac ako 15 rokov (autormi sú dvaja kanadskí vedci Mathis Wackernagel a William Rees). V súčasnosti sa používa ako základný merateľný ukazovateľ trvalo udržateľného rozvoja a zároveň účinná edukačná metafora. Ekologickú stopu je možné vypočítať pre jednotlivca, organizáciu, školu, mesto, štát, región či celé ľudstvo.

ČO JE TO EKOLOGICKÁ STOPA?

Ekologická stopa je metóda merajúca vplyv ľudských aktivít na planétu Zem. Tento vplyv vyjadruje prostredníctvom plochy územia, ktoré využívame pre zabezpečenie svojich súčasných potrieb a životného štýlu. Čím väčšia ekologická stopa, tým väčší je vplyv. Výpočet je založený na predpoklade, že všetky zdroje, ktoré denne konzumujeme (energia, voda, potraviny, výrobky) a odpad, ktorý pritom produkujeme, je možné previesť na odpovedajúcu plochu produktívnej zeme a mora. Výsledná stopa potom pozostáva zo súčtu rôznych kategórií územia, ktoré využívame. Napríklad z plochy ornej pôdy, ktorú potrebujeme pre dopestovanie všetkých plodín, ktoré zjeme. Zo zastavanej plochy, na ktorej stoja budovy, cesty a parkoviská. Plochy lesa, potrebnej na výrobu všetkých výrobkov z dreva. Ale tiež lesa na absorpciu oxidu uhličitého vzniknutého spálením fosílnych palív a podobne.

Máme však iba jednu planétu Zem – jeden ekologický účet, z ktorého zásob čerpáme zdroje, produkty a služby prírody. Každý z nás má k dispozícii feroý podiel **1,8** globálnych hektárov zemského povrchu. Ekologická stopa jedného obyvateľa Zeme ale v súčasnosti predstavuje **2,7** globálnych hektárov. To znamená, že z prírodných zásob čerpáme viac, ako sa dokáže obnoviť. Navyše niektoré krajiny si nároky na prírodné zdroje planéty viac ako iné. Keby každý človek na svete žil ako priemerný obyvateľ USA, ľudstvo by potrebovalo takmer **4,5 planét**. Naopak, keby sme žili ako priemerný Zambijčan stačilo by nám iba **0,5 planéty**. Pre porovnanie, jeden **Slovák** si nárokuje na 4 hektáre zemského povrchu, čo znamená, že keby sa každý obyvateľ Zeme správal ako priemerný Slovák, potrebovali by sme pre život nie jednu, ale **2,3 planét**!

ŠKOLSKÝ PROGRAM

Skúmať každodenné rozhodnutia, hľadať správne voľby v prospech životného prostredia a pochopiť vplyv našich každodenných aktivít na planétu Zem, to je **hlavným cieľom** školského programu Ekologická stopa.

Internetový kalkulator počítajúci ekologickú stopu školy, teda vplyv školy na životné prostredie je základom programu. Elektrina, kúrenie, voda, stravovanie, odpad, doprava, budovy a pozemky či nákup a vybavenie tvoria hlavné kategórie spotreby, z ktorých sa vplyv školy na životné prostredie počíta.

Bezplatnou registráciou na internetovom portáli www.ekostopa.sk sa do školského programu môže zapojiť každá **materská, základná alebo stredná škola** na území Slovenska. Registrácia oprávňuje školu využívať:

- **internetový kalkulator** ako interaktívnu učebnú pomôcku
- **súbor 50 vzdelávacích aktivít** osobitne pre jednotlivé stupne a druhy škôl
- **certifikát ekologickej stopy školy** ako nástroj environmentálneho hodnotenia školy

Program slúži ako **moderný nástroj** pre medzipredmetové vyučovanie environmentálnej výchovy. Učiteľovi poskytuje zdroj informácií, hier a námetov v rámci vyučovania svojho predmetu. Okrem elektronických materiálov ponúka **tlačené publikácie**: Pracovné listy pre školy v slovenčine a v angličtine, Teoretické inšpirácie pre učiteľa, Hracie karty protikladov, Tréninový manuál pre učiteľov a ďalšie. V školskom roku 2010/2011 mali učitelia možnosť zúčastniť sa vzdelávacích kurzov, alebo zaslať vlastnú výchovno-vzdelávaciu aktivitu do súťaže **Hodina s ekostopou**.

Každý škole, ktorá si do 5. júna daného školského roka vypočíta svoju ekologickú stopu vo všetkých kategóriách, je pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia, udelený **Certifikát ekologickej stopy školy**.

V školskom roku 2010/2011 certifikát získalo celkovo **107 slovenských škôl** (o 13 viac ako v minulom školskom roku), ktoré si vypočítali ekologickú stopu

vo všetkých kategóriách. Držiteľom certifikátu s najnižšou ekologickou stopou 0.1043 globálnych hektárov je **Špeciálna základná škola, Zimná 21, Spišská Belá**. Svoju ekologickú stopu si v porovnaní s predchádzajúcim rokom zlepšilo 29 škôl.

K 5. júnu 2011 sa do programu zapojilo 113 materských, 331 základných a 98 stredných škôl. Spolu sa zapojilo **542 škôl**, čo je o 213 viac ako v minulom školskom roku. Projekt možno zaradiť medzi celosvetovo najúspešnejšie projekty ekologickej stopy v školách.

Udeľovanie certifikátov pri príležitosti Svetového dňa životného prostredia by sa malo stať každoročnou tradíciou, ktorá bude upozorňovať verejnosť na fakt, že príroda a Zem je len jedna!

Zoznam všetkých certifikovaných škôl ako aj vyhľadávanie podľa krajov, okresov, obcí a druhov škôl sa nachádza v časti „Ekostopy škôl“ na portáli školského programu: www.ekostopa.sk/ekostopy-skol

Literatúra

EWING, B. – MOORE, D. – GOLDFINGER, S. – OURSLER, A. – REED, A. – WACKERNAGEL, M. 2010. *Ecological Footprint Atlas 2010*. Oakland, California: Global Footprint Network, 2010.

www.ekostopa.sk

Resumé

Ecological Footprint is considered to be a basic indicator of sustainable development worldwide. In Slovakia, an innovative educational programme is realised under this title running through the web site www.ekostopa.sk. It is based on the Internet calculator measuring an impact of a school on the Planet. The main educational aim is to understand the demand our daily activities impose on environment, explore own decisions and find correct options. Every nursery, elementary or secondary school can participate and join in.

Kontaktné údaje

Jana Šimonovičová, RNDr., PhD.

Slovenská agentúra životného prostredia

Odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania

Tajovského 28

975 90 Banská Bystrica

e-mail: jana.simonovicova@sazp.sk

REALIZÁCIA MEDZINÁRODNÉHO PROGRAMU ZELENÁ ŠKOLA V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

Zuzana Gallayová

Abstrakt

V predkladanom príspevku sme spracovali informácie o realizácii medzinárodného programu Zelená škola (Eco-Schools) v predprimárnom vzdelávaní, do ktorého sú na Slovensku zapojené okrem základných a stredných aj materské školy (v menších obciach: základné školy s materskými školami). Pre získanie medzinárodného certifikátu „Zelená škola“ je potrebné participatívne naplniť „sedem krokov metodiky Eco-schools“ (systém environmentálneho riadenia EMAS/ISO 14 001). Jedným z krokov je „Pro-environmentálna výučba“, ktorá je v súlade s cieľmi ISCED 0 a rozvíja celú škálu zručností detí. Aktivity škôl presahujú rámec jej školského dvora, sú realizované v spolupráci s rôznymi organizáciami a s miestnou komunitou. Program Zelená škola (Eco-Schools) uznal v roku 2003 UNEP (Program OSN pre životné prostredie) ako praktický model pre vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju.

Kľúčové slová

Environmentálna výchova, výchova k trvalo udržateľnému rozvoju, Zelená škola, predprimárne vzdelávanie, UNESCO.

Úvod

„Keď ráno vstaneš, poďakuj za ranné svetlo, za svoj život a silu. Poďakuj za jedlo a za radosť zo života. Ak nenachádzaš dôvod k vďake, hľadáš chybu sám v sebe.“ (Tecumseh, Shawnee) V bežnom kolobehu dňa považujeme čistú vodu, vzduch, pôdu či nezávadné potraviny akosi za samozrejmosť. Obyvatelia Fukušimy a mnohých ďalších oblastí sveta toto šťastie nemajú. Úbytok ornej pôdy, kontaminácia vodných tokov, ovzdušia, pôdy sú číslami v štatistikách. Dôsledky súčasných environmentálnych problémov budeme znášať nielen my, ale aj generácie po nás. Snahu o zlepšenie situácie v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia na Zemi zaznamenávame približne od 70. rokov 20. storočia. Popri hľadaní cesty riešenia environmentálnych problémov v zmenách technológií, realizácii legislatívnych opatrení a zavádzania ekonomických nástrojov sme presvedčení, že skutočná zmena záleží od zmeny hodnotovej orientácie jednotlivcov aj spoločnosti. Základy hodnotovej orientácie sa kladú už v predškolskom veku - ako v rodine tak aj v materskej škole. Je pozitívne, že na Slovensku sa environmentálna výchova ako nadzložková a prierezová téma realizuje už v predprimárnom vzdelávaní a vytvára sa priestor aj pre výchovu k trvalo udržateľnému životu. Po konferencii o životnom prostredí a rozvoji (tzv.

Summit Zeme, 1992) v brazílskom Riu de Janeiro vznikli rôzne iniciatívy pre realizáciu konkrétnych krokov na zmenu prístupu ľudí k životnému prostrediu, znižovanie ich ekologickej stopy, zapájanie sa obyvateľov do riešenia lokálnych problémov a pod. Jednou z odpovedí na výzvy spomenutej konferencie je vznik programu Eco-Schools (1994), ktorý v roku 2003 uznal UNEP (Program OSN pre životné prostredie, United Nations Environment Programme) ako praktický model pre vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju. Do programu sa každý rok zapája čoraz viac škôl zo všetkých kontinentov. V súčasnosti je to viac ako 35 tisíc škôl zo 47 krajín sveta, vrátane Slovenska (www.zelenaskola.sk). V predkladanom príspevku sme spracovali informácie o realizácii medzinárodného programu Zelená škola (Eco-Schools) v predprimárnom vzdelávaní na Slovensku (autorka pracuje ako dobrovoľníčka konzultantka uvedeného programu).

Environmentálna výchova v predprimárnom vzdelávaní

V súčasnosti je základným dokumentom, podľa ktorého sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie v školách Štátny vzdelávací program (Zákon č.245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v zmene a doplnení ďalších predpisov). Je tvorený pre jednotlivé stupne vzdelávania medzinárodnou klasifikáciou vzdelávania ISCED (International Standard Classification of Education), ktorá je akceptovaná medzinárodnými organizáciami (UNESCO, OECD). Pre materské školy ide konkrétne o medzinárodné štandardy ISCED 0. Uvedený dokument definuje princípy a ciele vzdelávacích programov, obsahuje nástroje pre výchovno-vzdelávací proces a je jediným záväzným dokumentom pre vytvorenie vzdelávacích programov v materských školách. Každý tematický okruh (Ja som, Ľudia, Príroda, Kultúra) zahŕňa tri vzdelávacie oblasti: perceptuálno-motorickú, kognitívnu, sociálno-emociálnu. Medzi prierezové témy patria dopravná výchova, ochrana človeka a zdravia, výchova k zdravému spôsobu života, výchova k tvorivosti, mediálna výchova a environmentálna výchova. V predprimárnom vzdelávaní sa snažíme o všestranný rozvoj dieťaťa – jeho osobnostných, sociálnych, psychomotorických, komunikatívnych, kognitívnych (riešenie problémov, kritické myslenie a tvorivé myslenie) a ďalších kompetencií. Medzi tradičné témy vo výchovno-vzdelávacom procese materských škôl u nás patria zvieratá, stromy, liečivé rastliny, voda, ročné obdobia a ďalšie oblasti. Bežná je práca s prírodným a odpadovým materiálom, denný pobyt vonku, výlety do prírody a ďalšie aktivity podporujúce environmentálnu výchovu. Pre napĺňanie cieľov environmentálnej výchovy boli pre materské školy publikované napr.: súbor metodických materiálov Špindľúra v kráľovstve Čistoty (Gallayová, Úradníková a kol., 2011), metodická príručka Praktická ekovýchova pre materské školy - tvoríme model zdravej krajiny (Immerová a kol., 2011). Postup pre pretvorenie školského dvora na prírodnú záhradu s didaktickými aktivitami

využitelnými v škôlkach a praktickými návodmi publikovala Szaboová (2004), tiež je v materskej škole možné využiť Ekosystémové domino (Szaboová a kol., 2004). Z dostupných českých materiálov ide pre predprimárne vzdelávanie napr. o Lesní miničarování (Ponížilová, 2004) obsahujúce hry a celú škálu aktivít a pod. Popis práce s prírodným materiálom a tradičné remeslá spracovali Uhříčková a Malíková (2001), súbor hier s možnosťou prispôsobenia pre materské školy Hrajeme si na přírodu pripravil kolektív českých autorov (kol., 2008), z ďalších prác je to napr. Putovanie čarovným lesom s plnením úloh v súlade so sezónnou rytmikou Modrá (2009), praktický manuál pre aktívnych rodičov a zriaďovateľov materských škôl (Vošahlíková, 2010) atď. Žiaľ, na Slovensku sa publikačná činnosť ako aj workshopy a mnohé grantové výzvy sústreďujú najmä na cieľovú skupinu základné a stredné školy, pričom práca pedagógov v predprimárnom vzdelávaní je neoceniteľná a ich systematická metodická podpora je nevyhnutná.

Program Zelená škola

Zelená škola je certifikačno-vzdelávací program, ktorý je súčasťou celosvetovej siete Eco-Schools, ktorý sa na Slovensku realizuje od roku 2004. V školskom roku 2010/11 sa zapojilo 152 škôl – materských, základných, stredných aj špeciálnych. Materské školy a základné školy s materskými školami (v menších obciach) tvoria takmer 40 % tohto počtu. Medzinárodným organizátorom a garantom programu je Nadácia pre environmentálnu výchovu - Foundation for Environmental Education (<http://www.eco-schools.org>), národným garantom je sieť environmentálne-výchovných organizácií ŠPIRÁLA (www.spirala.sk). Koordináciu programu na Slovensku zabezpečuje Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica - www.zivica.sk (do februára 2009 ju realizovalo Centrum environmentálnych aktivít - www.cea.sk). Hlavným cieľom programu Zelená škola je pomôcť školám nájsť cestu zmeny, ktorá povedie k zdravšej, „zelenšej“ a aktívnejšej škole i spoločnosti, realizovať environmentálnu výchovu prepojenú s praktickými krokmi, ktoré pomáhajú znížiť celkový vplyv školy na životné prostredie (www.zelenaskola.sk). Práca v programe je systematická, v školách vidieť posuny nielen v prevádzke a každodennom fungovaní, ale čo považujeme za významné, aj v myslení pedagogických i nepedagogických pracovníkov, rodičov a pod., nakoľko program zahŕňa celú školu spolu s členmi miestnej komunity a podporuje ich spoluúčasť na rozhodovaní a riešení vybraných problémov (participáciu). V programe Zelená škola sa uplatňujú praktická metodika 7 krokov, ktorá bola pre školy vypracovaná podľa systémov environmentálneho riadenia (EMAS/ISO 14 001). Skúsenosti s integráciou environmentálnej výchovy v predprimárnom vzdelávaní v programe Zelená škola spracovala riaditeľka Materskej školy Bratská v Banskej Štiavnici (Kruteková, 2011), ktorá poukázala na vzájomné podporovanie cieľov ISCED

0 a programu Zelená škola. V nasledujúcej časti ich stručne charakterizujeme kroky spomenutej metodiky pre materské školy.

1.krok: Vytvorenie Kolégia Zelenej školy

Kolégium Zelenej školy organizuje a koordinuje aktivity na príslušnej škole (je to tzv. akčný tím, nejde o jeho formálne zostavenie, všetci členovia majú rovnaké právo navrhovať/realizovať aktivity a pod.). Každá škola si ho zostavuje podľa potreby – počet členov nie je limitovaný (pre funkčnosť sa odporúča 7 – 11 členov), podmienkou však je, aby v materských školách mali rodičia minimálne 50 % zastúpenie (na základných a stredných školách 50 % tvoria žiaci/študenti). Okrem učiteliek materskej školy a rodičov by mali byť členmi zástupcovia ďalších skupín podieľajúcich sa na životnom prostredí v lokalite školy, napr. vedúca školskej jedálne, údržbár alebo pani upratovačka, pracovník zberných surovín, zástupca zriaďovateľa alebo školského úradu (tí, čo môžu a majú záujem škôlke pomáhať) a pod. Zostavenie kolégia by malo byť výsledkom diskusie, návrhov z rady rodičov aj pracovníkov školy. Prax vo viacerých škôlkach ukazuje, že je užitočné mať v kolégiu rodičov, ktorí sa profesijne zaoberajú ekológiu/environmentalistikou, príp. sú zruční v informačno-komunikačných technológiách ako aj kľúčové osoby pre vybrané oblasti (napr. pre znižovanie množstva vyprodukovaného odpadu - upratovačka, pre zníženie spotreby energie či vody - ekonómka, pre prebudovanie školského dvora - údržbár).

2. krok: Environmentálny audit školy

Environmentálny audit predstavuje analýzu dopadov školy na životné prostredie v oblastiach: voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody. Základným predpokladom je, že pokiaľ plánuje škola robiť reálne kroky pre zlepšenie v niektorej z oblastí (šetrnejšej prevádzke), musí poznať svoju východiskovú situáciu. Členovia kolégia školy musia zistiť, zaznamenať a zhodnotiť súčasný stav do pracovných listov (formulárov). Dôležité je, aby sa na audite čo najväčšou mierou podieľali členovia kolégia, pracovníci školy a primerane veku aj deti. V škôlkach deti pomáhajú napr. pri inventarizácii zelene na školskom dvore (počítajú výskyt stromov a krov), vážení vyprodukovaného odpadu počas monitorovacieho týždňa, pri anketách o spôsobe cesty do škôlky a pod. S výsledkami auditu majú byť oboznámení pracovníci školy (napr. na porade), rodičia (napr. na rodičovskej schôdzke, listom, prostredníctvom nástenky) aj miestna komunita (webstránka škôlky, miestne noviny) a samozrejme primeranou formou aj deti.

3. krok: Environmentálny akčný plán školy

Na základe záverov auditu si materská škola vyberie jednu prioritnú oblasť,

v ktorej chce ťažiskovo realizovať zmeny. Jej výber by mal byť výsledkom diskusie. Na základe zistených skutočností v environmentálnom audite stanoví Kolégium Zelené školy priority. Znamená to, že si zvolí pre aktuálne certifikačné obdobie najmenej jednu z výberových tém (voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody), ktorej sa bude venovať.

4. krok: Environmentálny akčný plán školy

Výsledky environmentálneho auditu slúžia škôlke pre určenie priorít a výber zvyčajne jednej alebo dvoch z oblastí: voda, odpad, energia, doprava a ovzdušie, zelené obstarávanie, zeleň a ochrana prírody, v ktorých chce robiť zmeny a napredovať v najbližšom certifikačnom období. Kolégium Zelené školy v spolupráci s vedením škôlky, ostatnými rodičmi a pracovníkmi materskej školy vypracuje Environmentálny akčný plán zameraný na prioritnú tému(y). Certifikačné obdobie si zvolí škola podľa svojich podmienok na jeden alebo dva roky, počas ktorých bude realizovať plánované aktivity. Súčasťou akčného plánu sú okrem praktických opatrení pre zlepšenie v prioritnej oblasti aj konkrétne výchovno-vzdelávacie aktivity. Audit aj plán sú dokumentmi, ktoré vypracúva materská škola pre seba, pre vlastné zhodnotenie východiskovej situácie, pre realizáciu vlastných aktivít a pre hodnotenie svojich dosiahnutých zmien, na čo si však spočiatku niektoré školy mali problém zvyknúť vzhľadom na naše pomerne byrokraciou zaťažené školstvo. Za ostatné obdobie zaznamenávame najmä u dlhšie zapojených škôl v tejto problematike pozitívny posun. Taktiež zapájanie kolektívu materskej školy, rodičov či rôznych lokálnych organizácií do plánovania a následnej realizácie plánu nie je formálne, ale je cestou k spoločnému cieľu, k zvýšeniu zainteresovanosti komunity na riešení problémov. Počas konzultácií priamo v škôlkach zisťujeme, že sa ako málo efektívne ukazuje zisťovanie návrhov od rodičov formou dotazníkov, ankiet prostredníctvom nástenky, výzvami priamo na schôdzkach rodičov a pod. Domnievame sa, že je to zrkadlo faktu, že občianska angažovanosť v akejkoľvek sfére nie je v našej krajine ešte veľmi zakorenená. Pani učiteľky sú však vynaliezavé a tak napr. po niekoľkých neúspešných pokusoch o získanie názorov rodičov na podobu úpravy školského areálu v Materskej škole Bratská v Banskej Štiavnici využili spoločné stretnutie pri príležitosti Dňa matiek. Po kultúrnom programe deti ukázali rodičom svoje kresby návrhov budúcej podoby školského dvora a rodičia spolu s nimi dokresľovali ďalšie nápady, z ktorých kolégium časť vybralo pre realizáciu. Na brigáde k úprave školského dvora deti dotiahli úctyhodný počet rodičov, ktorí videli, že ich návrhy boli zohľadnené, pomohli nielen s prácou, ale aj s materiálom. Pri hodnotiacej návšteve v júni 2011 bola radosť sledovať postupné prebudovávanie dvora s realizovanými prvkami (prostred sídliska): hriadky s jahodami, kvitnúce rajčiny, červenajúce sa ríbezle, tekvica na

komposte, zberná nádoba na vodu, ktorou si každá trieda polieva svoje hriadky - vrátane dvoch integrovaných detí, ktoré sa starajú o vyvýšenie záhon s hráškom. V Materskej škole Lienka vo Zvolene (ul. Voljanského) sa najviac darí osloviť rodičov a dohodnúť s nimi spoluprácu „priamo na dvore“ počas neformálnych rozhovorov napr. na Tekvičkovej a ďalších slávnostiach.

Dobrá plán má jasne vytýčený cieľ, logicky zostavené aktivity s časovou následnosťou, stanovené osoby zodpovedné za plnenie, dátumy plnenia a indikátory, na základe ktorých sa vyhodnocuje úspešnosť zrealizovanej aktivity. Zručnosti pri spracúvaní auditu a akčného plánu škôlky využívajú aj pri spracúvaní žiadostí o získanie financií v grantových schémach.

5. krok: Monitoring a hodnotenie

Je logické, že realizáciu naplánovaných aktivít je potrebné sledovať. Opäť nejde o byrokratický krok, ale je v záujme každej školy, aby priebežne hodnotila, či sa jej darí aktivity realizovať alebo nie, či robí reálne zmeny a posúva sa želateľným smerom. Environmentálny akčný plán je dokument slúžiaci škole a preto je možné v odôvodnených prípadoch (napr. v dôsledku dlhotrvajúcich dažďov) niektoré aktivity preplánovať. Na monitoringu sa podieľajú členovia kolégia, príp. zamestnanci školy, rodičia a samozrejme deti. Kontrolou vybraných úloh sú poverovaní zväčša predškolační (napr. či nepreteká toaleta, nekvapká vodovodný kohútik, tlačí sa na papier obojstranne a pod.) avšak aj mladšie deti zvládnu sledovať, či sa v triede separuje papier a pod.

6. krok: Pro-environmentálna výučba

Zmyslom tohto kroku je, aby aktivity a zmeny, ktoré sa v škôlke realizujú, boli zapracované do výchovno-vzdelávacích aktivít, aby sa nemenilo fungovanie škôlky bez pochopenia príčin, poznania dôsledkov a významu a pod. Z tohto dôvodu je súčasťou Školských vzdelávacích programov Zelených škôl podrobné rozpracovanie environmentálnej výchovy s ťažiskom na prioritnú tému (napr. pri snahe o minimalizáciu tvorby odpadov je realizovaná celá škála didaktických aktivít, pri premene školského dvora na prírodnú záhradu deti vysejú rôzne plodiny, sledujú ich rast, starajú sa o ne, učia sa ich poznávať v rôznom vývojovom stupni, vyrábajú z liečivých rastlín voňavé vankúšiky a pod., čo v prípade sídliskových škôlok je mimoriadne významné).

7. krok: Informovanie a spolupráca

O výsledkoch auditu, naplánovaných a realizovaných aktivitách Kolégium informuje školskú aj lokálnu komunitu rôznym spôsobom – na poradách pracovníkov škôlky, na rodičovskom združení, prostredníctvom násteniek, listov rodičom, školským časopisom, webstránku škôlky, infookienko na obecnom či mestskom úrade, miestnych (regionálnych, ba celoštátnych) novín,

televízie, rozhlasu a pod. Pútavou a veľmi výpovednou formou dokumentácie zmien je výstava fotografií – napr. pri prihlásení sa školy do programu Zelená škola a po roku, po dvoch rokoch. Prax zo škôl ukazuje, že robia veľa rôznych aktivít, ale dávajú o nich málo vedieť, čo je na škodu. Informovanie verejnosti o aktivitách Zelené školy a jej poslanstve býva impulzom pre zmeny na úrovni obce (mesta), podnetom pre spoluprácu, cestou k získaniu sponzorstva a pod. Škôlky sa inšpirujú navzájom, napr. MŠ v Detve pripravuje pravidelne na Deň Zeme tematické dopoludnia pre ostatné materské školy v meste (napr. deti hrajú ostatným deťom divadlo, učia ich triediť odpad, vysvetľujú kompostovanie a pod.), MŠ Ďateľka (ul. Bánika) vo Zvolene v spolupráci s OZ Sosna pripravila kurz budovania prírodných záhrad s praktickou prípravou premeny školského areálu, so zhotovením bylinkovej špirály a kľúčových dierok a pod. Je mimoriadne dôležité podeliť sa o skúsenosti s ostatnými škôlkami a ukážka „ako sa to dá“ v našich podmienkach je motivujúca.

8. krok: Eko-kódex

Posledným krokom metodiky Zelené školy je vytvorenie vlastného Eko-kódex každou školou. Ide o spoločné vyznanie hodnôt, pravidiel, návod k ohľaduplnému správaniu sa k životnému prostrediu pre každého, kto navštevuje školu (www.zelenaskola.sk). Na tvorbe ekokódexu by sa mali opäť okrem kolégia podieľať členovia školskej komunity vrátane detí. Ekokódex má zvyčajne grafické znázornenie a nezriedka odráža regionálny aspekt (napr. MŠ v Detve má v ekokódexe Detvančeka v ľudovom kroji s pišťalkou).

Certifikačný proces

Školy, ktorým sa podarí úspešne zrealizovať participatívne všetkých sedem krokov, získajú na konci certifikačného obdobia medzinárodné ocenenie certifikát „Zelená škola“ a vlajku Eco-Schools (spoločný symbol všetkých škôl na celej Zemi). Certifikát má platnosť 24 mesiacov od jeho udelenia Radou Zelené školy a pre jeho obhájenie je potrebné pokračovať v účasti v programe. Na základe medzinárodného štandardu siedmich krokov je certifikát Zelená škola značkou kvality environmentálneho vzdelávania a manažmentu na školách (www.zelenaskola.sk).

Záver

Program Zelená škola od svojho začiatku realizácie na Slovensku zaznamenáva každoročne rastúci záujem. Jedným z motívov škôl je tradičná realizácia mnohých aktivít v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia a snaha pracovať v tejto oblasti systematicky spĺňajúc medzinárodné kritériá. Aktuálne v ňom pracuje takmer 30 materských škôl a rovnaký počet základných škôl s materskými školami, čo je špecifikom Slovenska (napr. v Českej republike

v tomto programe materské školy nemajú možnosť pracovať), nakoľko pôvodne bol program vytvorený pre základné školy, ku ktorým sa v snahe o kontinuum pridali aj stredné školy. Plnenie medzinárodných štandardov materskými školami je pomerne náročné, avšak považujeme ho za mimoriadne významné vzhľadom na dôležitosť rozvoja zručností a návykov už v rámci predprimárnej výchovy a vzdelávania ako aj zvyšovania environmentálneho povedomia rodičov a miestnej komunity. Táto snaha bola ocenená aj na medzinárodnej úrovni. Slovensko-nemecký projekt „Zelená škola - environmentálny manažment so zapojením žiakov“ ako súčasť vzdelávacieho programu Zelená škola získal v roku 2010 prestížne vyznamenanie nemeckej Komisie UNESCO. Patrí medzi 86 nových projektov, ktoré boli vyhlásené za „Oficiálny projekt Dekády OSN pre vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju“ na roky 2010-2011. Ide o projekty, ktoré rozširujú vedomosti a zručnosti potrebné pre napĺňanie udržateľného rozvoja našej spoločnosti. Ocenený projekt je spoločnou aktivitou Centra environmentálnej a etickej výchovy ŽIVICA a Deutsche Gesellschaft für Umwelterziehung. Realizuje sa s podporou nemeckej nadácie DBU (www.zelenaskola.sk).

Literatúra

- GALLAYOVÁ – ÚRADNÍKOVÁ, a kol. 2011. *Špindůra v království Čistoty*. SAŽP, Banská Bystrica. 2. prepracované vydanie.
- IMMEROVÁ, B. – KIMLIČKOVÁ, J. – LASÁKOVÁ, V. 2010. *Praktická ekovýchova pre materské školy - tvoríme model zdravej krajiny*. DAPHNE - Inštitút aplikovanej ekológie. Bratislava.
- KOLEKTIV autorů Lipky 2008. *Hrajeme si na přírodu*. Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, Brno. ISBN 978-80-254-2327-1.
- KRUTEKOVÁ, J. 2011. *Integrácia environmentálnej výchovy v predprimárnom vzdelávaní v programe Zelená škola*. Bakalárska práca. UMB, Banská Bystrica.
- MODRÁ, J. 2009. *Co se skrývá za bludným kořenem*. Metodická příručka. Vydalo Občanské sdružení Silva sacra, Havlíčkův Brod. 3. vydání.
- PONÍŽILOVÁ, B. 2004. *Lesní mimičarování pro nečtenáře*. Rezekvítek, Brno, 2004.
- SZABOOVÁ, S. 2004. *Ekosystémové domino*. Metodická příručka pre environmentálnu výchovu. OZ Sosna a CEA Trenčín.
- SZABOOVÁ, S. – SZABOOVÁ, Š. – PÁSTOROVÁ, R. 2004. *Dlaň plná záhradných inšpirácií*. OZ Sosna.
- UHŘÍČKOVÁ, A. – MALÍKOVÁ, Z. 2004. *Kouzlo zapomenutého*. Práce s přírodními materiály. Rezekvítek, Brno. 2. vydání. ISBN 80-902954-2-8.
- VOŠAHLÍKOVÁ, T. 2010. *Ekoškoly a lesní mateřské školy*. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. MŽP, Praha.

Zákon č.245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v zmene a doplnení ďalších predpisov

www.eco-schools.org

www.ces.sk

www.spirala.sk

www.zelenaskola.sk

www.zivica.sk

Resumé

Implementation of the International Eco-Schools Programme in pre-school education in the Slovak Republic

The article deals with the implementation of the Eco-Schools Programme in the kindergartens of Slovakia. The Eco-Schools is an international programme for environmental education and management, which aims to present sustainable development issues through classroom study as well as school and community action. The Eco-Schools Methodology consists of Seven Steps which need to be adopted by each school individually. They are as follows: step 1 - Eco-Schools Committee, step 2 - Environmental Review, step 3 – Environmental Action Plan, step 4 - Monitoring and Evaluation, step 5 - Curriculum Work, step 6 - Informing and Involving, and step 7 - Eco-Code. After one or two years of implementing the Programme with these seven elements, the schools are awarded the Green Flag. In 2010 the German Commission of UNESCO awarded the Eco-Schools Programme to be the *Official Project of the UN Decade of Education for Sustainable Development* for years 2010 – 2011.

Kontaktné údaje

Zuzana Gallayová, Ing., PhD.

Katedra aplikovanej ekológie

Fakulta ekológie a environmentalistiky

Technická univerzita vo Zvolene

T. G. Masaryka 24

960 53 Zvolen

e-mail: zgallayova@gmail.com

VEĽKÉ UPRATOVANIE

Sylvia Luxová

Abstrakt

Zámerom príspevku je poukázať na možnosti rozvíjania povedomia detí o ochrane a starostlivosti o prírodu v súlade s environmentálnou výchovou ako prierezovou témou Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 0. Zároveň ponúka edukačné aktivity, zamerané na plnenie úloh trvalo udržateľného rozvoja.

Kľúčové slová

Environmentálna výchova, projekt, edukačná aktivita.

„Jedine príroda vie čo chce, nikdy nežartuje
a nikdy nerobí chyby, tie robí len človek“.

J. W. Goethe

Aby bolo chýb voči prírode čo najmenej, prostredníctvom environmentálnej výchovy, edukačných projektov a aktivít vstúpujeme deťom v našej materskej škole lásku k prírode a všetkým jej súčasti.

Charakteristika materskej školy:

Je to štátna škola, mestský typ materskej školy. Je umiestnená na sídlisku Sekčov, na ulici Bratislavskej č. 3 v Prešove, v členitom teréne s množstvom stromov a zelene, medzi panelovými domami. Na základe zamerania a podmienok materskej školy sme si vytýčili vlastné ciele výchovy a vzdelávania, ktoré sú obsiahnuté v Školskom vzdelávacom programe KYTIČKA.

Jedným z týchto cieľov je utvárať u detí povedomie o ochrane prírody a životného prostredia, rozvíjať environmentálne cítenie. Tento cieľ, tak ako aj ostatné sú rozpracované v učebných osnovách ako špecifické ciele a na základe poznania aktuálnych vývinových a rozvojových schopností konkretizované v plánoch výchovno-vzdelávacej činnosti v jednotlivých triedach.

Špecifickým zameraním materskej školy je:

- Utváranie environmentálneho cítenia detí prostredníctvom školského dvora s dostatkom zelene, ktorý poskytuje deťom mnoho príležitostí na tvorivú sebarealizáciu, pohyb, hru, ale aj poznávaciu činnosť.

Jednotlivé edukačné aktivity pre deti vychádzajú práve z vyššie citovaného cieľa a zamerania materskej školy. Spolu s kolegynami sme preto s nadšením podporili myšlienku a cieľ projektu, ktorý má prispieť k vzdelávaniu detí pre trvalo udržateľný rozvoj (ESD).

Človek je súčasťou vesmíru a súčasťou prírody. Prírodu nemôžeme donekonečna ničiť a devastovať. Je najvyšší čas, aby sme konečne pochopili, že správanie ľudí

voči prírode sa musí zmeniť. Samozrejme, že dôležitú úlohu zohrávajú bohaté spoločnosti a ich zisky, ďalej vlády jednotlivých krajín, ktoré môžu situáciu ovplyvniť vo veľkej miere. Ale my učiteľia máme v rukách potenciál budúcich vládncích činiteľov, vedcov, výskumníkov, ktorí ak budú prírodu a jej súčasť milovať, vážiť si ju a pochopia, že sme jej súčasťou nedokážu jej ubližovať, pretože tak ubližujeme vlastne samy seba.

Cieľom projektu, ktorý som s deťmi realizovala bolo to, aby sa v nich prebudil cit a kladný vzťah k prírode a jej jednotlivým súčastiam. Deti potrebujú hmatateľné a konkrétne jednoduché a jasné vysvetlenie na to, aby pochopili, kde sa vlastne nachádzame a aby si vytvorili predstavu o tom, čo znamenajú pojmy planéta, znečisťovanie prírody, prírodné prostredie a podobne. Preto som hľadala spôsoby a vhodné aktivity na to, aby som deťom tieto pojmy sprostredkovala zaujímavo, zážitkovo a s vhodnými pomôckami.

Kľúčové pojmy a jednotlivé problémové otázky som zakomponovala do stručnej osnovy projektu, ktorý som prispôbila deťom v strednej vekovej skupine (4-5) rokov:

1. Oboznámiť deti s našou planétou
2. Prečo je planéta špinavá
3. Čo je to prírodné prostredie
4. Prostredie okolo nás
5. Ako môžeme našej planéte pomôcť my?

Edukačné aktivity tohto projektu boli prierezovo začlenené do týždenných plánov a realizované v rámci tém Školského vzdelávacieho programu. Ku každému problémovému okruhu som vybrala vhodnú aktivitu tak, aby aktivity na seba nadväzovali a logicky vyplývali jedna z druhej. Ciele som vyberala z ŠVP ISCED 0 a operacionalizovala pre strednú vekovú skupinu.

Tento príspevok som pomenovala VEĽKÉ UPRATOVANIE preto, lebo mojou snahou bolo, aby deti pochopili, že starostlivosť o prírodu začína u každého z nás a každý z nás môže prispieť k jej skrášleniu a starostlivosti o ňu. Stačí sa iba popozerať na to, ako vyzerá najbližšie prostredie medzi panelákmi a v okolí materskej školy.

Každý deň nám náš dvor znečisťujú vandali sklenými a plastovými fľašami a odpadkami. Tento pohľad je zarmucujúci a vôbec nie pekný. Okrem toho, hrozí aj nákaza. Preto, učíme deti chodiť s „otvorenými“, očami a upozorňovať na dané problémy. V závere projektu, preto samé deti zisťujú, ako sa ťažko upratuje. Jednoduchšie je poriadok udržiavať tým, že odpadky odhadzujeme na nato určené miesto. Z hygienických dôvodov, deti sa s odpadkami nestretli priamo. Používali fúriky, hrabličky a lopatky. „Upratovali“ suché lístie a ničoho sa nesmeli dotýkať rukami.

Názov hlavnej témy: **Oboznámiť deti s našou planétou (1)**

Zameranie: Prostredníctvom aktivity sa deti učia, kde sa Zem nachádza, z čoho sa skladá a že Zem je našim domovom.

Výkonové štandardy (špecifické ciele): Orientovať sa v priestore (vo vzťahu k vlastnej osobe), Dodržiavať zvolené pravidlá, spolupracovať, rešpektovať ostatných - J, PMO, Prejaviť sebareguláciu v hrách – J, SE, Reagovať neslovne na otázky a pokyny – I, KG, Vyjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami vlastné predstavy o zemi získané pozorovaním a z rôznych médií – P, KG, Vyjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami pocity, dojmy z pozorovania sveta – K, KG, Kresliť, maľovať, modelovať podľa vlastnej fantázie, predstáv a na tému – K, SE

Aktivita 1

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: **M e s i a č i k o v e** dobrodružstvá

Názov aktivity: Planéta Zem

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Dozvedieť sa o Zemi, čo je a kde sa nachádza

Pomôcky: glóbus, Slnko, Mesiac, hviezdy (obrázky)

Činnosť detí: Učiteľka dvihne glóbus nad hlavu.

Naša Zem sa vznáša voľne vo vesmíre. Deti sa môžu vystriedať a tiež si ju podržať vo vzduchu

Deti sú rozdelené na hviezdy, Mesiac, Slnko. Keď stojíme na Zemi vidíme na oblohe Mesiac. Teraz sa postavíme k Mesiacu a budeme pozorovať Zem.

Pohybuje sa Zem? Pomaly sa otáča kol, dokola. Deti sa otáčajú okolo Zeme. Ako sa Zem ešte pohybuje? Obieha okolo Slnka. Deti sa postavia do kruhu a jedno z nich bude Slnko. Ostatní budú okolo neho obiehať. Samotné Slnko sa nepohybuje. Musí vydržať v kľude. Ak sa predsa len pohne, na jeho miesto príde nové Slnko

Aktivita 2

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: **M e s i a č i k o v e** dobrodružstvá

Názov aktivity: Žijem na planéte Zem

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Pochopiť rozdiel medzi pevninou a vodami

Pomôcky: baliaci papier formát A1, obrysy svetadielov a morí, glóbus, atlas, temperové farby, štetce, nádoba na vodu

Činnosť detí: Učiteľka na glóbose a v atlase ukáže deťom, kde sa nachádzajú pevninské oblasti a kde moria a oceány

Žije väčšina ľudí na pevnine? Áno. Je to pevná časť našej planéty. Deti si zabúchajú, poskákajú po podlahe. Vidíte, neprepadneme sa. A čo oceány? Viete, čo ich tvorí? Voda. Oceán nemá pevný povrch. Skúste hodiť do vody pár kamienkov. Vidíte ako sa potápajú? Deti vyfarbujú pevninu hnedou a moria modrou temperovou farbou.

Názov hlavnej témy: **Prečo je planéta špinavá (2)**

Zameranie: Rozvíjanie povedomia detí o podmienkach života na Zemi a potrebe ochrany životného prostredia - základy environmentálneho cítenia. Orientovanie sa v priestore.

Získavanie širších poznatkov o prírode a životnom prostredí.

Aktivita 1

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: **M e s i a č i k o v e** dobrodružstvá

Názov aktivity: Rozhovor s deťmi k LOGU (Deti čistia planétu)

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Rozvíjať povedomie detí o probléme znečisťovania našej planéty. Zamýšľať sa nad touto problematikou.

Pomôcky: Obrázok Loga OMEP, Trvalo udržateľný rozvoj

Činnosť detí: Deti hovoria, to čo vidia na obrázku. Snažia sa hodnotiť a odôvodniť svoje postrehy, s pomocou učiteľkiných otázok. (Odpovede detí spracované a doručené samostatne)

Aktivita 2

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: **Jarná rozprávka**

Názov aktivity: Edukačná hra: Modrá starenka

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Prebúdzajú u detí environmentálne cítenie, citlivosť na prejavy ničenia prírody a životného prostredia.

Pomôcky: Plagát – nakreslená zemeguľa, (využijeme plagát, ktorý deti zhotovili na predchádzajúcej aktivite – Žijem na planéte Zem), kartičky s vecami, ktoré patria do prírody (tráva, kvety, vtáčiky ...), plastové fľaše, konzervy, hrnce ..., t.j. veci, ktoré škodia prírode

Činnosť detí: Deti sa rozdelia do troch skupín, presunú sa ku plagátu, na ktorom je nakreslená zemeguľa. Kartičky s nakreslenými rôznymi predmetmi. *Vpravo* – veci, ktoré patria do prírody. Tráva, kvety, vtáčiky, stromy, zvieratá. *Vľavo* – veci, ktoré do prírody nepatria. Plastové fľaše, konzervy, papiere, staré hrnce, železo. *Pod obrázok* – to čo prírode škodí. Spray, dym z továrne, dym z výfukov áut, nafta, benzín.

Edukačné pravidlo: Rozdeľovať predmety podľa škodlivých a neškodných predmetov pre prírodu bez účasti a zapojenia učiteľky do hry

Po vytriedení obrázkov vysvetliť, prečo príslušný predmet je zaradený do príslušnej kategórie.

Názov hlavnej témy: **Čo je to prírodné prostredie (3)**

Zameranie: Oboznámenie detí s pojmom prírodné prostredie a čo je jeho súčasťou.

Výkonové štandardy (špecifické ciele): Citlivo vnímať krásu prírody, jej čaro a jedinečnosť, Hodnotiť prírodné prostredie, Prejaviť vzťah a ochranné postoje k prírodnému prostrediu a stvárať ich prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov, Prakticky uplatniť návyky starostlivosti o prírodu (nezahadzovať odpady), Rozprávať pocity, zážitky, dojmy zo starostlivosti o prírodu a zobraziť ich – P, SE. Zhotoviť výtvary z rozmanitého materiálu, vrátane odpadového, rôznymi technikami (strihať, lepiť, tvarovať materiál, atď.), uplatňovať pri tom technickú tvorivosť – JS, PM, Pohybovať sa v rôznom prostredí (sneh, ľad, voda) bez strachu a zábran, Modifikovať pohyb v zmenených podmienkach alebo v problémových situáciách, Pohybovať sa rôznymi spôsobmi medzi prírodnými alebo umelými prekážkami, Zvládnuť turistickú vychádzku do blízkeho prírodného okolia – P, PM

Aktivita 1

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: **Gaštanček a Žaludienka**

Názov aktivity: Turistická vychádzka na Sigord

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Pozorovať trávu, stromy, kvety, vtáky, kamene, hlinu, vodu v potoku – súčasti prírody. Vnímať čo najväčším množstvom zmyslov (čuch, sluch, zrak, hmat) javy a deje v prírode, farbu, tvar, zaujímavosti, krásu a čaro prírody. Zbierať prírodniny.

Pomôcky: batôžtek s jedlom a nápojom, vhodné turistické oblečenie

Činnosť detí: Deti pozorujú prírodu okolo seba, sledujú to, na čo ich upozorní učiteľka, precitujú krásu, vnímajú pokoj v prírode. Zbierajú si prírodniny do tašky

Aktivita 2

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: **Gaštanček a Žaludienka**

Názov aktivity: Vytváranie obrázkov z prírodnín, zobrazovanie hmyzu

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Vyjadriť svoj vzťah k prírode – zobraziť to, čo sa mi páčilo na vychádzke.

Pomôcky: Prírodniny – gaštany, žalude, vetvičky, lišajník, šípka, trnka, listy, šišky, farebné tuše, výkresy, modelovacia hlina, podložky

Činnosť detí: Deti si manipuláciou s prírodninami zostavujú „prírodu v triede“

– stromy, plody, trávu, zvieratká. Tušom a drevkom kreslia hmyz. Z hlíny modelujú hmyz, trávu, stromy atď.

Názov hlavnej témy: **Prostredie okolo nás (4)**

Zameranie: Zamerať pozornosť detí na pozorovanie svojho najbližšieho okolia, množstva odpadkov na trávnatých plochách, keď zišiel sneh.

Výkonové štandardy (špecifické ciele): Orientovať sa v tesnej blízkosti domova a materskej školy, Zaujať postoj k domovu a vyjadriť ho prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov, Prechádzať bezpečne cez cestu pod vedením starších osôb – JS, K, Hodnotiť prírodné prostredie, Prejaviť vzťah a ochranné postoje k prírodnému prostrediu a stvárať ich prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov, Prakticky uplatniť návyky starostlivosti o prírodu (nezahadzovať odpadky) – P, SE

Aktivita 1

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: Jarná rozprávka

Názov aktivity: Vychádzka do okolia MŠ

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Vyhľadávať rôzne druhy odpadkov, ktoré nepatria na verejné priestranstvo, ale do kontajnera.

Pomôcky: žiadne

Činnosť detí: vychádzka v okolí materskej školy, na sídlisku, rozhovor s deťmi

Aktivita 2

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: Jarná rozprávka

Názov aktivity: Triedenie odpadu

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Naučiť sa triediť odpad – plasty, kovy (hliník), papiera, sklo

Pomôcky: prázdne obaly z rôzneho materiálu, farebné zberné vrecia

Činnosť detí: deti triedia a vyhadzujú odpad na správne, určené miesto podľa farby vreca a druhu odpadu

Názov hlavnej témy: **Ako môžeme našej planéte pomôcť my (5)**

Zameranie: Uvedomenie si dôležitosti svojej čiastkovej pomoci veľkému cieľu – Zastaviť a eliminovať znečisťovanie planéty

Výkonové štandardy (špecifické ciele): Hodnotiť prírodné prostredie, Prejaviť vzťah a ochranné postoje k prírodnému prostrediu a stvárať ich prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov, Prakticky

uplatniť návyky starostlivosti o prírodu (nezahadzovať odpadky, hrabať lístie a pod.) – P, SE

Aktivita 1

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: Na lúke a v záhrade

Názov aktivity: Upratovanie školského dvora

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Upratať si svoje okolie

Pomôcky: hrable, fúrik, vrecia, rukavice

Činnosť detí: vyhrabávanie, vozenie, zberanie odpadkov z dvora materskej školy

Aktivita 2

Téma týždňa v Školskom vzdelávacom programe: Na lúke a v záhrade

Názov aktivity: Kreslenie na tému: Upratovanie

Edukačné ciele (čiastkové ciele): Nakresliť ako pomáhame pri upratovaní našej škôlky

Pomôcky: výkres A3, masť pastel

Činnosť detí: kreslenie na tému

Výsledky a závery:

Deti sa s touto témou stretli po prvýkrát takto systematicky, vo veku 4-5 rokov. Plnili zadávané úlohy a začali chápať a zamýšľať sa nad znečisťovaním životného prostredia, čo vyplynulo aj z ich reakcií. Na tento všeobecný projekt nadväzuje projekt „Tajomstva lesa“.

Popis projektu:

Ciele projektu: (vychádzajúce zo ŠkVP našej MŠ)

Tajomstva lesa

- Utvárať základy environmentálneho cítenia a správania.
- Osvojovať si rôzne spôsoby oboznamovania sa s prírodným prostredím, rozvíjať pozorovacie schopnosti a zmyslové vnímanie.
- Utvárať pozitívny vzťah k prírodnému prostrediu.
- Všímať si podstatné vlastnosti predmetov a javov a príčinné súvislosti prírodných javov, postupne chápať vzťahy medzi nimi.
- Vytvárať u detí nový vzťah k prírode a k životu založený na poznaní, že akékoľvek ohrozenie životného prostredia je akútnym nebezpečenstvom pre všetkých.
- Chápať a hodnotiť vzťah medzi sebou a životným prostredím v okolí dieťa.
- Chápať potrebu ochrany životného prostredia vôbec.
- Získavať pozitívne postoje k ochrane a tvorbe životného prostredia.

- Utvárať a rozvíjať environmentálne cítenie a správanie v súčinnosti s kultúrnym a etickým správaním, ktoré smeruje k trvalo udržateľnému rozvoju a k zachovaniu života na Zemi .
- Prostredníctvom jednoduchých a dieťaťu blízkyh činností prispievať k ochrane rastlinnej a živočíšnej ríše, k starostlivosti o svoje okolie.

Projekt je zameraný na utváranie základov environmentálneho cítenia a správania, podporovanie pozitívneho vzťahu k prírodnému prostrediu, vnímanie krásy prírody, pozorovanie charakteristických znakov stromov a rastlín, spôsobom života lesných zvierat, prostredím lesa. Deti sú vedené k ochrane životného prostredia ako dôležitej súčasti života človeka na tejto planéte.

Použité stratégie a metódy:

- Hry a hrové činnosti
- Manipulácia s rôznymi predmetmi a náradím
- Kreslenie, maľovanie
- Manipulácia s predmetmi, prírodninami, praktické činnosti (zhotovovanie výtvarov z technického a prírodného materiálu, triedenie, pomenovávanie, usporadúvanie
- Pozorovanie prírodného prostredia
- Rozprávanie, rozhovor, riešenie problémových úloh

Použité pomôcky a materiál:

- výtvarný a technický materiál, obrázkový materiál, knihy, encyklopédie, časopisy, leporelá, makety

Projekt pozostáva z 8 aktivít, ktorých ciele sú formulované a operacionalizované z ISCED 0

Aktivita 1

TO: Príroda

RO: KG

Operacionalizovaný cieľ:

Zdôvodniť význam prírodného prostredia na základe pozorovania a zážitkov z prírody.

Pomôcky: obrázok stromu, obrázok Zeme

Edukačná činnosť:

Rozhovor o tom, prečo je ohrozená modrá planéta Zem, ako je ohrozená, aký majú stromy význam pre život človeka, maľovanie stromu a jeho častí, znázornenie nečistôt ovzdušia a čistého produktu kyslíka, ktorý človek potrebuje na dýchanie

Aktivita 2

TO: Príroda

RO: KG

Operacionalizovaný cieľ:

Rozlíšiť stromy a kríky .

Edukačná činnosť:

Rozlišovanie pásma lesov a hôr, pri rozlišovaní prostredia hôr – pásmo lesov a pásmo kosodreviny – nízky kríkový porast – kreslenie,

Aktivita 3

TO: Kultúra

RO: SE

Operacionalizovaný cieľ:

Maľovať zvieraciu postavu.

Pomôcky: makety zvierat, mastný pastel, výkresy

Edukačná činnosť:

Vymaľovanie obrázka zvierat – „Strakatý obrázok“

Aktivita 4

TO: Príroda

RO: KG

Operacionalizovaný cieľ:

Poznať a rozlíšiť na základe sprostredkovaného pozorovania niektoré lesné zvieratá

Edukačná činnosť:

EH: Druhy zvierat, rozlišovanie znakov a spôsobu života zvierat – orol, zajac, medveď, srna

Aktivita 5

TO: Ľudia

RO: KG

Operacionalizovaný cieľ:

Priradiť číslo (nie číslicu) k danému počtu predmetov.

Pomôcky: obrázky zvierat, symboly na kartičkách – zem, voda, vzduch

Edukačná činnosť:

Triedenie lesných zvierat podľa spôsobu pohybu a ich spočítavanie v skupinách

Aktivita 6

TO: Ja som

RO: PM

Operacionalizovaný cieľ:

Zaujať rôzne postavenia podľa pokynov

TO: Príroda

RO: KG

Operacionalizovaný cieľ:

Zaujať pozitívne postoje k zvieracej ríši

Edukačná činnosť:

EH: Pekný vlk – zaujímanie postavenia podľa správania vlka, chápanie správania sa vlka a jeho úlohy v rolovej hre.

Aktivita 7

TO: Kultúra

RO: SE

Operacionalizovaný cieľ:

Reprodukovať autorskú rozprávku.

Pomôcky: text rozprávky srnček Bambi

Edukačná činnosť:

Reprodukovanie vypočutej rozprávky pomocou obrázkov

Aktivita 8

TO: Kultúra

RO: SE

Operacionalizovaný cieľ:

Výtvarne vyjadriť pocity a dojmy z rozprávky.

Edukačná činnosť:

Kreslenie

Výsledky a závery:

Projekt s názvom „Tajomstvá lesa“ nadväzuje na predchádzajúci projekt Planéta Zem. Deti prostredníctvom zážitkového učenia spoznávali život niektorých zvierat, zvnútorňovali si hodnoty kladného vzťahu k prírode a k zvieratám. Projekt bol realizovaný s tou istou skupinou detí vo veku 5-6 rokov.

Okrem vlastných projektov sa naša materská škola zapája aj do ďalších projektov, s témou environmentálnej výchovy a výchove k zdraviu a správne životnému štýlu:

1. Vitamínko a Vitalka,
2. Hliníkový Skarabeus,
3. Naturáčikove dobrodružstvá,
4. Adamko hravo-zdravo,
5. Schauma deťom,
6. Žabky BUPI

7. Planéta Zem

8. Tajomstvá lesa

Literatúra

BAREKOVÁ, M. V. 2003. *Veľká kniha malého školáka o prírode*. Bratislava: MATYS. ISBN 80-89147-10-0.

CLAYCOMBOVÁ, P. 1999. *Školka plná zábavy*. Praha: PORTÁL, 1999. ISBN 80-7178-316-1.

FABÍKOVÁ, A. – CHOMJAKOVÁ, O. *Školský vzdelávací program: KYTIČKA-Učebné osnovy*.

KOHLVÁ, M. A. 2006. *Výtvarné hrátky pro děti*. Praha: PORTÁL, 2006. ISBN 80-7367-163-8.

MIŠOVÁ, M. – GMITROVÁ, V. – KNAPÍKOVÁ, Z. – MOCHNÁČOVÁ, H. 2005. *Environmentálna výchova v materskej škole*. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-53-2.

PODHÁJECKÁ, M. 2006. *Edukačnými hrami poznávame svet*. Prešov: PU v Prešove PG. Fakulta, 2006. ISBN 80-8068-514-2.

SEMANOVÁ, E. *Školský vzdelávací program: KYTIČKA*

Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. Bratislava: MŠ SR, ŠPÚ. 2008. ISBN 978-80-969407-5-2.

Resumé

This article shows the possibilities of how to explain children some effects of nature it allows them to understand that we have to protect nature and care for it.

Kontaktné údaje

Sylvia Luxová, Mgr.

Materská škola

Bratislavská 3

080 01 Prešov

e-mail: ms.bratislavska@condornet.sk

AKTIVITY ZŠ s MŠ DRAHOVCE V OBLASTI TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

Ingrid Valovičová

Abstrakt

Príspevok je zameraný na prezentáciu materskej školy v Drahovciach v oblasti trvalo udržateľného rozvoja.

Kľúčové slová

Materská škola, environmentálna oblasť, projekty a aktivity, svetový projekt OMEP, ESD - vzdelávanie pre trvalo udržateľný rozvoj.

Materská škola v Drahovciach tvorí organizačnú súčasť základnej školy, má samostatnú budovu, v ktorej sú tri triedy a 65 detí. Predprimárne vzdelávanie a výchovu realizujeme podľa školského vzdelávacieho programu „Kuk do sveta“, ktorý má rozšírený obsah výchovy a vzdelávania o environmentálnu oblasť „Ja v krajine zázrakov“. Ciele výchovy a predprimárneho vzdelávania v našej materskej škole vychádzajú z koncepcie tvorivo-humanistickej výchovy s dôrazom na vytváranie pozitívnej socioemocionálnej klímy, výučbu orientovanú na rozvíjanie divergentného a konvergentného myslenia, postupy a stratégie interpersonálneho porozumenia. V súlade s tvorivo-humanistickou koncepciou výchovy a vzdelávania sa orientujeme na environmentálnu oblasť, ktorá svojim zameraním korešponduje s cieľmi tvorivo-humanistickej výchovy, pretože hlavnú pozornosť sústreďuje na rozvíjanie základných funkcií osobnosti jedinca, ktoré môžu výrazne ovplyvniť celý hodnotový systém dieťaťa, jeho poznatky, sociálne, emocionálne a komunikatívne kompetencie. Prostredie, v ktorom sa materská škola nachádza (školský dvor, rybníky a rieka Váh v blízkom okolí) poskytuje deťom príležitosť nadobudnúť priame skúsenosti v prírodnom prostredí, ktoré im umožnia získať poznatky, hodnoty, postoje a spôsobilosti potrebné na ochranu a zlepšenie životného prostredia. Prioritou našich snáh je rozvíjať a skvalitňovať hodnotový systém dieťaťa, ktorý mu umožní múdro a citlivo konať v prospech ochrany a zachovania života vo všetkých jeho formách. Formou zážitkového učenia sa, skúmaním, bádaním, experimentovaním a objavovaním sa deti oboznamujú so základnými princípmi ekológie, s významom zdravého životného prostredia a s nevyhnutnosťou symbiôzy medzi človekom a prírodou, čím sú podnecované k utváraniu si zodpovedného vzťahu k životnému prostrediu a k získavaniu lásky a úcty k okolitej prírode a svetu. Výsledkom našich snažení by malo byť dieťa, ktoré si uvedomuje potrebu prírodu poznať a chrániť.

Je pre nás dôležité naučiť deti vnímať a vidieť krásu okolo seba. Nejde len

o prírodu, životné prostredie, ale aj o svoje zdravie a vzťahy medzi deťmi, ľuďmi a krajinami. Citlivejší prístup k svetu a vnímavosť ku krásam okolo seba docielime len tak, že naučíme už malé dieťa vážiť si aj najmenší prejav života, stebielko trávy, sedmokrásku na lúke, či mravčeka na chodníku, dáme mu základ toho, aby v neskoršom období dokázalo konať múdro a citlivo v prospech celého sveta. Potvrdzujú to aj slová slávneho fyzika A. Einsteina: „Svet okolo nás je plný nádherných prírodných javov, nad ktorými žasne rozum a srdce pookreje - ak ich dokážeme vidieť“.

Materská škola v Drahovciach sa zapojila v školskom roku 2009/2010 do prvej a v ďalšom školskom roku následne aj do druhej časti **Svetového projektu OMEP k vzdelávaniu pre trvalo udržateľný rozvoj**. V rámci druhej časti projektu sme v priebehu školského roka 2010/2011 zrealizovali nasledovné projekty

1. Prší, prší, len sa leje
2. Príbehy o vode
3. Chráňme si planétu Zem

a jednorazové aktivity

1. Herbár jesenných listov
2. Zelenina z plastov
3. Cesta rozprávkovým lesom
4. Vtáčie búdky
5. Snehová krajina –využitie LAND-ART-u v zime
6. Potravinová pyramída
7. Zázračné semenka
8. Exkurzia do hvezdárne

Vo svojom príspevku by som Vám chcela priblížiť niektoré projekty a aktivity realizované s deťmi v rámci **Svetového projektu OMEP k vzdelávaniu pre trvalo udržateľný rozvoj**.

Projekt: Prší, prší, len sa leje

Projekt *Prší, prší, len sa leje* bol zameraný na určovanie a priame pozorovanie charakteristických znakov jesenného počasia. Deti sa zoznámili s pojmami meteorológ, vetromer, dážďomer, tlakomer a vlhkomer. Zhotovením jednoduchých prístrojov a priamym pozorovaním, meraním a zaznamenávaním počasia deti získali nové poznatky, skúsenosti a spôsobilosti s počasím. Snažila som sa stimulovať a uspokojovať zvedavosť a záujem detí o atmosférické javy. V priebehu realizácie projektu sme sa hrali na meteorológov a meteorologickú stanicu: s deťmi sme si prezerali encyklopédie, zhotovovali sme prístroje na určovanie počasia (dážďomer, vetromer), pozorovali a určovali sme počasie s využitím kartičiek počasia a zaznamenávali sme konkrétne počasie do kalendára. Deti tancovali Tanec vetra, spievali piesne o jesennom počasi a šarkanoch, diskutovali a určovali hlavné znaky jesene ako jedného ročného obdobia, mesiac a deň v týždni, čo je dnes, čo bude zajtra a čo bolo včera

s využitím tabuľky celoročného kalendára, interpretovali básne Dáždik a Šarkan metódou slovnej banky (sledovali slová básne na magnetickej tabuli, ukladali slová básne podľa predlohy, určovali počet slov, počet písmen v slove, hľadali rovnaké slová, písmená. Využili sme prírodný materiál, ktorý nám jesenná príroda ponúka a zhotovili sme šarkanov a rôzne priestorové dekorácie. S našimi šarkanmi z prírodnín a odpadových materiálov sme sa zúčastnili súťaže o najkrajšieho šarkana, ktorú zorganizovalo CVČ Dúha v Hlohovci a súťaž sme vyhrali. Silu vetra si deti vyskúšali aj pri púšťaní šarkanov.

Ciele projektu:

1. Vyberať obrázky počasia typického pre jeseň a zdôvodniť, prečo je na jeseň typický určitý druh počasia
2. Diskutovať o typických znakoch jesene a interpretovať údaje získané z detských encyklopédií.
3. Rozhodnúť o tom, aké je ročné obdobie, mesiac a deň na tabuľke kalendára.
4. Vedieť podľa obrázkov určovať v kalendári čo je dnes, čo bolo včera a čo bude zajtra
5. Vyrobiť si šarkana z farebného a darčekového papiera strihaním a lepením.
6. Využiť prírodný materiál na zhotovovanie šarkanov a jesenných dekorácií.
7. Pozorovať čo sa zmenilo v počasi a zmeny zaznamenávať do kalendára počasia
8. Určovať v prírodnom prostredí silu a smer vetra prostredníctvom jednoduchých pomôcok zhotovených s deťmi.
9. Nakresliť do kalendára počasia druh počasia pozorovaný v konkrétny deň.
10. Počúvať zvuk vetra a napodobňovať ho.
11. Uvedomovať si, že sila vetra sa dá využiť aj na púšťanie šarkana.
12. Mať záujem vyjadrovať svoje skúsenosti s počasím a ročným obdobím jeseň.
13. Snažiť sa vyjadriť tancom pocity vyvolané počúvaním klasickej skladby.

Použitá stratégia a metódy: zážitkové a problémové učenie sa, interpretácia básní o jeseni, zbieranie prírodnín a ich triedenie, vychádzky do prírody - rozlišovanie stromov, kríkov, plodov, zostrojovanie a púšťanie šarkanov, metódy predčitateľskej gramotnosti, Deň, týždeň, rok – praktické oboznamovanie sa, hudobno-pohybové a hudobno-dramatické hry s tematikou jesene, experimentovanie, skúmanie a bádanie v prírodnom prostredí.

V projekte bolo dominantným rozmerom ESD (trvalo udržateľného rozvoja) práve životné prostredie, ktoré deti obklopuje a ponúka im možnosť získať

potrebné informácie o prírode, prírodných javoch a o zmenách, ktoré sa v prírode uskutočňujú. Deti mali možnosť získať a rozšíriť si poznatky, spôsobilosti, hodnoty a postoje potrebné na porozumenie významu prírody pre život na Zemi.

Odporúčania vyplývajúce z realizácie projektu:

Realizácia projektu priniesla deťom nový pohľad na pozorovanie prírodných javov a počasia tým, že deti mali možnosť využiť prístroje na meranie množstva napršaného dažďa, merať silu a smer vetra, zaznamenávať každý deň počasie. Pri spracovávaní projektu je dôležité zohľadňovať potreby a záujmy detí, ich autentickosť a aktuálnosť, nakoľko ovplyvňujú ďalšie konanie a pôsobenie dieťaťa. Skúsenosti a poznatky, ktoré dieťa získa v autentickom prostredí prírody sú neoceniteľné a majú trvalú hodnotu.

Projekt: Príbehy o vode

V rámci projektu *Príbehy o vode* mali deti možnosť účastou na aktivitách a experimentoch získať základné poznatky o význame vody a vodných tokov pre životné prostredie, a skúsenosti s tým, ako voda pomáha a ako môže škodiť, o potrebe šetrenia s vodou, o jej znečisťovaní, o fyzikálnych vlastnostiach vody (výtlak, stúpanie, nadľahčovanie, klesanie, nasiakavosť).

V priebehu realizácie projektu deti zhotovili spoločnú knihu s témou voda – vystrihovaním obrázkov znázorňujúcich vodu a všetko, čo s vodou súvisí; uskutočnili sme experimenty, pri ktorých deti zisťovali ktoré predmety sú vodou nadľahčované, ktoré sa do vody ponoria, skúmali nasiakavosť rôznych druhov papiera a údaje a zistenia zaznamenávali na magnetickú tabuľu; navštívili sme miestnych hasičov a oboznámili sa s významom a spoločenskou potrebou a dôležitosťou ich práce; v skupinových aktivitách deti diskutovali a riešili problémové úlohy: ako vznikajú oblaky (vyparovanie vody), kedy je voda užitočná, kedy nebezpečná, kde všade vodu nachádzame (označovanie na mape). Na získanie potrebných informácií deti využili detské encyklopédie, mapu sveta, glóbus. Deti vyjadrovali pohybom a hrou na detských rytmických nástrojoch svoje pocity s počúvania inštrumentálnych skladieb so zvukmi vody, písali sme list dospelým na tému: Prečo treba chrániť vodu? Vytvorili sme si v triede galériu – deti pozorovali, vnímali, hodnotili a uvažovali nad výtvarnými umeleckými dielami s témou voda; téma vody sa objavila aj v umeleckých výtvoroch detí: deti vytvárali obrazy zo škvrn prekladaním papiera a z kúskov vlny namočených v škrobe.

Ciele projektu:

1. Informovať sa o problémoch v životnom prostredí, o vzájomnom vplyve ľudí na životné prostredie, zamýšľať sa nad riešeniami týchto problémov.
2. Prostredníctvom zážitkového učenia sa spoznávať fyzikálne javy a deje.

3. Získavať skúsenosti a prežívať pozitívne pocity úspechu z činností, ktoré vedú k zlepšeniu stavu životného prostredia
4. Prejaviť vzťah a ochranárske postoje k prírodnému prostrediu
5. Zdôvodňovať význam vody a vodných tokov pre životné prostredie.
6. Vytvoriť si predstavu o tom, že voda môže celej rastlinnej a živočíšnej ríši slúžiť a pomáhať, ale v určitých situáciách aj škodiť – záplavy, povodne.
7. Uskutočňovať pokusy s vodou, ktorými deti získajú poznatky o základných vlastnostiach vody.
8. Oboznámiť sa pri pokusoch s vodou s pojmami ako vytlačiť, stúpať, nadľahčovať, klesať, nasiaknuť.
9. Prostredníctvom inštrumentálnej hry na detských rytmických nástrojoch vyjadriť vodu – pršanie, tok rieky, vlny na mori.
10. Tvoriť škvrny preložením papiera, niektoré detaily zvýrazniť, dielo pomenovať.
11. Pokúsiť sa jednoducho hodnotiť umelecké diela – obrazy od rôznych autorov na tému voda v „galérii“ triedy.
12. Uvažovať o tom, čo znázorňujú a akými prostriedkami boli vytvorené obrazy.
13. Vytvoriť diktovaním odkaz pre ľudí, ktorí znečisťujú vodné toky.

Použitá stratégia a metódy: diskutovanie, komunikovanie na konkrétnu tému voda - vyjadrovanie myšlienok deťmi, výtvarná vernisáž – hodnotenie umeleckých diel, hudobné aktivity – počúvanie hudby a hudobných zvukov na tému voda, metódy rozvíjajúce predčitateľskú gramotnosť, demonštrovanie – vizuálne vysvetľovanie, ilustrovanie myšlienok, prezentácia výsledkov, priama činnosť detí – zapájanie všetkých zmyslov s cieľom získania informácií, skúseností, experimentálne aktivity – pokusy s vodou.

Projekt bol orientovaný na podporovanie kritického myslenia detí k zisteným faktom, na skvalitňovanie detského poznania ponúkaním rôznorodých zmysluplných podnetov stimulujúcich prežívanie, konanie a postoje detí orientované na dosiahnutie kvalitatívnych zmien v chápaní a ponímaní významu ochrany vody a vodných zdrojov.

Realizáciou projektu deti získali nové poznatky a skúsenosti o vode a o jej nevyhnutnosti pre život na Zemi, nadobudli nové postoje k ochrane vody a vodných tokov pred znečisťovaním, k šetreniu vodných zdrojov, vyjadrovali svoje hodnotiace stanoviská k znečisteným prírodným zdrojom vody a o dôležitosti racionálneho využívania prírodných zdrojov vody.

Odporúčania vyplývajúce z realizácie projektu:

Pre dieťa je najlepším prostriedkom na získavanie poznatkov a skúseností priama skúsenosť, kontakt a manipulácia s predmetmi. K takýmto činnostiam patria aj experimenty, ktoré môžu deti realizovať samostatne, samostatne môžu získavať

nové poznatky a objavovať nové súvislosti a zákonitosti prírody, pochopiť niektoré fyzikálne javy. Experimenty môžu pomôcť deťom nájsť odpovede na ich zvedavé otázky, rozvíjať manipulačné spôsobilosti a tvorivé myslenie.

Jednorazové aktivity:

Snehová krajina – využitie LAND-ART-u v zime

Aktivita bola realizovaná priamo v prírode, po úvodnom rozhovore s deťmi nasledovala samostatná tvorba. Čerstvo napadnutý sneh nám ponúkol ideálne podmienky na vytváranie rôznych plošných a priestorových objektov. Najskôr chodili deti v rade za sebou drobnými krokmi v snehu a vytvárali tak točením sa do kruhu dnu a von špirálu ako ulitu slimáka. V ďalšej časti sa deti rozdelili do troch skupín: 1. skupina tvorila snehovú záhradu na ploche s využitím prírodnín, 2. skupina stavala snehuliaka gúľaním snehu a 3. skupina zhotovila snežný dom – iglu v priestore.

Ciele aktivity:

1. Rozvíjanie orientácie v priestore pri zimnom tvorení land-artom v prírode.
2. Rozvíjanie pohybovej koordinácie pri vytváraní plošných objektov zo snehu.
3. Produkcie tvorivého myslenia pri kreatívnom produkovani z prírodných materiálov na snehovej ploche.

Použitá stratégia a metódy: praktická činnosť v exteriéri, manipulácia s prírodným materiálom, so snehom

Deti mali možnosť získať poznatky o postmodernom umení LAND-ART, tvoriť so snehom a v snehu kompozičné celky v prírodnom prostredí, vnímať krásu a čaro zimnej prírody a citlivo do nej zasahovať.

Odporúčania vyplývajúce z realizácie aktivity:

Pri realizácii tejto aktivity je dôležité zabezpečiť dostatočné množstvo prírodného materiálu, ktorý je vhodné získať v jesenných mesiacoch zbieraním a sušením, ďalším predpokladom je čerstvo napadnutý a nepošliapaný sneh. Jednou z hlavných funkcií LAND-ART-u je vytvárať úzky a trvalý vzťah dieťaťa k prírode a súčasne k tvorivej aktivite v nej.

Zelenina z plastov

Motiváciou k uskutočneniu tejto aktivity bola pieseň Varím polievočku, v ktorej sa spieva o zelenine, ktorá je zdravá a silu nám dáva. Deti v skupinách premýšľali, aký druh zeleniny zhotovia z pripraveného odpadového materiálu a z PET fliaš. V priebehu aktivity deti vytvorili strihaním, lepením, krčením, domaľovávaním a tvarovaním odpadového materiálu kukuricu, mrkvu, red'kovku, cibuľu a zemiak.

Ciele aktivity:

1. Využiť odpadový materiál pri zhotovovaní makiet ovocia a zeleniny.
2. Vyjadriť vlastnými slovami čo je dôležité pre naše zdravie.

3. Posúdiť, prečo je určitá strava zdravá a iná nie.
4. Vyjadriť svoje poznatky, skúsenosti a postoje k zdraviu
5. Výtvarnými a pracovnými technikami dotvárať plastové fľaše.

Použitie stratégie a metódy: skupinová činnosť, kooperácia, manipulácia s materiálom, tvorivé produkovanie

Deti mali možnosť získať ďalšie praktické skúsenosti so spracovaním odpadového materiálu a nadobudnúť nové poznatky s úpravou plastových fliaš v umelecko-expressívnych aktivitách.

Odporičania vyplývajúce z realizácie aktivity:

Odpadový materiál a predovšetkým PET fľaše ponúkajú rôznorodé možnosti ich využitia na spracovanie, dotváranie a pretváranie na nové produkty. Deti majú v kooperatívnych aktivitách príležitosť na produkovanie nápadov, na aktívnu spoluprácu a na praktické oboznamovanie sa s vlastnosťami materiálov.

No a na miesto záveru ponúkam na zamyslenie výroky detí, ktoré vznikli v rámci projektu *Príbeh o vode*.

Odkaz dospelým: Prečo máme chrániť prírodu?

Maťko: „*Dospelí, musia na vodu dávať pozor, lebo keď sa zašpiní, nebudú mať čo piť.*“

Šimonko: „*Chcem odkázať dospelým, aby dávali na vodu pozor, lebo by jej bolo potom málo pre rybičky.*“

Oliver: „*Ja im chcem povedať, aby púšťali vodovodné kohútiky slabšie, a aby radšej počkali a boli trpezlivejší kým im voda natečie, tak sa voda šetrí.*“ *A ešte by som chcel odkázať, aby nedávali do vody odpadky, lebo potom znečisťujú vodu a zabíjajú rybičky.*“

Timea: „*Povedala by som dospelým aby nehádzali do vody odpad, potom vodu znečisťujú, ja som videla aj takých chlapcov zlých, ktorí do rybníka všeličo hádzali a to by nemali, lebo keby každý tak nechával odpadky, tak by sme mali špinavé celé jazero a to by nebolo zdravé ani pre ľudí, ani pre zvieratá.*“

Ninka: „*Keď sme sa chceli ísť kúpať na starý Váh, tak sme na ceste našli toľko odpadkov, že sme tade ani nemohli prejsť a museli sme sa vrátiť domov. Ja som bola z toho taká smutná, že by som teraz chcela povedať dospelým, aby si tie odpadky odpratali tam, kam patria, do smetiakov.*“

Matej: „*Ja by som tým dospelým odkázal, že nech nevyhadzujú smeti pri cestách a pri riekach, ale nech ich dávajú do kontajnerov.*“

Oliver: „*Odpad patrí na smetisko, nie na cesty a do blízkosti vody.*“

Jesica: „*Ja odkazujem dospelým, že aby nehádzali do tej vody fľaše, lebo ľudia keď idú tou cestou čo vedie k jazeru, ja som videla, že tam hádzali všelijaké fľaše, aj sklené a to by sme sa mohli porezať aj my deti alebo rybári čo tam chytajú ryby.*“

Timea: „*Ja chcem ešte povedať, aby ľudia nehádzali do vody všelijaké odpadky, napríklad aj papuče, kolesá a tak, lebo potom vodu znečisťujú a zabíjajú rybičky,*

ktoré v tej vode žijú.“

Dominika: „*Odkázala by som dospelým, aby odpadky vyhadzovali na smetisko, nie do vody, aj v Drahovciach je taký Separovaný dvor, kde sa môžu ukladať rôzne odpadky a tie potom odvážajú na autách preč.*“

Oliver: „*A ja viem, ten odpad zo separovaného dvora sa potom recykluje a vyrábajú sa z toho nové veci – tak aby to vedeli aj dospelí.*“

Všetci na záver:

„*Dospelí, ochraňujte našu krajinu, aby sme sa v nej mohli hrať a nemuseli stúpať na smeti, aby sme sa mohli chodiť kúpať k starému Váhu a nemuseli sa porezať, aby aj rybičky mali čistou vodu, aby boli chodničky čisté, bez odpadkov, lebo potom sa nedostaneme tam kam chceme a aby príroda voňala, lebo keď sú tam smeti, tak to niekedy aj smrdí.*“

Literatúra

CLAYCOMBOVÁ, P. 1996. *Škôlka plná zábavy*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-069-3.

KOSTRUB, D. a kol. 2005. *Dizajn procesu výučby v materskej škole*. Prešov: Rokus, 2005. ISBN 80-89055-56-7.

MIŇOVÁ, M. – GMITROVÁ, V. – KNAPÍKOVÁ, Z. – MOCHNÁČOVÁ, H. 2005. *Environmentálna výchova v materskej škole*. Prešov: ROKUS. 2005. ISBN 80-89055-53-2.

OPRAVILOVÁ, E. – GEBHARTOVÁ, V. 2003. *Rok v materskej škole (Kurikulum predškolskej výchovy)*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3.

Školský vzdelávací program: KUK DO SVETA – ZŠ s MŠ Drahovce, Hlavná 127, 922 41 Drahovce.

Štátny vzdelávací program, ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. Bratislava: MŠ SR, ŠPÚ. 2008. ISBN 978-80-969407-5-2.

ZELINA, M. 1994. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. 1. vyd. Bratislava: IRIS, 1994. ISBN 80-967013-4-7.

Resumé

The contribution is a set of practical activities and ideas that are implemented in kindergarten and ZŠ s MŠ Drahovce related to world project on sustainable development.

Kontaktné údaje

Ingrid Valovičová, PaedDr.

ZŠ s MŠ Drahovce

Hlavná 127

922 41 Drahovce

e-mail: ingrid.valovicova@azet.sk

ZÁVER

„Deťom sa musí povedať a ukázať, že môžu vykonať nádherné veci pre Zem. Je potrebné dať im vedomie, že môžu zmeniť a zachrániť svet.“ Toto je cesta ako deťom priblížiť problematiku trvalo udržateľného rozvoja v podmienkach materských škôl. Konkrétne možnosti, námety a príklady sme si vypočuli na konferencii v podobe príspevkov, ktoré prezentovali a dokumentovali trvalo udržateľný rozvoj prostredníctvom:

- ♣ Plánovania, kontroly a riadenia
 - ♣ Prírodovedných a technických disciplín
 - ♣ Aktivít a projektov realizovaných v konkrétnych materských školách
- Uverejnené príspevky sú aktuálne spracované a viažu sa k cieľovému zameraniu konferencie. Nech sú pre Vás a materské školy inšpiráciou do Vašej náročnej, tvorivej a záslužnej práce.

Výsledky svetového projektu za Slovenskú republiku budú prezentované na svetovom kongrese OMEP 8. - 9. 7. 2011 v Hong Kongu.

Z konferencie vyplývajú tieto závery:

1. Podporovať detské učenie a rozvoj, poskytovať široké príležitosti pre plný rozvoj potenciálu detí, viesť deti k spoluzodpovednosti a učiť ich správnym rozhodnutiam v súčasnosti a v budúcnosti.
2. Realizovať trvalo udržateľný rozvoj ako komplexnú prierezovú problematiku v podmienkach materských škôl, týkajúcu sa detí predškolského veku a učiteliek materských škôl.
3. Prispievať k plneniu a realizácii trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom školských vzdelávacích programov.
4. Zapojiť sa do tretej fázy svetového projektu.

Monika Miňová

MATERSKÉ ŠKOLY ZAPOJENÉ DO PROJEKTU

RS OMEP – Banská Bystrica

Názov organizácie: Materská škola
Adresa: Magurská 14, 974 01 Banská Bystrica
e-mail: krstenikova@banskabystrica.sk
Telefónne číslo: 0918 639 015
Kontaktná osoba: Ivana Kršteníková

Názov organizácie: Materská škola
Adresa: Cesta k nemocnici 37, 974 01 Banská Bystrica
e-mail: daniela.pavlendova@banskabystrica.sk
Telefónne číslo: 048/4113118, 0905203681
Kontaktná osoba: Mgr. Daniela Pavlendová

RS OMEP - Bratislava

Názov organizácie: Materská škola
Adresa: Bancíkovej 2, 821 03 Bratislava
e-mail: bolebruska@gmail.com
Telefónne číslo: 02/43291080
Kontaktná osoba: PaedDr. Jana Bolebruchová

RS OMEP - Hlohovec

Názov organizácie: ZŠ s MŠ Drahovce
Adresa: Materská škola, Hlavná 127, 922 41 Drahovce
e-mail: msdrahovce@szm.sk
Telefónne číslo: 033/7783538
Kontaktná osoba: PaedDr. Ingrid Valovičová

RS OMEP - Košice

Názov organizácie: Materská škola
Adresa: Obrancov mieru 16, 040 01 Košice
e-mail: obrancovmieru16@netkosice.sk
Telefónne číslo: 055/6331739, 0907900109
Kontaktná osoba: PhDr. Jarmila Sobotová, Jana Džuberová

Názov organizácie: Materská škola
Adresa: Obrancov mieru 20, 040 01 Košice
e-mail: obrancovmieru20@netkosice.sk
Telefónne číslo: 055/6332275, 0907900128
Kontaktná osoba: Mgr. Monika Nagiová, Beáta Bodnárová

Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	B. Němcovej 4, 040 01 Košice
e-mail:	jamborova.marianna@atk.sk
Telefónne číslo:	055/623 47 66, 0907 900 102
Kontaktná osoba:	PaedDr. Marianna Jamborová
RS OMEP - Nitra	
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Čajkovského ul. 3, 949 11 Nitra
e-mail:	mscajkovskeho@msnitra.sk
Telefónne číslo:	037 6 518 962
Kontaktná osoba:	Mgr. Irena Rošková
Názov organizácie:	Materská škola – Roháčik
Adresa:	Novozámocká ul. 300, 951 12 Ivanka pri Nitre
e-mail:	ms-rohacik@inMail.sk
Telefónne číslo:	037/6564367
Kontaktná osoba:	Miriám Mojžišová
RS OMEP - Prešov	
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Bernoláková 19, 080 01 Prešov
e-mail:	ms.bernakova@centrum.sk
Telefónne číslo:	051/7702951
Kontaktná osoba:	Mgr. Ľubica Fedorová
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Bratislavská 3, 080 01 Prešov
e-mail:	ms.bratislavska@condornet.sk
Telefónne číslo:	051/7705590
Kontaktná osoba:	Mgr. Sylvia Luxová
Názov organizácie:	MŠ Budovateľská 8, Prešov
Adresa:	Budovateľská 8, 080 01 Prešov
e-mail:	msbudovatel'ska@gmail.com
Telefónne číslo:	051/7733067
Kontaktná osoba:	Mgr. Eva Miklášová

Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Čergovská 14, 080 01 Prešov
e-mail:	ms.cergovska@condornet.sk
Telefónne číslo:	051/7704894
Kontaktná osoba:	Mgr. Miriam Čížová
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Sabinovská 22/A, 080 01 Prešov
e-mail:	ms.sabinovska@condornet.sk
Telefónne číslo:	051/7717440
Kontaktná osoba:	Helena Kordíková
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Važecká 16, 080 05 Prešov
e-mail:	ms.vazecka@condornet.sk
Telefónne číslo:	051/7706758
Kontaktná osoba:	Mgr. Lenka Novysedláková
RS OMEP – Rimavská Sobota	
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	MŠ NR 447, 981 01 Hnúšťa
e-mail:	msnr@hnusta.sk, vlengova@centrum.sk
Telefónne číslo:	047/542 3307
Kontaktná osoba:	Terézia Berčíková, Mgr. Vierka Lengová
Názov organizácie:	Materská škola
Adresa:	Daxnerova 1085, 980 61 Tisovec
e-mail:	j.hodonova@centrum.sk
Telefónne číslo:	047/5493517, 0904 818447
Kontaktná osoba:	Júlia Hodoňová
Názov organizácie :	Materská škola
Adresa :	I. Hatvaniho 321, 979 01 Rimavská Sobota
e-mail:	ms-hatvaniho@rsnet.sk
Telefónne číslo:	0915800253
Kontaktná osoba :	Jana Veleková

Názov organizácie: Materská škola
Adresa: Klokočova 741, 981 01 Hnúšťa
e-mail: skolka.klokocovas@mxmail.sk
Telefónne číslo: 047/542 3176
Kontaktná osoba: Jarmila Kyseľová

ZOZNAM ÚČASTNÍKOV KONFERENCIE

PhDr. Jarmila Sobotová
Jana Džuberová
Materská škola Obrancov mieru 16
040 01 Košice

Bc. Eva Chlapečková
Materská škola Vyšná Šebastová 94
080 06 Prešov

Mgr. Monika Nagyová
Beáta Bodnárová
Materská škola Obrancov mieru 20
040 01 Košice

Mgr. Jana Prekopová
Mestský úrad, Československej armády 26
974 01 Banská Bystrica

Dagmar Lapšanská
Mesto Banská Bystrica, Československej armády 26
974 01 Banská Bystrica

PaedDr. Ingrid Valovičová
ZŠ s MŠ Drahovce, Hlavná 127
922 41 Drahovce

Bc. Anna Sokolová
Ul. 17. novembra 15
080 01 Prešov

Terézia Berčíková
Mgr. Viera Lengová
Materská škola Nábřežie Rimavy 447
981 01 Hnúšťa

Jana Veleková
Ľudmila Antalová
Dorota Vitályosová
Materská škola I. Hatvaniho 321
979 01 Rimavská Sobota

Mgr. Eva Miklášová
Ivana Amrichová
Jana Jaščurová
Materská škola Budovateľská 8
080 01 Prešov

Helena Kordíková
Mgr. Janka Nižníková
Materská škola Sabinovská 22/A
080 01 Prešov

Jarmila Kyselová
Bc. Ivana Kyselová
Materská škola Klokočova 741
981 01 Hnúšťa

PaedDr. Marianna Jamborová
Slavomíra Harasztiová
Adela Smetanová
Materská škola B. Nemcovej
040 01 Košice

Olga Kalavská
Materská škola
980 55 Klenovec

PaedDr. Katarína Guziová, PhD.
ŠPÚ Pluhová 8
830 00 Bratislava

Mgr. Eva Komarová
ZŠ s MŠ Školská 267
059 52 Veľká Lomnica

Mgr. Elena Malinová
Materská škola Možiarska
060 01 Kežmarok

Eva Macánková
Materská škola Ružová 2
921 01 Piešťany

PaedDr. Soňa Hanesová
Štátna školská inšpekcia
Staré grunty 52
841 44 Bratislava 4

PaedDr. Ilona Uváčková
Štátna školská inšpekcia
Staré grunty 52
841 44 Bratislava 4

PaedDr. Monika Miňová, PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul.17.novembra 15
080 01 Prešov

Doc. RNDr. Renáta Bernátová, PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta
Ul.17.novembra 15
080 01 Prešov

Ing. Zuzana Gallayová, PhD.
Katedra aplikovanej ekológie
Fakulta ekológie a environmentalistiky
Technická univerzita vo Zvolene
T. G. Masaryka 24
960 53 Zvolen

RNDr. Jana Šimonovičová, PhD.
Slovenská agentúra životného prostredia
Odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Tajovského 28
975 90 Banská Bystrica

Ing. Želmíra Ružičková
Slovenská agentúra životného prostredia, REPIS
Svätopluková 40
907 01 Rimavská Sobota

FOTODOKUMENTÁCIA

Názov: Manažment a marketing trvalo udržateľného rozvoja
z pohľadu predprimárneho vzdelávania

Editor: PaedDr. Monika Miňová, PhD.

Recenzenti: Prof. nadzw. Dr hab. Jolanta Karbowniczek
Doc. RNDr. Renáta Bernátová, PhD.
PhDr. Viera Hajdúková, PhD.

Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta
Slovenský výbor Svetovej organizácie pre predškolskú výchovu

Návrh obálky: PaedDr. Monika Miňová, PhD.

Sadzba: Mgr. Hedviga Kochová, PhD.
Náklad: 400ks
Rozsah: 178 strán
Formát: A5
Vydanie: 1. vydanie
Rok vydania: 2011
Tlač: Rokus, s.r.o.

ISBN 978-80-555-0468-1
EAN 9788055504681